

MANNEN BAK VOLDEN

-En kvalitativ studie av menn dømt for vold mot andre menn

Maria Lanto Bjerkestrand

Masteroppgave i kriminologi
Institutt for kriminologi og rettssosiologi
Det juridiske fakultet
Universitetet i Oslo
Høsten 2013

Sammendrag

Tittel: Mannen bak volden- en kvalitativ studie av menn dømt for vold mot andre menn.

Av: Maria Lanto Bjerkestrand.

Veileder: Ragnhild Sollund.

Leveret ved: Institutt for kriminologi og rettssosiologi, høsten 2013.

Jeg har intervjuet ti etnisk norske menn i alderen 20-40 år dømt for vold mot andre menn.

Hensikten med arbeidet var å avdekke mulige årsaker til at menn utøver vold mot menn og å diskutere om disse årsakene gir oss en bedre forståelse av beveggrunnene til disse mennene, samt å diskutere om vi kan forstå også andre lovbrudd de har begått i lys av disse årsakene og om vi kan forebygge voldshandlingene med kunnskap om årsakene. De spesifikke forskningsspørsmålene jeg har arbeidet ut ifra er:

-Hvordan forklarer informantene voldshandlingene?

-Hvordan kan man forstå menn som utøver vold mot andre menn?

-Kan vi forstå andre lovbrudd ut i fra hva informantene sier om vold?

-Hvordan kan vi forebygge at menn utøver vold mot menn?

Mennene har en rekke erfaringer med voldsbruk, hovedsakelig sammen med andre. De har flere motiver for å anvende vold. Jeg fant derfor at volden har flere meninger og funksjoner, at volden blir brukt som et middel for å oppnå et mål, og at når informantene når målet har volden en funksjon.

Informantene hadde dårlige oppvekstvilkår og et dårlig forhold til skole og arbeid, noe som har ført til et dårlig selvbilde og følelser som sinne, frustrasjon og avmakt. Det å få utløp for disse følelsene er dermed et motiv for å bruke vold.

Et annet motiv for å bruke vold er å oppnå et rykte som farlig. Ved å oppnå et rykte som farlig har volden den funksjon at informantene får ære og respekt, og dermed et bedre selvbilde og en følelse av makt. Slåsskamper skjer ofte på offentlige steder, og er som regel et resultat av andres blikk, legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser, uttalelser eller handlinger som fornærmer ens person, ens kamerat, venninne, kjæreste eller noen i ens familie. Informantene insisterte på at motparten som regel starter slåsskampene, selv om de fortalte om slåsskamper de hadde startet selv. På denne måten rettferdiggjør informantene handlingene sine. Ettersom

slåsskampene skjer på offentlige steder, særlig ved utesteder, og informantene fortalte om utøvelse av vold når de var påvirket av alkohol, diskuterte jeg alkoholens betydning.

Informantene var særlig opptatte av å oppnå et godt mannlig selvilde. Dette oppnådde de ved å bruke vold, fordi de befant seg i et miljø som anser vold som maskulint. Flere av informantene var med i en gjeng eller vennegruppe/kameratgruppe. Innenfor miljøet de befant seg i, var det uformelle regler for blant annet voldsutøvelsen og hvordan man skal forholde seg til andre i gjengen eller vennegruppa/kameratgruppa.

Penger var et tredje motiv for å utøve vold. Gjennom penger kunne informantene oppnå statussymboler som kunne forsterke enten et rykte som farlig, eller som en som har mye penger. Noen av mennene var opptatte av «skumle» klær, tatoveringer og «farlige» hunder. Andre var opptatte av merkeklær og dyre biler. Jeg oppfattet derfor at informantene hadde ulike motiver bak penger som et motiv for å bruke vold. Flere av informantene solgte illegale rusmidler og drev med pengeinnkreving for å skaffe penger. Volden gjorde dette mulig for informantene. Disse lovbruddene hadde imidlertid en funksjon i seg selv, i form av at de kunne gi status.

Et fjerde motiv for å bruke vold blant flere av mennene var spenning. De opplevde ofte å kjede seg. Volden hadde den funksjon at den ga de adrenalin-kick og en spennende opplevelse.

Overordnet kan vi se at informantene mine viser til at voldsbruken har to sider, en rasjonell og en irrasjonell, eller en proaktiv og en reaktiv. På den ene siden bruker informantene vold for å oppnå blant annet et bedre selvilde. Denne voldsbruken er rasjonell, den blir brukt som et middel til å oppnå et mål og er et resultat av vurderinger. På den andre siden bruker informantene vold for å få utløp for følelser som sinne og frustrasjon. Denne voldsbruken er irrasjonell, og er ikke et resultat av vurderinger. Informantene mine er i hovedsak rasjonelle når de bruker vold, dermed oppnår de rykte, ære og respekt. Hadde informantene mine vært irrasjonelle når de utøvde vold, hadde de ikke oppnådd dette. Det eksisterer regler for voldsutøvelsen, som sier at rasjonell vold gir rykte, ære og respekt, mens irrasjonell vold ikke gir dette.

I siste del av oppgaven diskuterte jeg hvordan man kan forebygge voldslovbrudd, med utgangspunkt i informantenes fortellinger. Jeg diskuterte om det kan virke forebyggende med økt oppdagelsesrisiko eller endring i skjenketider siden slåsskampene ofte skjedde på

offentlige steder. Videre beskrev jeg betydningen av blant annet barnevern, spesialundervisning, forhold til lærere og idrett. Avslutningsvis beskrev jeg utfordringene informantene pekte på i forbindelse med å komme seg ut av miljøet de er en del av.

Forord

For to år siden sto jeg overfor et valg. Jeg kunne begynne på Politihøgskolen, eller begynne på masterprogrammet i kriminologi. Jeg ville ikke velge, så jeg takket ja til begge deler. De siste to årene har derfor vært ekstremt slitsomme. Hvis jeg skulle tatt valget på nytt, hadde jeg imidlertid valgt akkurat det samme. De siste to årene har vært veldig interessante og lærerike.

Det er flere personer jeg ønsker å takke:

Informantene mine, som har åpnet seg opp for meg og gjort denne studien mulig.

Veilederen min Ragnhild Sollund, som har gitt meg raske og gode tilbakemeldinger hele veien.

Janne Smedberg, som har tatt seg tid til å lese oppgaven min og gi meg gode råd.

Familien min og vennene mine, som alltid er der for meg.

Mannen min, Kenneth, for at han er den beste mannen i hele verden.

Innholdsfortegnelse

Forside

Sammendrag.....	2
Forord.....	6
Innholdsfortegnelse.....	8
1.0 Innledning.....	10
1.1 Avklaringer.....	11
2.0 Forskningsmetode	14
2.1 Utvalg og rekruttering av informanter.....	14
2.2 Intervjuene	15
2.3 Lydopptaker.....	16
2.4 Skriftlig samtykke.....	17
2.5 Konfidensialitet	17
2.6 Analyse	18
2.7 Diskusjon- svakheter ved metoden.....	18
3.0 Informantenes bakgrunn	20
3.1 Oppvekst	20
3.3 Skole og arbeid	24
4.0 Voldens mening.....	29
4.1 Synlig voldsbruk	29
4.2 Ære og krenkelser	50
4.3 Nøytraliseringsteknikker	60
4.4 Illegitime midler for legitime mål	62
4.4.1 Statussymboler.....	62
4.4.2 Statuslovbrudd	65
4.5 Spenning	71
4.6 Rasjonell eller irrasjonell vold?	74
5.0 Hva kan gjøres for å forebygge utøvelse av vold?	77
5.1 Vold på offentlige steder	77
5.2 Oppvekst, skolegang, idrett	79
5.3 Rykte, venner og penger	81
6.0 Avslutning	82

7.0 Litteraturliste	88
Vedlegg 1: Informasjonsskriv	96
Vedlegg 2: Intervjuguide.....	98

1.0 Innledning

I 2012 ble det anmeldt 12495 forbrytelser mot liv, legame og helbred i Norge (tabell 2, SSB 2013). Denne kategorien innebefatter: legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser, grove legemsbeskadigelser, uaktsomme legemsbeskadigelser, drapsforsøk, drap, uaktsomt drap og "annet". I 2011 ble det etterforsket 14845 forbrytelser mot liv, legame og helbred. Ingen ble siktet i 7274 av sakene, en ble siktet i 6998 av sakene, og to eller flere ble siktet i 554 av sakene (tabell 6, SSB 2012a). De fleste som ble siktet i disse sakene var unge; 1399 var mellom 18 og 20 år, mens 1469 var mellom 21 og 24 år. Av 8385 personer siktet for forbrytelser mot liv, legame og helbred var 7421 menn (tabell 8, SSB 2012b).

Vi ser daglig overskrifter og bilder som omhandler vold i media. Mediene skriver ofte om brutale slåsskamper mellom menn, gjerne med flere personer involvert. De skriver både om menn som blir slått ned på gata av fremmede personer og planlagte oppgjør mellom gjenger. Overskrifter som: «slåsskamp i sentrum», «tre menn pågrepet etter slåssing» og «flere slåsskamper i natt» er ikke uvanlige (Engseth 2013, Høining 2013, Carlsen 2013). De fleste har kanskje gjort seg opp noen tanker om vold. Er det trygt å dra på byen? Hvem utøver vold og hvorfor gjør de det? Hva kan man gjøre for å forebygge voldsbruk? Vold blir sett på som uønsket i de aller fleste samfunn. Virkningene av voldsutøvelsen kan være dramatiske for dem som blir ofre for den. Overskrifter som: «to til sykehus etter slagsmål» eller «alvorlig skadet etter slåsskamp», vitner om at volden ofte fører med seg skader på personer (Barstein 2013, Lindberg og Hansen 2013). Virkningene av voldsutøvelsen behøver ikke bare være fysiske skader, de kan også være psykiske.

Jeg ønsket å fordype meg i temaet menn som bruker vold mot andre menn. Jeg har derfor intervjuet ti menn i alderen 20-40 år i to norske fengsler, som soner dommer for å ha utøvet vold mot andre menn. Videre har jeg sett på teorier og forskning om vold blant menn og dens årsaker. Hensikten med dette arbeidet er å avdekke mulige årsaker til at menn bruker vold mot menn og å diskutere om disse årsakene gir oss en bedre forståelse av beveggrunnene til disse mennene, samt å diskutere om vi kan forstå andre lovbrudd begått av de samme mennene i lys av disse årsakene og om vi kan forebygge voldshandlingene med kunnskap om årsakene. I løpet av studien har jeg endret og tilpasset forskningsspørsmålene mine etter hvert som jeg har gjort interessante funn. Hovedtemaet har imidlertid vært det samme, nemlig menn som bruker vold mot andre menn.

De spesifikke forskningsspørsmålene jeg har arbeidet ut ifra er:

-Hvordan forklarer informantene voldshandlingene?

-Hvordan kan man forstå vold begått av menn mot andre menn?

-Hvordan kan vi forstå andre lovbrudd ut i fra hva informantene sier om vold?

-Hvordan kan vi forebygge at menn utøver vold mot andre menn?

I kapittel 2 beskriver jeg forskningsmetoden jeg har benyttet. Jeg beskriver blant annet utvalget, hvordan jeg rekrutterte informanter, hvordan intervjuene ble gjennomført, analysen og jeg diskuterer svakheter ved forskningsmetoden. I kapittel 3 presenterer jeg informantenes bakgrunn, deres oppvekst og forhold til skole og arbeid. I kapittel 4 analyserer og drøfter jeg voldens mening og funksjon i lys av relevant litteratur. I kapittel 5 diskuterer jeg hva som kan gjøres for å forebygge vold, i lys av informantenes fortellinger. I kapittel 6 oppsummerer jeg hovedfunnene mine.

1.1 Avklaringer

Kriminalstatistikken inneholder mørketall blant annet på grunn av at den bare omfatter det som blir registrert. Om forholdet blir anmeldt eller ikke har innvirkning på hva som blir kjent og følgelig hva som blir registrert. I tillegg hender det at etterforskningen avdekker at det anmeldte forholdet ikke var et reelt lovbrudd. Et slikt forhold kommer ikke med i statistikken over etterforskede lovbrudd, men er med i statistikken over anmeldte lovbrudd (*Kriminalstatistikk* 2004, Finstad og Høigård 1997, Lanto 2011).

Med begrepet *lovbrudd* menes brudd på norsk lov.

Jeg bruker begrepet *menn* i oppgaven, med dette menes alle hannkjønn. Begrepet kjønn har innenfor samfunnsvitenskapen to betydninger. Den ene handler om kjønn knyttet til biologisk kjønn, altså kjønn knyttet til en persons kropp. Den andre handler om kjønn knyttet til sosialt kjønn, altså kjønn knyttet til en sosial rolle. Denne betydningen av kjønn er den jeg fokuserer på (Collier 1998). Grunnen til at jeg fokuserer på denne betydningen, er for å få frem hvilken betydning rollen som mann har å si for informantene mine. Jeg skal altså se på hvilken betydning det biologiske kjønn får i sosiale sammenhenger (Solbrække og Aarseth 2006).

Med *illegale rusmidler* menes narkotiske stoffer som er listet opp på narkotikalisten (Forskrift 1978-06-30 nr. 08: Forskrift om narkotika m.v), og som det dermed er straffbart å bruke i Norge bortsett fra i medisinsk sammenheng.

Jeg har avgrenset oppgaven til å gjelde *menn* som utøver vold mot *andre menn*. Jeg tar derfor ikke med kvinner, eller menn som bruker vold mot for eksempel kvinner eller barn.

Videre har jeg avgrenset oppgaven til å gjelde *etnisk norske menn*, altså ikke menn av utenlandsk opprinnelse. En av informantene mine er riktignok av utenlandsk opprinnelse, og jeg bruker forskning som er basert på informanter med utenlandsk opprinnelse. Allikevel omtaler jeg ikke menn med utenlandsk opprinnelse som noe eget. Er dette problematisk? Kriminologene Larsen (1992) og Prieur (1999) diskuterer om det trengs egne teorier for å forklare lovbrudd begått av menn med utenlandsk opprinnelse, eller om teorier kan brukes uavhengig av etnisk opprinnelse. De diskuterer om teorier om kultur skal benyttes eller ikke. Larsen (1992) forklarer lovbrudd begått av innvandrergrupper med utgangspunkt i deres kulturelle bakgrunn. Prieur (1999) stiller seg mer tvilende til dette. Hun skriver at hvis kultur blir hovedfokus står vi i fare for å overse viktigere forklaringer, som for eksempel en egen ungdomskultur uavhengig av fremmedkulturell bakgrunn, oppfatninger om maskulinitet, livssituasjon, makt, status og strukturelle forhold (Næss 2002). Flere forskere ser likheter mellom norske menn og menn med utenlandsk opprinnelse (Næss 1999, 2000, Ericsson 2000). Blant annet betydningen av å få et rykte som farlig, ære, respekt, voldens regler og kameratskap. En av dem er Næss (1999, 2000), som har studert både menn av utenlandsk opprinnelse og etnisk norske menn. I "K-gjengen" og "Norskingene" fant hun en stor likhet mellom menn av utenlandsk opprinnelse og etnisk norske menn. Hun mener derfor i likhet med Larsen (1992) at det finnes flere gode argumenter for å tone ned skillene mellom norsk og utenlandsk ungdom i forskningen (Lanto 2011). Fortellingene til Bekengs (2012) informanter av utenlandsk opprinnelse som har utøvd vold mot andre menn, har dessuten likheter med hva mine informanter fortalte. Oppgaven til Bekeng (2012) er i tillegg skrevet for kort tid siden, derfor vil det på den ene siden være mer hensiktsmessig for meg å skrive om norske menn istedenfor menn av utenlandsk opprinnelse. På den andre siden kunne det ha vært interessant å ha inkludert både norske og utenlandske informanter for å se på eventuelle likheter eller forskjeller, samtidig som det kunne ha vært interessant å se om jeg hadde kommet frem til samme resultater som Bekeng (2012).

Det finnes mye forskningslitteratur om menn som utøver vold mot andre menn, både norsk og utenlandsk. En god del av den norske forskningslitteraturen er et resultat av intervjuer og/eller observasjon av *unge menn* i alderen 15-22 år, ofte utenlandske (Næss 1999, 2000, Varang 2004, Sandberg og Pedersen 2006, Lien 2011, Bekeng 2012). Jeg håper derfor at min forskning, som tar for seg norske menn i alderen 20-40 år, kan bidra til ytterligere kunnskaper om temaet menn som utøver vold mot andre menn.

Jeg henviser til bacheloroppgaven min «*Maskuliniteter og sosial posisjon*» (Lanto 2011) i noen steder av oppgaven. Dette er ikke fordi jeg selv har kommet frem til resultatene hvor jeg henviser til meg selv, men fordi jeg har vist til de samme resultatene i bacheloroppgaven min. I henhold til universitetets regler, skal man henvise til tidligere oppgaver man selv har skrevet, hvis man skal bruke de samme resultatene (Universitetet i Oslo 2010).

2.0 Forskningsmetode

I denne oppgaven er kvalitative intervju benyttet som metode for å samle inn data.

Bakgrunnen for dette er oppgavens problemstillinger, der formålet er å forstå hvorfor noen menn utøver vold mot andre menn og hvilke tanker, erfaringer og følelser mennene har i forbindelse med dette (Johannesen, Tufte og Christoffersen 2010). Kvalitativ metode egner seg til fortolkning av sosiale fenomener, i motsetning til kvantitativ metode som egner seg til å kartlegge utbredelse av fenomener som kan måles i tall og frekvenser. Videre baserer kvalitativ metode seg på nærhet mellom forsker og informant, og vil derfor kunne skape rom for åpenhet om eventuelle personlige og sensitive temaer. Fordi forskningsspørsmålene er av en sterk personlig karakter, ble det vurdert som mest hensiktsmessig å benytte intervju som datainnsamlingsmetode, fremfor for eksempel fokusgrupper der informanter kunne følt seg hemmet av å miste anonymitet i gruppen (Thagaard 2009, Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

2.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Studien er godkjent i henhold til personopplysningsloven av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Videre har Kriminalomsorgen region sør gitt tillatelse til forskning i kriminalomsorgen på bakgrunn av en prosjektbeskrivelse og et informasjonsskriv (vedlegg 1). Ringerike og Hassel fengsel ble deretter kontaktet via e-post.

Hassel fengsel ligger i Buskerud og er et lite fengsel med 26 mannlige innsatte som soner dommer for alle typer lovbrudd, unntatt sedelighetslovbrudd. Fengselet er et åpent fengsel med lavt sikkerhetsnivå, og er hovedsakelig et utslusningsfengsel for straffedømte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Et informasjonsskriv ble hengt opp på en felles informasjonstavle for de innsatte av ledelsen ved Hassel fengsel. Der ble de informert om muligheten til å delta i et forskningsprosjekt der forskeren ønsket å intervju menn som hadde utøvd vold mot andre menn. To av informantene meldte selv ifra til de ansatte i fengselet om at de ønsket å la seg intervju, og rekrutterte derfor seg selv.

Ringerike fengsel ligger også i Buskerud og er et større fengsel med 160 mannlige innsatte som hovedsakelig soner varetekts- og langtidsdommer. Fengselet er et lukket fengsel med høyt sikkerhetsnivå, og består av fire avdelinger. En varetektavdeling hvor de innsatte har begrenset eller ingen adgang til samvær med andre innsatte, og tre fellesskapsavdelinger som

igjen er delt opp i mindre enheter. Fra dette fengslet ble et informasjonsskriv delt ut til innsatte basert på ønsket om å intervju personer med ulik sosial posisjon og alder og om de hadde utøvd vold alene eller sammen med andre (Halvorsen 2008). Hensikten med dette var å forsøke å rekruttere et mangfold av informanter. Kriminalstatistikken viser at det er flest menn i alderen 18-24 år som utøver vold. Prosjektbeskrivelsen og informasjonsskrivet ble sendt til ledelsen i fengselet, i tillegg til en avklarende telefonsamtale. Ledelsen delte så ut informasjonsskrivet til innsatte som var i samsvar med kriteriene. De innsatte tok selv kontakt med ledelsen hvis de var villige til å la seg intervju.

Informantene bestod av ti mannlige innsatte dømt for å ha utøvd vold mot andre menn, to innsatte på Hassel fengsel og åtte innsatte på Ringerike fengsel. Informantene sonet dommer for legemsbeskadigelser, grove legemsbeskadigelser og drap. Flere av informantene sonet i tillegg for narkotikalovertredelse og vinningslovertredelse. Mennene var i alderen 20-40 år. Ingen av informantene hadde høyere utdanning enn videregående. To av informantene hadde en forelder med høyere utdanning, en med en mor som sykepleier og en med en far som lærer. Av informantene var ni etnisk norske og en var av utenlandsk opprinnelse. Informanten som var av utenlandsk opprinnelse hadde bodd i Iran til han var 12 år. Fortellingene til informanten av utenlandsk opprinnelse skilte seg ikke ut fra fortellingene til de etnisk norske.

2.2 Intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i løpet av august 2012. Alle intervjuene ble foretatt på fengslenes besøksrom. Intervjuene varte cirka en time.

Semistrukturerte intervju ble valgt som metode for datainnsamling. En slik intervjuform kjennetegnes av at det lages en intervjuguide, en liste over de temaene som skal tas opp med tilhørende forslag til spørsmål. Intervjuet er altså verken en åpen samtale eller en spørreskjemasamtale med lukkede spørsmål. Rekkefølgen på temaene varierte i hvert intervju avhengig av hvordan samtalen utviklet seg. På denne måten kunne jeg følge informantens fortelling, men likevel sikre informasjon om temaene jeg hadde listet opp på forhånd (Thagaard 2009).

Jeg delte opp intervjuguiden (vedlegg 2) i innledning, hoveddel og avslutning. I innledningen introduserte jeg meg selv og prosjektet. Jeg fokuserte på kontaktetablering for tillit og en god dialog. I hoveddelen stilte jeg informantene en rekke spørsmål som var delt opp etter temaer. Disse temaene var: Oppvekst, skole, arbeid, gjeng/vennegruppe, illegale rusmidler, andre

lovbrudd, vold, ære, respekt, rykte, spenning, selvbylde, maskulinitet og status. Jeg kom frem til både temaer og spørsmål rundt temaene ved å gå gjennom litteratur om vold, som viste at disse temaene er gjennomgående temaer i forskning på vold (Lien 2011, Næss 1999, 2000, Sandberg og Pedersen 2006, Hanoa 2004, Prieur 1999).

Da jeg utformet spørsmålene i intervjuguiden fokuserte jeg på at de ikke skulle være preget av fagspråk, men være lett forståelige. Under intervjuene oppmuntret jeg informantene til å bruke egne ord når de besvarte spørsmålene. Dette kan føre til at informantene unngår å føle at de er i en kunstig situasjon, som igjen kan gjøre det lettere å dele erfaringer. De tvinges heller ikke inn i en bestemt måte å tenke på. Jeg begynte og avsluttet med de minst sårbare temaene, slik at intervjuet ble gjennomført så skånsomt som mulig. Jeg var også oppmerksom underveis på om temaene ble for sårbare for informanten. I avslutningen forsikret jeg meg om at informantene hadde opplevd intervjusituasjonen som en positiv opplevelse, og ikke en belastning, ved blant annet å stille spørsmål ved hvordan de opplevde å bli intervjuet (Thagaard 2009).

2.3 Lydopptaker

Jeg valgte å ta opp det som ble sagt under intervjuet på lydopptaker, ettersom ingen av informantene hadde noen innvendinger mot dette. Fordelene med dette er blant annet at jeg slapp å skrive underveis, slik at jeg kunne ha min fulle oppmerksomhet rettet mot informanten. Jeg kunne lese informantens kroppsspråk og følge med på informantens reaksjoner (Thagaard 2009). Dette merket jeg var spesielt viktig ettersom en av mennene jeg intervjuet hisset seg opp når han fortalte om erfaringer med vold. Jeg forsøkte å stille mindre sensitive spørsmål når jeg opplevde at informanten ble hissig. Kanskje det at informantene ble hissige fikk dem til å overdrive sine fortellinger om utøvelse av vold? Kanskje deres rolle ved bruken av vold var en annen enn det de fortalte? Sollund (2008) har i artikkelen «*Tested neutrality: Emotional challenges in qualitative interviews on homicide and rape*» tatt for seg betydningen av følelsesmessige reaksjoner under kvalitative intervjuer. Hun viser til at følelsesmessige reaksjoner hos informanten eller forskeren kan påvirke dataene, i form av at forskeren kanskje lar være å stille spørsmål eller endrer spørsmål, og at informanten endrer fortelling.

Ulempen med lydopptaker er at noen av informantene kanskje ikke fortalte like mye som de ellers ville ha gjort. De kan for eksempel ha fryktet at lydopptakene kunne brukes imot dem i

forbindelse med deres egne straffesaker. Jeg fortalte imidlertid informantene at lydopptakene ville bli slettet etter jeg hadde overført intervjuene til tekst og at de var anonyme. Inntrykket jeg fikk fra informantene var at de snakket åpent ut om sine tanker og erfaringer.

2.4 Skriftlig samtykke

Utgangspunktet for ethvert forskningsprosjekt som inkluderer personer er prinsippet om at forskeren må ha deltakerens informerte og frie samtykke. Informert samtykke vil si at informantene som deltar i prosjektet skal få tilstrekkelig informasjon om prosjektet. Fritt samtykke vil si at samtykket er gitt uten ytre press (Thagaard 2009).

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg et informasjonsskriv (vedlegg 1) til informantene. Her fikk informantene informasjon om meg, prosjektet og formaliteteter. Jeg skrev at jeg er student ved institutt for kriminologi og rettssosiologi ved universitetet i Oslo og at jeg holder på med min avsluttende masteroppgave i kriminologi. Videre skrev jeg at oppgaven handler om menns utøvelse av vold, og at jeg var interessert i bakgrunnen for at noen menn utøver vold og hvordan de ser på sin voldsutøvelse i ettertid. Jeg informerte om at alt som ble sagt ble tatt opp på lyd, at lydopptakene ville bli slettet etter at intervjuene var transkribert, at det er frivillig å delta, at man kan trekke seg når man vil uten å måtte begrunne dette nærmere og at man er anonym. Jeg skrev også at det hadde vært fint om de ville skrive under på samtykkeerklæringen i informasjonsskrivet hvis de ville delta, noe samtlige av informantene gjorde. For mye informasjon om problemstillingen kan påvirke hva informantene sier og hvordan de oppfører seg, så jeg begrenset bakgrunnsinformasjonen om prosjektet til at problemstillingen var menns bruk av vold (Thagaard 2009).

2.5 Konfidensialitet

Ettersom mine informanter er dømt for lovbrudd, var konfidensialitet spesielt viktig. Den tilliten informantene viste meg, er basert på at de kan stole på at jeg ikke videreformidler sensitiv informasjon (Thagaard 2009). Alle opplysninger er blitt behandlet konfidensielt. Etter at lydopptakene av intervjuene ble transkribert ble de destruert. I oppgaven er alle personene anonymisert, det skal dermed ikke være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner i oppgaven. Alle navn på personer, steder og informantenes alder er utelukket.

2.6 Analyse

Etter intervjuene transkriberte jeg alle lydopptakene til tekst. Jeg begynte analysen med å bli kjent med og få et helhetsinntrykk av teksten. Jeg leste gjennom teksten og lette etter sentrale temaer på tvers av intervjuene, ettersom jeg var ute etter en helhetlig forståelse (Halvorsen 2008). Hvert tema jeg fant markerte jeg ved å skrive ett eller flere ord om hvilken kunnskap emnet ga meg. Disse ordene er de samme som jeg har brukt som overskrifter og underoverskrifter i oppgaven. Jeg tok for meg ett og ett tema, og lette etter sammenhenger, mønstre, likheter og forskjeller. Deretter forsøkte jeg å tolke temaene ved å koble dem opp mot sentrale fagbegreper, forskning og teorier (Johannessen, Tufte og Christoffersen 2010).

2.7 Diskusjon- svakheter ved metoden

Mitt utvalg er ikke representativt for alle menn som utøver vold mot andre menn. Utvalget er strategisk, det vil i denne sammenheng si et utvalg av informanter som har erfaringer med utøvelse av vold mot andre menn og som ønsket å fortelle om disse. Utvalget mitt viser kun tendenser, og ikke hele virkeligheten. Selv om en informant forteller en ting, behøver ikke dette stemme med virkeligheten til en annen.

Intervjuet var retrospektivt, noe som vil si at informantene ser tilbake på sin egen fortid. Dette innebærer at fortellingene om fortiden kan bære preg av nåtid. Informantene kan blant annet glemme hendelser, huske fortidige hendelser ut fra nåtid eller beskrive fortiden mer negativt hvis de har en opplevelse av ikke å mestre nåtiden. Informantene hadde kanskje ikke gitt samme beskrivelser av seg selv når de var yngre som de gir nå. I tillegg kan de se seg selv mer utenfra og kanskje med andre øyne (Damsgaard, Kokkersvold 2011). Kanskje de fokuserer på årsaker til vold som kan unnskyldes at de har utøvd vold? Eller kanskje de forsøker å gi et bedre inntrykk av seg selv, for å fremstå best mulig?

På forhånd tenkte jeg at temaene jeg tok opp var temaer som kunne være sårbare for informantene. Kanskje de ville forsøke å legge skjul på sannheten for å beskytte seg selv? Kanskje dette er temaer de ikke vil snakke om? Kanskje de ikke ville sette seg selv i et dårlig lys overfor meg som intervjuer? Jeg følte imidlertid at jeg raskt fikk tillit og en god dialog med informantene. De fortalte åpent om sårbare temaer.

Som forsker kan man påvirke informantene og følgelig de dataene man samler inn. Selv om jeg ikke forsøkte å påvirke informantene mine, vil man alltid ha en forskereffekt på dem man

forsker på. Informantene påvirkes kanskje av mitt kjønn, min alder, mitt utseende, min måte å stille spørsmål på og hvordan jeg opptrer under intervjuet (Thaagard 2009).

Kanskje jeg hadde en fordel som kvinne når jeg stilte spørsmål rundt sårbare temaer? Sårbare temaer kan det kanskje være lettere for menn å snakke med kvinner om. Informantene fortalte under intervjuene at de var opptatte av at man ikke skulle vise svakhet. Det var kanskje lettere å vise svakhet overfor en kvinne enn overfor en mann. Som kvinne var jeg muligens ikke en trussel for maskuliniteten deres. Jeg tenkte imidlertid underveis at noen av informantene kanskje ønsket å fremstå som mer voldelige og «farlige» enn de egentlig var. Det de fortalte kan ha vært påvirket av hvilket inntrykk de ønsket å gi av seg selv til meg. Det at jeg er kvinne medførte kanskje at de ville prøve å imponere meg (Thaagard 2009).

Intervjusituasjonen var på noen måter nytt for meg, men på andre måter ikke. Jeg har erfaring med avhør fra Politihøgskolen, som inneholder mange av de samme momentene som intervjuer. Gjennom avhør har jeg blant annet erfaring med hvordan man stiller spørsmål, at man må lytte til informanten, bruk av oppsummering for å bekrefte at man har forstått informanten og det å skape trygghet og tillit i intervjusituasjonen. Dette gjorde at jeg hadde selvtillit i intervjusituasjonen, noe som gjorde at jeg lettere kunne gi informanten oppmerksomhet, istedenfor å tenke på min egen prestasjon.

Allikevel opplevde jeg intervjusituasjonen som noe utfordrende. En av informantene var spesielt utfordrende å intervju. I begynnelsen snakket han usammenhengende og fortalte om ting som ikke hadde relevans for min datainnsamling. Han var tydelig opprørt over fengselssystemet og fortalte om dette. Ettersom han virket emosjonelt ustabil valgte jeg å lytte til det han hadde å si fremfor å avbryte han. Selv om han fortalte mye om fengselssystemet, ble han etter hvert roligere og ga meg informasjon som hadde relevans for datainnsamlingen. Jeg tenkte at denne informasjonen kanskje kom til å være preget av hans tilstand, men det han fortalte hadde store likhetstrekk med det de andre informantene fortalte.

Det er viktig å være bevisst sin forforståelse som forsker. Min forforståelse kan være preget av blant annet litteratur, media eller erfaringer. Dette kan påvirke hva jeg observerer, hvordan disse observasjonene vektlegges og tolkes. Jeg forsøkte imidlertid å være bevisst min forforståelse som forsker, ved å være åpen for å forstå informantene ut ifra deres egne fortellinger (Johannessen, Tufte, Christoffersen 2010).

3.0 Informantenes bakgrunn

3.1 Oppvekst

Åtte av ti informanter fortalte om dårlige oppvekstsvilkår. Seks av informantene har vært ofre for vold fra foresatte. To av disse har blitt utøvd vold mot av både far og mor, mens fire av disse har blitt utøvd vold mot av far eller stefar. En sjuende av informantene fortalte om høyt konfliktnivå i hjemmet, hvor far har utøvd vold mot mor. En åttende av informantene har blitt utsatt for seksuelle overgrep av en venn av familien. Fire av disse åtte fortalte at far eller mor har misbrukt både alkohol og illegale rusmidler. Tre av informantene har vært under barnevernet. To av informantene hadde imidlertid gode og trygge oppvekstsvilkår.

Informant 6 vokste opp med en aggressiv mor som kjeftet på han, låste han inne og slo han. Faren slo han også. Informanten forteller spesielt om en hendelse som trolig opplevdes som krenkende. Han fortalte:

«Mora mi drakk jævlig mye, og når hu drakk pleide hu å bli sinna. Da blei hu alltid aggressiv mot meg og søstera mi. Det hendte hu slo oss, men det var ikke hver gang. Noen ganger fikk vi bare skikkelig kjeft eller blei låst inne i et rom. Det hendte at hu angra etterpå da. Da begynte hu å grine og satt for seg selv. Faren min slo oss også. Det var litt verre når han slo oss, mamma slo jo ikke så hardt siden hu er jente. En gang skjenka han meg full på øl, jeg var ganske liten da, også lo han av meg foran kameratene sine».

Informant 4 vokste opp med en far som brukte vold mot han. Han måtte tåle urettferdigheten ved å få kjeft for ting søsknene hans hadde skylden for. Han sa:

«Faren min banka meg nesten hver dag hele oppveksten min. Jeg tror det var til jeg var seksten år, da flytta jeg ut. Hvis jeg eller noen av søskena mine hadde gjort noe gærent, var det jeg som fikk skylda, selv om jeg var yngst. Hvis broren min for eksempel ikke hadde dratt på skolen en dag, fikk jeg bank for at han ikke hadde vært på skolen. Enten slo han meg, sparka meg, dytta meg inn i veggen eller trua meg».

Informant 9 vokste opp med både en far og en mor som brukte vold mot han. Barnevernet var innblandet en rekke ganger i oppveksten hans, og han måtte leve med følelsen av å føle seg uønsket. Han fortalte:

«Jeg har blitt utsatt for omsorgssvikt i oppveksten min. Både mora og faren min utøvde psykisk og fysisk vold mot meg. De sperra meg inne på rom, hylte og skreik til meg, slo meg, dro meg i håret og ørene og masse sånt. Barnevernet var jo innblanda. Jeg har vært omplassert i ulike hjem søtten ganger».

Informant 10 ble også tatt hånd om av barnevernet. Han følte seg trolig uønsket, i likhet med informant 9. Han sa:

«Først bodde jeg sammen med mamma, pappa og søskena mine. Jeg hadde en del søsken. Fire stykker. Vi blei jo tatt hånd om av barnevernet alle sammen. Vi kom ulike steder. Jeg var flere ganger på en barnevernsinstitusjon for ungdom. Der var jeg sammen med en haug andre ungdommer. Alle var jo i

min situasjon. Jeg var sinna på barnevernet. Jeg følte saksbehandleren min bare ville ødelegge livet mitt».

Tre av informantene utdypet hvilken betydning oppveksten deres har for dem. Informant 1 har vært offer for vold av stefaren sin. Dette har gjort at han har fått et dårlig selvbilde, og mye sinne og frustrasjon i seg. Han tenker at han kan utøve vold mot andre fordi han selv har vært offer for vold. Han fortalte:

«Jeg har blitt banka opp av stefaren min i seks år. Han og mamma fikk en sønn sammen og da starta det. Jeg hadde alltid blåmerker på kroppen, så jeg kunne ikke ta av meg klærne foran noen andre. Han slo meg alltid på steder det ikke skulle synes, og jeg sa ingenting til noen siden jeg var redd. En gang slo han meg med et belte, så beltespenna satt i ryggen på meg. På grunn av stefaren min har jeg hatt et dårlig selvbilde. Jeg har mye sinne og frustrasjon i meg. Jeg har tenkt at jeg kan utøve vold mot andre siden jeg selv har blitt utøvd vold mot av stefaren min».

Informant 4 har vært offer for vold av faren sin. Han har også et dårlig selvbilde, og følelser som sinne og frustrasjon. For å få utløp for følelsene sine bruker han vold mot andre. Han fortalte:

«Jeg har hatt mye sinne og frustrasjon i meg på grunn av dette. Jeg fikk også et dårlig selvbilde. Jeg tok igjen på folk som var svakere enn meg på grunn av at pappa slo meg. Det var akkurat som om jeg tok igjen på de for å slippe sannheten med faren min. Jeg ville bare glemme det».

Informantene som hadde dårlige oppvekstsvilkår har et dårlig selvbilde kombinert med følelser som sinne og frustrasjon på grunn av oppveksten sin. Disse følelsene har de som en følge av urettferdighet og krenkethet. Informantene tar igjen på andre for å få utløp for sinne og frustrasjon. Følelser som sinne og frustrasjon er derfor et av motivene til å utøve vold. Ut ifra hva informantene forteller, tolker jeg at volden har en mening og funksjon for informantene i form av at informantene får utløp for sinne og frustrasjon.

Hvordan kan vi forstå informantenes dårlige selvbilde? I «*Sinte unge menn i kunnskapssamfunnet*» viser Klyve (2010) til at barn utvikler selvfølelse og selvtilitt ved at foreldre gir dem kjærlighet og anerkjennelse. Denne forutsetningen har ikke åtte av mine ti informanter. Det at foreldre gir en kjærlighet og anerkjennelse behøver imidlertid ikke å være avgjørende for om barn utvikler selvfølelse og selvtilitt. Barn kan blant annet oppnå selvfølelse og selvtilitt ved å få kjærlighet gjennom andre enn foreldre, eller ved å få anerkjennelse gjennom for eksempel skole eller idrett.

Hvordan kan vi forstå informantenes sinne og frustrasjon? Informantene beskrev seg selv under oppveksten. Beskrivelser som gikk igjen var: dårlig oppførsel, temperament, vilter, rastløs, hyperaktiv, hører ikke på foreldre og en holdning som «frempå».

Informant 6 fortalte:

«Jeg var en skikkelig drittunge. Jeg skremte andre unger, slo dem, sparka dem, dytta dem. Jeg føyk rundt i gata og fant på rampestreker. Dreit i skolen. Hørte aldri på foreldra mine. Gjorde som jeg ville. Røyka og drakk i fjerdeklasse eller noe. Hadde veldig dårlig oppførsel».

Informant 7 fortalte:

«Jeg var vilter. Høyt og lavt hele tida. Hadde maur i rompa, klarte ikke sitte stille. Måtte finne på no' sprell hele tida».

Informant 3 fortalte:

«Hyperaktiv, det er meg. Skulle tro jeg gikk på speed hele oppveksten».

Informant 1 fortalte:

«Jeg var jævlig frempå. Hadde det i kjeften. Hadde et helt sykt temperament. Blei helt vill og rasende for ingenting».

I «*Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*» skriver psykologen Kvello (2007) om barn som blir utsatt for vold, høyt konfliktnivå i hjemmet, seksuelle overgrep og foreldre med rusmiddelmisbruk. Han lister opp en rekke konsekvenser dette kan få for barna. Flere av konsekvensene Kvello (2007) nevner har likhetstrekk med hvordan informantene mine beskriver seg selv under oppveksten. Han nevner blant annet: atferdsvansker, aggresjon, frustrasjon, høyt aktivitetsnivå, ulydighet, høy impulsivitet, provoserende framtoning, tror på maktbruk i samspill med andre, føler at andre personer fortjener mishandling. Dårlige oppvekstsvilkår behøver ikke nødvendigvis være årsaken til at informantene mine har dårlig oppførsel. En av informantene som hadde gode oppvekstsvilkår fortalte også om dårlig oppførsel og hyperaktivitet.

Konsekvensene Kvello (2007) lister opp finner man igjen blant kjente risikofaktorer knyttet til utvikling av voldelighet og i forhold til utvikling av et atferdsmønster preget av vold, lovbrudd og rusmisbruk (Damsgaard og Kokkersvold 2011). En overveldende mengde forskning viser at barn og unge med volds- og aggresjonsproblem har hatt svært vanskelige oppvekstbetingelser (Bengtson, Steinsvåg og Terland 2004). Barn som har blitt slått, slår ofte selv (Svensson 1998). Vold og rusbruk hos foreldre gir økt sannsynlighet for å utvikle aggressiv og voldelig atferd (Damsgaard og Kokkersvold 2011). I likhet med mine informanter forteller informanter i tidligere studier at de var utsatt for vold hjemme og selv bruker vold overfor andre. De forteller også at deres oppvekst med foreldre som har brukt

mye vold eller har hatt et omfattende rusmisbruk, i stor grad har påvirket deres atferd og gjort vold og rus til en del av deres egen hverdag (Damsgaard og Kokkersvold 2011).

Flere forskere knytter tilbøyelighet til å bli utsatt for omsorgssvikt til sosial posisjon (Mossige, Stefansen 2007, Evenshaug, Hallen 1991, Kvello 2007). Åtte av mine ti informanter har foreldre med lav eller ingen utdanning. Foreldrene jobber eller har jobbet som blant annet taxisjåfør, lastebilsjåfør, butikkansatt, hjelpepleier og vaktmester. Barn og unge er mer utsatt for vold og overgrep fra foreldrene hvis foreldrene har lav eller ingen utdanning, og er arbeidsløse eller har et lavtlønnet yrke (Mossige og Stefansen 2007). Problemer med økonomi og arbeidsløshet er en av flere risikofaktorer for at foreldre utøver vold mot barna sine (Evenshaug og Hallen 1991). Risikofaktorer knyttet til utøvelse av partnervold er blant annet lav utdanning, lav inntekt og arbeidsløshet (Kvello 2007).

Er avmakt årsaken til at informantene er sinte, frustrerte og anvender vold? Psykologen Isdal (2000) viser til at avmakt ofte er et opphav til sinne. Informantene er kanskje sinte og frustrerte, fordi noen andre har hatt makt over dem, i form av at de har vært ofre for vold og at de har vært under barnevernet. De fortalte at de blant annet var redde, men at de ikke kunne gjøre noe med situasjonen. Dette kan gi en følelse av avmakt. Når informantene forteller at de vil ta igjen på andre fordi noen hadde makt over dem, kan dette sees på som en måte å utligne avmakten på, ved at de selv har makt over andre personer. Hvis vår mulighet til påvirkning, kontroll eller forutsigbarhet er svak kan vi bli sinte og aggressive. Hvis vi ikke tar kontroll over de aggressive impulsene som oppstår i en avmaktssituasjon kan vi reagere med vold (Lillevik og Øien 2012).

Det er også mulig at habitus, eller tillærte atferds- og tankemønstre er en av årsakene til at informantene utøver vold. Bourdieu (2002) bruker begrepet habitus om et menneskes tillærte atferds- og tankemønstre. Disse mønstrene er internaliserte og derfor ubevisste. Kriminologen Sollund (1999) viser til at Bourdieus (2002) begrep om habitus kan bidra til en forståelse av menns bruk av vold. En person lærer seg atferds- og tankemønstre gjennom miljøet en er en del av. Informantene mine har lært seg atferds- og tankemønstre i en sosial kontekst hvor det brukes vold. Når en person forandrer sin sosiale kontekst, vil ikke nødvendigvis ens habitus samsvare med den nye konteksten. Sollund (1999) mener derfor at man må se på en persons livssituasjon både før og i øyeblikket volden skjer (Bekeng 2012). I forlengelsen av dette kan vi stille spørsmål ved om informantene mine løser konflikter ved bruk av vold, siden foreldrene ofte løste konflikter på denne måten? Flere av informantene mine fortalte at de

løser konflikter ved bruk av vold, fordi det å kommunisere sjelden fører frem. Dette kan kanskje også ses på som et resultat av manglende sosial kompetanse, som for eksempel kompetanse til konfliktløsning. Hvis foreldre eller andre voksenpersoner ikke har lært barna at man kan løse konflikter ved å kommunisere eller hvordan, så har de ikke positive erfaringer med dette heller.

3.3 Skole og arbeid

Kun tre av mine ti informanter har fullført videregående skole, og har fått fagbrev. Kun en av disse tre benytter seg av fagbrevet sitt og jobber i dag. Fortellingene til informantene som jobber, skiller seg fra fortellingene til de andre informantene.

Informanten som jobber hadde et dårlig forhold til skolen. Han fikk mye kjeft av lærere på barneskolen og ungdomsskolen fordi han forstyrret undervisningen. Han beskrev seg selv som vilter, frempå og aggressiv. Han skulket skolen ofte. Da han begynte på yrkesrettet linje på videregående skole endret dette seg litt. Han følte at skolen ble mer interessant, og at han mestret skolen bedre, ettersom skolen fokuserte mer på praktisk arbeid, enn teoretisk arbeid. Han skulket fortsatt skolen, men var mer opptatt av å oppføre seg og få gode karakterer enn tidligere. Han hadde lenge hatt lyst til å få fagbrev, så han kunne få en kvalifisert jobb. Informanten fortalte at han alltid har likt å arbeide praktisk og at han liker å bruke kroppen sin og være sliten etter jobb. Dessuten har han mye frustrasjon og energi i seg som han får utløp for når han jobber.

Informanten hadde trolig et dårlig utgangspunkt når han begynte på barneskolen. Han hadde opplevd å bli utsatt for vold av stefaren sin i flere år og dette var trolig noe av grunnen til at han var vilter, frempå og aggressiv (Kvelling 2007). Når han begynte på barneskolen og ungdomsskolen og fikk kjeft fra lærere, ble kanskje dette forsterket. Når informanten begynte på videregående, og følte at han mestret skolen bedre fikk han et bedre selv bilde blant annet fordi han opplevde å få anerkjennelse gjennom gode karakterer.

Teorier om konstruksjon av maskuliniteter kan også bidra til en forståelse av hvorfor informanten hadde et dårlig forhold til grunnskolen og hvorfor han fikk det bedre når han begynte på videregående og senere begynte å jobbe. Connell (1995) er en sentral kjønnteoretiker. Han hevder det finnes flere måter å konstruere maskulinitet på, avhengig av blant annet hvilke forestillinger man har om hva som er maskulint. Connell (1995) mener derfor vi bør bruke begrepet maskuliniteter, fremfor begrepet maskulinitet. Messerschmidt

(1993) er en annen sentral kjønnteoretiker. Han introduserte uttrykket konstruksjon av maskulinitet. I dette uttrykket ligger det en forståelse av hvordan menn skaper seg et godt mannlig selvilde (Newburn, Stanko 1994). Informantene mener praktisk kunnskap er viktigere enn teoretisk kunnskap. Fysisk kroppsarbeid, som for eksempel snekring, er ifølge informantene ekte mannfolk-arbeid. Fordi skolen fokuserer på teoretisk kunnskap oppleves den følgelig som feminin og irrelevant for dem, og de har vanskelig for å tilpasse seg. De kan for eksempel bevisst forstyrre undervisningen for å differensiere seg selv fra jenter, konforme elever og skolen generelt, for å konstruere et maskulint selvilde (Ericsson 2000, Newburn, Stanko 1994, Jon 1995, Lanto 2011). Kanskje disse mennene mener at praktisk kunnskap er viktigere og mer mandig enn teoretisk kunnskap fordi de mestrer praktisk kunnskap bedre enn teoretisk kunnskap? Eller kanskje de forsøker å skape avstand mellom dem selv og kunnskapen de ikke mestrer, for ikke å skade deres eget selvilde eller oppleve avmakt? Cohen (1961) viser til dette. Han skriver «...it is not a «solution» unless he can first persuade himself that the goal is, after all, not worth pursuing; in short, his values must change» (s. 54).

Informanten fortalte at han får utløp for frustrasjon når han jobber praktisk. Kanskje det å bruke kroppen sin fysisk kan føre til fysisk avspenning og følelsesmessig utladning, i likhet med vold, som vi så på tidligere. Det kan også være at informanten opplever en følelse av makt fordi han føler at han mestrer jobben sin, og at det er derfor han opplever at han får utløp for frustrasjon (Isdal 2000). Kanskje opplever han også å få et bedre maskulint selvilde når han jobber praktisk enn han har tidligere, og at dette er grunnen til at han ikke lenger er så frustrert (Ericsson 2000, Newburn, Stanko 1994, Jon 1995).

De andre informantene hadde også et dårlig forhold til skolen. De hadde dårlig konsentrasjonsevne og læreversker. Dette resulterte i at de fikk mye kjeft fra lærere og at de måtte delta på spesialundervisning. I tillegg til dårlige skolefaglige prestasjoner bidro også dette til lav selvfølelse og en følelse av avmakt. Informant 4 fikk tanker om seg selv som resulterte i lav selvfølelse. Han fortalte: «Jeg klarte meg ikke noe særlig bra på skolen. Fikk dårlige karakterer og sånn. Jeg følte meg rett og slett ganske dum». Informant 9 fikk lav selvfølelse av hvordan han trodde andre så på han. Han sa: «Jeg har bestandig blitt sett på som et dumt brødhode, så jeg har ikke akkurat hatt et så bra selvilde». Informant 3 fikk lav selvfølelse fordi han måtte delta på spesialundervisning, og dermed var forskjellig fra de andre elevene. Han fortalte:

«Jeg har dysleksi, så jeg klarte meg ikke noe særlig bra på skolen. Jeg måtte være med en sånn spesiallærer på et eget rom og ha undervisning. Man føler seg jo litt sånn dum da. Alle elevene sitter i klasserommet, og så kommer han spesiallæreren inn og henter meg. Da tenker jo de andre at jeg er for dum til å ha han vanlige læreren».

Informant 5 fikk lav selvfølelse fordi han fikk kjeft av lærere, og følte seg urettferdig behandlet. Han fortalte: *«Jeg fikk alltid kjeft av lærerne. Hvis det var noen andre elever i klassen som bråka i klasserommet, fikk jeg skylda, selv om det ikke var jeg som hadde bråka. De var alltid ute etter meg. Det gjør jo noe med deg da»*. Informant 10 følte avmakt fordi andre bestemte over han. Han sa: *«Når man ikke er flink på skolen, og man må gå på skolen allikevel føler man seg ganske maktesløs. Man føler at andre bestemmer over en, og at en ikke har noe valg. Jeg følte meg litt lite verd, samtidig som jeg følte at jeg ikke hadde noe kontroll over meg selv»*.

Disse informantene, hadde trolig, i likhet med informanten som jobbet praktisk et dårlig utgangspunkt da de begynte på barneskolen. Dårlig konsentrasjonsevne og lærevansker var trolig et resultat av blant annet aggresjon, frustrasjon og høyt aktivitetsnivå, som de hadde med seg fra oppveksten sin. Lærevansker var kanskje et resultat av lite hjelp og oppmuntring fra foreldre, som flere av informantene fortalte om. Noen barn vokser opp med foreldre som er opptatte av at barna skal få gode karakterer på skolen, for at de skal være sikret en fremtid med gode og stabile jobber. Disse foreldrene legger ofte til rette for at barna skal kunne gjøre det best mulig, ved for eksempel å ha bøker i hjemmet og å hjelpe barna med lekser. De legger også et visst press på barna om å gjøre det bra på skolen, spesielt i teoretiske fag (Ericsson 2000, Newburn, Stanko 1994). Selv om et barn vokser opp med slike foreldre, behøver de ikke å få gode karakterer. Et sterkt foreldrepres kan også virke mot sin hensikt. Barn som vokser opp med et sterkt foreldrepres om å få gode karakterer, og som ikke lever opp til dette, vil muligens oppleve skolen som frustrerende og vil kanskje være i opposisjon til skolen og begå lovbrudd. (Evenshaug og Hallen 1991)

Informantene kan ha lav selvfølelse på grunn av manglende anerkjennelse. Connell (1995) viser til at skolen har et «status-system» basert på skolesuksess. Studenter med gode karakterer får høy status, mens studenter med dårlige karakterer får lav status (Newburn, Stanko 1994). Karakterer, og sammenlikningen med de andre elevene, vil kunne påvirke både akademisk og generell selvoppfatning (Evenshaug og Hallen 1991, Lanto 2011).

Informantene kan også ha lav selvfølelse på grunn av stempling og stigmatisering. Informantene kan ha opplevd å føle seg stemplet som for eksempel «bråkmakere» eller «dumme», siden de fikk mye kjeft av lærere og måtte delta på spesialundervisning. Stempling

vil si at man blir sett på som en avviker av andre. Stigmatisering vil si at den som blir sett på som en avviker av andre danner seg et bilde av seg selv som avviker og går inn i en avvikerrolle (Hauge 2001). Mead (1934) har utformet begrepet «speil-selvet» eller «looking-glass self» som en betegnelse på dette. Andre personer er speilet man ser seg selv i, og «speil-selvet» er det bildet eller det selvbildet man danner seg gjennom andres oppfatning. Den som er stemplet som slem vil lett kunne begynne å oppfatte seg selv som slem. Det selvbildet man har dannet seg gjennom andres oppfatning vil prege ens handlinger. Vi kan imidlertid stille spørsmål ved hvorfor noen endrer sitt selv bilde på grunn av andres oppfatning, og går inn i en avvikerrolle. Hvorfor kjemper de ikke for å opprettholde det selvbildet de kanskje hadde av seg selv som «normal»? Lemert (1951) forklarer dette ved å vise til at rollen eller selvbildet som avviker har visse fordeler fremfor å kjempe for å opprettholde et selv bilde som «normal». Hvis man godtar rollen som avviker, slipper man å oppleve blant annet nederlag og avvisning. Dessuten kan man få innpass i og bli akseptert i et annet miljø, et miljø hvor det er flere avvikere.

I likhet med informanten som jobber praktisk tilpasset ikke de andre informantene seg skolen, men skulket, forstyrret undervisningen og andre ting.

Informant 7 hadde vanskeligheter med å konsentrere seg i timen. Han fortalte:

«Jeg fulgte aldri med i timen. Det eneste jeg tenkte på var hva slags faenskap jeg kunne finne på. Jeg fant jo som regel ut noe da (ler). Jeg slang dritt til læreren og andre elever, kasta stoler på dem, slo dem og sånn. Jeg var på gangen flere ganger om dagen, og hos rektor hver dag».

Informant 3 opplevde å få oppmerksomhet når han brukte vold. Han sa:

«Jeg lagde alltid kødd i timen. Eller ikke bare i timen, for der var jeg jo nesten ikke. Jeg tror nesten aldri jeg har sitti i timen helt til det ringte ut, jeg. Jeg klarte bare ikke. Enten kasta læreren meg ut, eller så stakk jeg av. I friminuttene lagde jeg også bråk. Det var ofte slåsskamp i skolegården, og jeg var alltid med. Det pleide å være meg mot en eller flere andre, mens det sto en ringt rundt og ropte «heia, heia».

Det er tydelig at informantene kjedet seg på skolen. Kanskje de skulket og forstyrret undervisningen for å unngå kjedsomhet? Eller kanskje de gjorde dette fordi de hadde en følelse av avmakt? Informantene opplevde, i likhet med når de var barn, at andre hadde makt over dem og at de ikke hadde noen mulighet til å gjøre noe med situasjonen selv. Skolen er et institusjonalisert autoritært system informantene måtte underordne seg for å oppnå gode karakterer (Newburn, Stanko 1994, Ericsson 2000). Deres måte å gjenvinne noe av opplevelsen av egenmakt på var trolig å skulke, forstyrre undervisningen, begå hærverk og vold mot elever og lærere. Ifølge Giertsen (2004) er skulking, forstyrrelse i undervisningen, hærverk og vold mot elever og lærere ungdommenes svar på den situasjonen de opplever,

stengt ute fra samfunnet nå og i fremtiden. I vestlige land spiller skolen en viktig rolle når det gjelder å fordele barn og unges sosiale posisjoner. Mange barn og unge vet tidlig at de ikke har noen mulighet til å klare seg bra senere i livet. Nåtiden til flere ungdommer er komplisert og fremtiden er bortimot avlyst (Klyve 2010). Lovbrudd kan bli sett på som en reaksjon på et press noen opplever fordi de på den ene siden for eksempel ønsker å oppnå gode karakterer, men på den andre siden innser at de ikke har noen mulighet til å oppnå det. Forsvaret mot dette presset består i å dyrke en motsetning, for eksempel å skulke skolen (Hauge 2001, Finstad, Høigård 2007).

Informanten med fagbrev, skilte seg fra resten av informantene ved at han i mindre grad var i opposisjon til skolen. Han var opptatt av å skaffe seg en jobb i fremtiden. Informant 1 fortalte: *«Selv om jeg oppførte meg dårlig på skolen, skulka og sånn, så var jeg jo litt opptatt av å klare meg ok på skolen. Jeg ville jo ikke ende opp på gata, liksom. Jeg ville ha en jobb»*. I motsetning til informanten som jobbet var ikke de andre informantene opptatte av å skaffe seg en jobb i fremtiden. De var ikke interesserte i skolen, og dro på skolen bare fordi de måtte.

Hvorfor var ikke informanten som jobber i opposisjon til skolen i like stor grad som de andre informantene, når han begynte på videregående skole? Var det fordi han mestret skolen bedre? Var det fordi han fikk et bedre selvbilde? Var det fordi skolen ble mer maskulin? Yrkeslinja fokuserer mer på praktisk, yrkesrettet kunnskap, enn teoretisk kunnskap. Var det fordi skolen var mer relevant? Informanten ønsket å jobbe. Han visste kanskje at han hadde en mulighet til å skaffe seg en jobb i fremtiden?

De andre informantene har altså en løsere tilknytning til arbeidslivet. De har aldri hatt noen tanker om noen spesiell jobb de ønsket seg i fremtiden når de gikk på skolen. Da de var ferdig på skolen hadde de fortsatt ingen ønsker om noen jobb. To av informantene, informant 5 og 7 hadde fullført videregående skole og fått et fagbrev hver. Men i motsetning til informanten som jobber, ønsket de ikke å benytte seg av fagbrevene sine. Informant 5 fortalte:

«Jeg har aldri brukt fagbrevet mitt. Jeg har en jobb nå gjennom en kompis. Man kan kanskje ikke kalle det jobb da, for jeg får ikke noe penger for det. Kompisen min driver et transportfirma, så jeg kjører transportbil. Når det står transport på bilen, så gidder ikke purken å stoppe meg. I tillegg ligger det jo masse varer baki, og de gidder jo ikke å rote igjennom alt det. Så da bruker jeg transportbilen til å kjøre litt rundt og levere narkotika til kunder».

Teorier om maskulinitet kan også bidra til en forklaring på hvorfor informantene ikke tilpasset seg skolen og hvorfor de ikke har hatt noen tanker om noen spesiell jobb. Hvilke måter man konstruerer maskulinitet på, avhenger også av hvilke muligheter man har til å konstruere

maskulinitet (Newburn, Stanko 1994). Menn som mestrer skolen har mulighet til å konstruere maskulinitet gjennom utdanning og arbeid. Disse mennene tilpasser seg kanskje skolen for å oppnå kunnskap og få gode karakterer, for å kunne forvente seg videre utdanning, og en sikker inntekt fra en spesiell type jobb (Jon 1995, Newburn, Stanko 1994, Lanto 2011). Menn som ikke mestrer skolen har ikke samme muligheter til å konstruere maskulinitet. Disse mennene konstruerer derfor maskulinitet gjennom ikke å tilpasse seg skolen og ikke få en spesiell type jobb. Hvis disse mennene har en jobb, så er det gjerne en tilfeldig jobb, en måte å skaffe penger på. Disse mennene kan også konstruere maskulinitet gjennom for eksempel å begå lovbrudd (Messerschmidt 1993, Ericsson 2000, Lanto 2011). Hvordan det er mulig å konstruere maskulinitet gjennom å begå lovbrudd, skal vi se på senere.

4.0 Voldens mening

Før vi går videre, vil jeg kort oppsummere hovedfunnene jeg gjorde når jeg intervjuet informantene mine om deres bakgrunn. Informantene hadde dårlige oppvekstvilkår, preget av konflikter og vold, og et dårlig forhold til skolen, preget av kjeft fra lærere og dårlige karakterer. Få av informantene har fullført videregående skole, og kun en informant er i arbeid. Dette gjør at informantene har sinne og frustrasjon i seg, kombinert med et dårlig selvbilde. Informantene har fra de var barn hatt en aggressiv og voldelig atferd, noe som både kan forstås som en måte å få utløp for sinne og frustrasjon på og et forsøk på å konstruere et godt selvbilde.

4.1 Synlig voldsbruk

Informantene har alene eller sammen med andre utøvd vold både forsettlig og overlagt for å kunne fortelle om det til andre, for at andre skal se dem slåss og for at de som ser at de slåss skal fortelle det videre til andre. Det å opparbeide seg et rykte som en som slåss er altså et av motivene for å utøve synlig vold blant informantene mine.

Informantene forklarte hva man kan oppnå ved å opparbeide seg et rykte som en som slåss, og fortalte at både de og gjengen eller vennegruppa de var med i har opparbeidet seg et rykte.

Informant 2 fortalte:

«Jeg har et rykte på meg for å si det sann. Jeg har jo fått det ved at andre har sett at jeg har slåss. De som har sett at jeg har slåss har jo fortalt det til andre, som igjen har fortalt det til noen. Sann har mange fått vite at jeg har slåss. Sânt sprer seg jo. Nå som jeg har slåss har jeg fått et rykte på meg for å være litt sann farlig. Derfor er det mange som er redde for meg. De tenker at de ikke må gjøre noe mot meg»

Informant 9 sa: «*De som har hørt om meg er redde for meg for å si det sann. Jeg merker det. Det er ikke ofte andre menn ser på meg eller snakker til meg, uten at de veit at jeg syns det er greit*». Informant 10 fortalte: «*Det er ikke mange som vil slåss mot meg eller noen av gutta mine. De holder seg som oftest unna. De vil ikke lage bråk, for da veit de hva de har å vente seg. Det veit de på grunn av slåsskamper jeg eller kompisene mine har vært i før*». Når andre vet at de har slåss oppnår de at andre ser på dem som farlig, og dermed blir de redde for dem. Når andre blir redde for dem oppnår de at de ikke ser på dem, at de ikke snakker til dem, og at de ikke har noe ønske om å slåss mot dem.

Kan informantenes søken etter rykte og respekt forstås som en søken etter makt? Weber (2000) definerer makt som en persons mulighet til å få gjennom sin vilje i sosial samhandling, selv om motparten gjør motstand. Isdal (2000) definerer vold slik:

«Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil» (s.36).

En person som utøver vold kan altså få en annen person til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil. På grunnlag av dette hevder Isdal (2000) at en person som bruker vold kan få makt. Når informantene opparbeider seg et rykte som farlige opplever de at andre personer tilpasser seg dem av frykt for å bli offer for vold. På denne måten kan det å utøve vold gi en følelse av makt for informantene mine. Følelsen av at alle plutselig lytter og gjør som man sier, kan være en grunn til at man anvender vold (Katz 1988).

Vold kan være effektivt for å styre ens omgivelser. Styring og kontroll oppleves godt. De som er voldelige savner ofte styring og kontroll i livene sine (Buer 2000). Alle mennesker har et behov for trygghet. For å være trygge trenger vi oversikt og forutsigbarhet. Dette gir oss en følelse av å ha kontroll og makt over oss selv og vårt eget liv. Motparten til makt er avmakt. Avmakt kan derfor forstås som en mangeltilstand. Avmakt handler om mangel på kontroll, forutsigbarhet, oversikt, innflytelse eller påvirkningsmulighet. I en avmaktssituasjon vil en se begrensede muligheter til å komme ut av den situasjonen en er i (Lillevik og Øien 2012).

Dette kan kanskje belyse hva mine informanter forteller om blant annet sin oppvekst-, skole- og jobbsituasjon. Som vi har sett på tidligere var flere av informantene ofre for vold og omsorgssvikt under oppveksten. Når de var barn var de redde og opplevde at de ikke kunne gjøre med sin egen situasjon. Da de begynte på skolen opplevde de en følelse av å være stengt ute fra samfunnet, uten muligheter til å kunne klare seg bra senere i livet. Tidligere, rundt 1950-1970 tallet, tilbød industrien sikre og stabile jobber til dem uten formell utdanning. Selv

de som hadde svake skolefaglige prestasjoner, kunne leve i visshet om at de fikk jobb. I dag stiller samfunnet høyere krav til formell utdanning for å få jobb. De som har svake skolefaglige prestasjoner, i likhet med mine informanter, og ikke har formell utdanning i dag, opplever kanskje enda mer enn på 1950-1970 tallet at livet er uforutsigbart, at de har liten innflytelses- og påvirkningsmulighet, og dermed mangel på oversikt, trygghet, styring og kontroll (Bauman 2006, Beck 1992, Frønes og Strømme 2010, Klyve 2010).

Bourgois (1996) knytter også skole- og jobbsituasjon og en følelse av å være stengt ute fra samfunnet til mangel på makt og kontroll. Han har studert puertorikanske menn i East-Harlem. Han skriver at disse mennene utøvde vold for å få en følelse av makt og kontroll i en ellers usikker hverdag.

Sandberg og Pedersen (2006) skriver at det kan være viktig å ha et rykte som voldelig, for å unngå konfrontasjoner med andre menn. Informant 8 fortalte imidlertid:

«Når man har et rykte på seg som farlig, så trenger man ikke slåss hver gang man er på byen. Da holder folk seg unna. Det hender man må slåss da, for folk vil jo gjerne slåss mot de farligste. Hvis de klarer å ta de farligste, så får jo de et bra rykte»

Informant 3 fortalte: *«Jeg leita alltid etter de tøffeste gutta å slåss mot. Det er mye kulere å banke en skikkelig diger fyr som andre tenker at er farlig. Det er da folk snakker om deg».*

Når man har et rykte på seg kan det være slik at andre kan konfrontere en for å opparbeide seg et rykte selv. Hvis man ikke har slåss så mye før, men vinner en slåsskamp over en som allerede har opparbeidet seg et rykte, vil man kanskje kunne konkurrere om plassen hans?

Næss (1999) påpeker nettopp at mennenes maktposisjoner ikke er stabile over tid, og at makt må opprettholdes ved blant annet å slåss. Høigård (2007) viser til at respekt for graffiti-malerier i stor grad skapes i konkurranse med andre menn.

En annen av informantene mine viste også til dette. Han fortalte at det ikke nødvendigvis er slik at man slåss fordi man vil oppnå et rykte. Han mente at man slåss for å opprettholde det ryktet man allerede har. Informant 9 fortalte:

«For noen handler det om å få rykte. Det er gjerne veldig unge gutter, som holder på å opparbeide seg et rykte. Når man blir litt eldre har man fått det ryktet man ville. Da må man bare opprettholde det. Da må man slåss hvis noen utfordrer, men man oppfordrer ikke til slåsskamper selv. Hvis man ikke svarer når noen utfordrer kan det jo gå andre veien, at man får et rykte som pysete».

To andre informanter mente også at man slåss for ikke å få et omvendt rykte, altså et rykte som pysete eller lignende. Hvis man ikke tar igjen når andre utfordrer en, kan man miste det ryktet man allerede har, og dermed få et nytt rykte.

Informant 2 sa:

«Hvis en har et rykte på seg for å være farlig, og han ikke slåss tilbake hvis noen slår han, begynner jo alle å snakke om at han ikke er noe farlig lenger, og han har blitt pysete».

Informant 8 fortalte:

«Jeg trengte ikke å slåss så mye. Det holdt å gjøre det en gang i blant. Jeg var berykta som den farligste, selv om det var lenge siden jeg hadde slåss. Hvis jeg hadde merka at folk ikke tenkte jeg var så farlig lenger, måtte jeg ha slåss på nytt, for å opprettholde ryktet».

Informant 9 sa:

«For å få et bra rykte er det viktig å være kapabel til å banke noen. Men man trenger ikke gjøre det hver helg. Men hvis noen koddar med deg, da må de få bank. Det er det det handler om. Det var en gutt fra det stedet jeg kommer fra. Han sloss nesten aldri. Jeg tror nesten ikke jeg har sett han slåss engang. Men hvis noen koddar med han, da skjedde det noe med dem for å si det sånn. Han hadde alltid åtte-ti karer som banka folk som rørte ham».

Frykten ved å bli oppfattet som svak kan være en vel så stor drivkraft til å utøve vold som forsøket på å oppnå mer ære eller respekt. Slåsskamper trenger ikke kun være et forsøk på å oppnå mer ære og respekt, det kan også ses på som en måte å forsvare æren sin på (Lien og Haaland 1998). Informantene er opptatte av nettopp begrepene ære og respekt. Kanskje disse begrepene kan forklare hvorfor de er så opptatt av ikke å få et omvendt rykte. Jeg spurte informantene hva ære og respekt er. Informant 1 fortalte: *«Ære er noe som er inni meg, mens respekt handler om hvordan andre personer oppfører seg mot meg»*. Informant 8 sa: *«Hvis noen ser på meg på en bestemt måte, sier noe til meg som de ikke skal si eller gjøre noe fysisk med meg, så krenker de æren min. Det vil si at de trækker på meg eller prøver å drite meg ut»*. Informant 10 fortalte: *«Når folk koddar med deg, så vil det si at de ikke respekterer deg, da tenker de at du er en person som ikke fortjener ære»*. Informant 9 sa:

«Når noen ikke respekterer deg, så må man ta igjen med dem, ellers blir æren din krenka. Det er ikke sånn at hvis noen koddar med deg, så mister du æren, men de gir deg en utfordring på en måte. Som man selv velger om man vil svare på eller ikke. Jeg tar alltid igjen når noen koddar med meg. Hvis jeg ikke svarer, så blir æren min krenka».

Informantene mine uttrykte at ære handler om integritet, verdighet og stolthet, som Larsen (1992) viser til. Informantene mine forklarte at respekt handler om hvordan andre personer oppfører seg mot en, om de krenker ens ære eller ikke. Respekt og ære henger sammen. Den som fratar deg din ære, respekterer deg ikke. Om du ikke respekterer noen, kan du lett bruke ord eller utføre handlinger som fratar den andre ære. Ære har stor betydning for informantene mine. Æren er noe som ikke på noen måte bør krenkes, derfor passer de hele tiden på at ingen skal krenke dem. Å bli «koddar» med er det samme som at noen krenker en, ifølge informantene mine. Dette fant også psykologene Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004) i

deres studie «*Ungdom bak volden*» av ungdom tilknyttet stiftelsen Alternativ til Vold. Studiet deres er basert på opplevelser de selv har hatt i praksis og opplevelser deres informanter har fortalt om.

Det kan imidlertid være flere årsaker til at ens ære blir krenket. Kanskje nettopp det at informantene har blitt utsatt for krenkelser i oppveksten og på skolen har gjort at de er opptatt av ikke å bli ytterligere krenket? Kanskje informantene ikke hadde opplevd at andre utsatte dem for krenkelser i like stor grad hvis de ikke allerede var krenket fra blant annet oppvekst og skole? Det kan virke som informantene er mer sårbare for krenkelser, eller at krenkelser oppleves større, fordi de allerede har blitt utsatt for krenkelser i oppveksten. Blir æren krenket, må det tas igjen. Hvis man tar igjen svarer man på krenkelsen, slik at den blir utlignet og æren og respekten blir gjenopprettet. Kanskje informantene lettere kunne hevet seg over at andre «kødder» med dem, hvis de ikke hadde blitt utsatt for krenkelser i oppveksten?

Hva ligger i dette æresbegrepet informantene bruker? Lien (2002) viser til boken «*The Homeless Mind*» hvor forfatterne skiller mellom to typer ære. Den ene kaller de «code of honor», og den andre kaller de «code of dignity». I samfunn hvor moralen er dominert av «code of honor», eller en æreskode, oppnår personer verdi og respektabilitet ved å være påkledd sine sosiale roller. Goffman (1992) skriver nettopp om hvordan rollespill, selvpresentasjon og inntrykksmanipulering spiller en stor rolle i sosial samhandling. Han mener vi har ulike sosiale roller i ulike situasjoner. En person kan ha rollen som for eksempel bror, elev, kamerat, mann eller voldsutøver. Vi vet hvordan vi skal presentere oss selv i møte med andre mennesker for å leve opp til de ulike rollene. Mennesker rundt oss har forventninger til rollene vi innehar, og for å leve opp til rollene må vi utspille dem på en «riktig» måte. I samfunn hvor moralen er dominert av «code of dignity» eller verdighetsmoral, gjelder det å kle av seg sine sosiale roller og finne sitt autentiske jeg. Det er de psykologiske kvaliteter heller enn de sosiale rollene som gir personer verdi. Det er nettopp mennesket i seg selv, uten sosiale roller, som representerer seg selv mest sannferdig. Æresbegrepet informantene mine bruker kan sammenliknes med «code of honor» eller æreskoden. Informantene oppnår det de kaller ære og respekt ved at andre personer ser og anerkjenner deres sosiale rolle (Lien 2002). Innenfor miljøet informantene mine er en del av, eksisterer det en æreskodeks. Begrepet æreskodeks viser til et bestemt sett av minimumsregler og standarder som eksisterer for at mennesker skal ha eller oppnå ære. Kodeksen gir en forståelse av egen sårbarhet og antyder hvordan en skal reagere på krenkelser, og kan gjøre at en blir hypersensitiv overfor krenkelser. For å ha eller oppnå rollen som mann eller

voldsutøver, må man beskytte sin egen ære. Dette kan forklare hvorfor informantene er hypersensitive overfor krenkelser (Nisbett og Cohen 1996, Wikan 2008, Bekeng 2012).

Jeg spurte informantene hva de oppnår ved et skremmende inntrykk og et rykte som tøff, uredd, farlig og regjerende. Flere av informantene fortalte at det eneste de har var miljøet de er en del av. De var ikke flinke på skolen, og de har ikke noen jobb. Informant 10 fortalte: *«Ungdomsmiljøet var det stedet jeg kunne hevde meg. Jeg har alltid vært en taper på skolen. Hvis jeg har hatt en jobb, har det kun vært småjobber. I ungdomsmiljøet var jeg en vinner»*. Informant 2 forklarte: *«For å være den personen du er, så må du ha banka noen. Når du har banka noen respekterer andre deg. Da koddet de ikke med deg, da ser de opp til deg»*.

Informant 5 fortalte:

«Jeg har aldri vært noe. Jeg var dårlig på skolen og i idrett. Jeg har aldri hatt noen jobb. Jeg har alltid hatt dårlig selvfølelse. Jeg har alltid måttet kjempe meg frem for å bli verdt noe. Når jeg hører noen snakker om meg, at jeg har banka noen, oppnår jeg glede inni meg».

Når man slåss oppnår man altså et rykte. Dette ryktet gjør at andre får respekt for en. Denne respekten gjør at man opplever en æresfølelse. Denne æresfølelsen kan sammenliknes med et godt selvbilde. Kriminologen Katz (1988) knytter ære til identitet og selvbilde. Han viser til at gjerningspersonen straks før drapet var blitt utfordret slik at identiteten ble satt på prøve. Det hadde hendt ting som gjorde det vanskelig å opprettholde et akseptabelt selvbilde. Som vi har sett på tidligere, har flere av mennene opplevd omsorgssvikt, de har ikke oppnådd gode skolefaglige prestasjoner, og har følgelig ikke noen jobb som krever utdanning. Flere av informantene forklarte at dette ga de dårlig selvfølelse. Det å oppnå et rykte kan dermed sammenliknes med å få anerkjennelse. Som vi så på tidligere, har ikke alle menn samme mulighet til å oppnå et godt selvbilde gjennom for eksempel å få gode karakterer (Ericsson 2000, Newburn, Stanko 1994). Noen av disse mennene spiller derfor ifølge Jon (1995) på det eneste de faktisk har: seg selv og kroppen sin, ved blant annet å utøve vold.

Larsen (1992) knytter det å slåss spesielt til muligheten til å oppnå et godt mannlig selvbilde. Hun skriver at en oppfordring til slåsskamp kan være et høydepunkt i livet til noen menn, ved at den gir menn en mulighet til å vise seg selv og andre sin mannlighet, en bekreftelse på identiteten som mann. Dette fortalte også flere av informantene mine. Informant 3 fortalte: *«Når man slåss viser man at man er mann»*. Informant 2 sa: *«Når jeg slåss får jeg en kraftig følelse av å være mann. Å slåss er ikke noe for jenter»*.

Hvordan er det mulig å oppnå et godt mannlig selvilde ved å utøve vold? Som vi så på tidligere, finnes det flere måter å konstruere maskulinitet på. Dette avhenger blant annet av hvilke forestillinger man har om hva som er maskulint, og hvilke muligheter man har til å konstruere maskulinitet. Kolnar (2006) skriver at det i et samfunn eksisterer ulike forestillinger om hva som er maskulint. Noen av disse forestillingene kaller han dominerende maskuliniteter, mens andre kaller han marginaliserte maskuliniteter. Dominerende maskuliniteter er ifølge Kolnar (2006) de formene for maskuliniteter som er offentlig godkjent og sanksjonert, eller lettere sagt de formene for maskulinitet som «folk flest» ser på som maskuline. Marginaliserte maskuliniteter kan sees på som det motsatte av dominerende maskuliniteter, dette er former for maskulinitet som «mindre grupper» i samfunnet ser på som maskuline. Hva som blir sett på som maskulint avhenger altså av hvilket miljø man befinner seg i. I noen miljøer er det maskulint å være flink på skolen, ha en bra jobb og å være en familiefar. I andre miljøer er det maskulint å bruke vold. Så, hvordan kan man oppnå et godt selvilde ved å utøve vold? Ifølge Hanoa (2004) er forutsetningen at man befinner seg i et miljø hvor det er maskulint å anvende vold. Hvis denne forutsetningen er på plass kan man utøve vold foran et publikum, og på denne måten oppnå at publikumet ser på dem på en bestemt måte (Goffman 1992). Informantene mine opplevde at de var en del av et slikt miljø. De opplevde at når de fikk rykte på seg for å slåss, fikk de respekt av andre menn i samme miljø som dem selv. Under «Hvor skjer slåsskampene?» skal vi se mer på dette. Selv om informantene opplevde å få respekt av menn i samme miljø som dem selv når de utøvde vold, har voldsutøvelsen deres imidlertid motsatt effekt blant «allmennheten». Handlinger som blir sett på som ønskede i miljøet informantene mine er en del av, blir sett på som uønskede av «allmennheten». Dette kan føre til at de taper respekt blant «allmennheten».

4.1.1 Gjengen og synlig voldsbruk

Flere av informantene er med i en gjeng eller en vennegruppe/kameratgruppe. Fortellingene til informantene som er med i vennegrupper skilte seg lite fra dem som er med i gjenger. De fortalte det samme, bortsett fra at de ikke kalte seg en gjeng. Dette kan ha noe med at begrepene gjeng og vennegruppe kan ha ulik betydning for informantene. Det en informant forstår som en gjeng, trenger ikke være det en annen informant forstår som det.

Begrepet «gjeng» er omdiskutert i kriminologien, og man må derfor være forsiktig med å bruke dette begrepet. Bjørge og Carlsson (1999) forstår gjeng som en aldersavgrenset kameratgruppe som holder sammen over en viss tid, driver med kriminelle aktiviteter, og har

et eller annet symbolsk uttrykk for gruppetilhørighet. I «*Politiets bekjempelse av kriminelle gjenger i perioden 2011 til 2015*» gir Politidirektoratet (2011) en ytterligere forståelse av begrepet gjeng og dets skille fra vennegrupper. I denne rapporten skriver de:

«Det er en glidende skala fra kameratgrupper til etablerte gjenger, men de kriminelle gjengene har ofte plassert tre merkesteiner. Den første merkesteinen er at gruppen får en kriminell orientering, gjerne voldelig, selv om kriminaliteten bare opptar en liten del av gruppens samlede aktivitet og tidsbruk. Den andre er at medlemmene begynner å betrakte seg selv som en gjeng- som en enhet- som står i en motsetning til andre, oftest andre gjenger. Når grupperingens problematiske atferd medfører at lokalsamfunnet behandler dem som en kriminell gjeng, krysses den tredje merkesteinen: Gjengen ser seg selv som en gjeng og blir ansett som en gjeng. Stadiene i forvandlingen har også blitt beskrevet som vennegjenger, urogrupper, kriminelle nettverk og etablerte gjenger (Bekeng 2012)».

Det mine informanter forteller har fellestrekk med Bjørge og Carlssons (1999) og Politidirektoratets (2011) forståelse av begrepet gjeng. De er sammen med andre menn på deres egen alder jevnlig, de utøver lovbrudd sammen, og har symboler de kan kjennes igjen på som navn på gjengen eller vennegruppa og like klær. Det er dermed tydelig at de ønsker at andre skal oppfatte dem som en gjeng eller vennegruppe. De forklarte at gjengen eller vennegruppa har interne regler. Disse reglene går ut på at man alltid må stille opp for andre i gjengen eller vennegruppa, at man aldri skal tyste på hverandre.

Informantene fortalte at de har navn og like klær for lettere å få et rykte og være synlige.

Informant 7 sa:

«Det er mange som tar navn på gjengen eller finner på kallenavn på seg selv. Da er det lettere for folk å vite hvem du er. Folk kjenner lettere igjen et kallenavn, som ingen andre heter. Da veit folk at det er deg det er snakk om. Det er mange som heter Joakim for eksempel. Det er også mange som går med like klær, da ser folk at man er en gjeng».

Informant 3 fortalte:

«Det er ikke alle som har navn på gjengen. Noen liker bare å kalle seg en vennegruppe. Når man har navn på gjengen er det jo for at gjengen skal bli kjent, at gjengen skal ha et rykte. Det er mye lettere å få et rykte når gjengen har et navn, ellers så veit jo ikke folk hvem gjeng som har banka noen i helga nødvendigvis».

Det å ha navn på gjengen ser vi eksempler på i Varangs (2004) og Næss` (1999) studier av "Los Muchachos" og "K-gjengen". Varang (2004) og Næss (1999) har intervjuet unge menn fra Oslo. I disse gjengene var det tydelig at guttene ønsket å vise at de var en gjeng, ettersom de hadde et navn på gjengen og klær de kunne kjennes igjen på. Gjengene laget navn for å bli kjent, og dermed fikk de et rykte i ungdomsmiljøer, politiet, barnevernet og i media. Mennene fortalte at navnet ga identitet og samhold. Lien (2002) skriver at flere av hennes informanter hadde gitt seg selv navn som "Gangster brothers", "Mafia brothers" og "Black gangsters". Lien (2011) skriver imidlertid at enkelte av informantene hennes var i grupper som ikke

hadde navn, mens andre var i grupper som hadde navn. Dyrøy (2001) har intervjuet ungdommer i et tettsted utenfor Bergen, og forteller at hennes informanter ikke hadde navn på gjengen. Hun viser til Varang (1999) som skriver at hennes informanter hadde navn på gjengen, og hevder at det er mer vanlig for de som bor i store byer å ha navn på gjengen, enn de som bor på tettsteder (Lanto 2011).

Informantene ønsker i noen tilfeller å bli oppfattet som en gjeng, og i andre tilfeller ikke. Det er en fordel å bli oppfattet som en gjeng når man vil ha et rykte. Dette ryktet kan man blant annet bruke til å jobbe som pengeinnkrever. Informantene vil ikke nødvendigvis bli oppfattet som noen gjeng når de driver med salg av illegale rusmidler, fordi de ikke ønsker å få politiets søkelys på seg når de driver med salg av illegale rusmidler. Informantene opplever det derfor som en ulempe å bli sett på som en gjeng i denne sammenhengen. En av informantene viste til Hells Angels og MC-klubbens ønske om å fremstå som lovlydige i media og overfor politiet, men «farlige» overfor andre. Hva kan bidra til en forståelse av hvorfor flere av informantene ønsket at andre skulle se på de som en del av en gjeng i noen tilfeller og i andre tilfeller ikke? Kanskje informantene ønsker å bli sett på som en gjeng av personer i samme type miljø som dem selv, men ikke av «allmennheten»? Kanskje det å bli sett på som en del av en gjeng av «allmennheten» kan bidra til ytterligere krenkelser, mens det å bli sett på som en del av en gjeng blant andre i miljøet bidrar til konstruksjon av maskulinitet? Det å bli sett på som en del av en gjeng av «allmennheten» kan føre til at man blir stemplet som lovbrøyer. Det å bli stemplet som lovbrøyer av «allmennheten» kan oppleves krenkende, fordi det å være lovbrøyer ikke blir verdsatt av «allmennheten». Dessuten kan man oppleve å bli ekskludert for eksempel i arbeidslivet. Selv om flere av informantene mine ikke hadde tanker om noen spesiell type jobb, kan det oppleves som krenkende ikke å ha muligheten til å ha en spesiell type jobb.

Informantene er med i en gjeng for lettere å få et rykte. Man får lettere et rykte når man er med i en gjeng, blant annet fordi man gir et sterkere inntrykk når man er flere. Dessuten er det flere som blir redd for dem.

Informant 5 svarte: *«Jeg gikk i en gjeng for å bli sterkere. Da sier folk «pass deg, han er fra den og den gjengen». Vi stiller sterkere når vi er flere»*. Informant 3 svarte: *«Når vi er en gjeng ser vi farligere ut og er farligere enn en enkeltperson alene»*. Informant 10 svarte: *«Når vi går ut på byen åtte stykker med like klær, og alle ser at vi er i en gjeng, blir de redde for oss. Når vi går forbi tørr ikke folk å kikke på oss engang, de bare ser ned i bakken»*.

Informant 8 svarte:

«Når man er i en gjeng er man sterkest. Da trenger ikke nødvendigvis hver enkelt å slåss hele tida for å få et rykte. Det holder at noen andre i gjengen slåss. For folk snakker ofte om gjengen, og ikke alltid om enkeltpersonene i gjengen».

Informantene mine forteller om en opplevelse av styrke når man er del av en gjeng. Connell (1995) illustrerer denne styrken og knytter denne til konstruksjon av maskulinitet. Han skriver at konstruksjon av maskulinitet fungerer best som gruppeaktivitet. Han skriver at informanten hans fra MC-miljøet hadde vært nokså hjelpeløs plassert i et annet miljø enn sitt eget. Det er MC-gruppa som er bærere av maskuliniteten, som gir et skremmende inntrykk og har et rykte som farlig, med sin overveldende fremtreden, med sykler, lær og tatoveringer. Det er i gjengen det skapes en følelse av å være tøff (Connell 1995, Ericsson 2000) Eller som Dyrøy (2001) uttrykker: *”Gjengens spesielle organisering, solidaritet og moral vil ofte bli fremhevet slik at den virker sterkere enn hva det enkelte medlem kan stå inne for på egen hånd”* (s.4, Lanto 2011).

Connell (1995) gir et inntrykk av at det er lettere å få et rykte hvis man er flere. Informantene mine bekrefter dette og legger til at det er vanskeligere å opprettholde ryktet hvis man er alene, og lettere å få et omvendt rykte. Dette er kanskje fordi man har folk til å hjelpe seg, hvis ryktet ens er truet? Hvis man for eksempel står i fare for å tape en slåsskamp vil andre hjelpe en. Informantene ga uttrykk for at når andre er med i gjengen, er det vanskeligere å vinne slåsskamper alene mot flere andre. Man er avhengig av å være i en gjeng, hvor andre hjelper og støtter en.

Buer (2000) viser også til dette, ved å bruke jungelen som metafor for storbyen. Hun skriver at i jungelen er det den sterkeste rett som gjelder. De store spiser de små. For å overleve må dyra være på vakt og forsvare sitt territorium. Derfor er det mange dyr som samler seg i flokker. I flokker blir de tryggere, da kan de beskytte hverandre og jage sammen. Alene blir dyra sårbare, kanskje de ikke overlever. Sammen blir de sterkere. Hun sammenlikner sine informanter med dyrene. Kroppen vår har instinkter. Er omgivelsene truende nok, blir vi som jungeldyr, på vakt mot fiender og ute etter beskyttelse (Buer 2000).

Som vi så på tidligere, finnes det flere forestillinger om hva som er maskulint. I følge Kolnar (2006) kan vi i hovedsak skille mellom dominerende og marginaliserte maskuliniteter.

Informantenes forestillinger om hva som er maskulint tilhører marginaliserte maskuliniteter. Kanskje informantene har et behov for å være i en gjeng for lettere å kunne konstruere maskulinitet? Når de er en del av en gjeng, har de flere tilskuere som anerkjenner og verdsetter vold som maskulint.

4.1.2 Hvor skjer slåsskampene?

De fleste slåsskampene skjer på offentlige steder, som for eksempel ute på byen, ved togstasjoner, på skolen eller utenfor festlokaler. Hvis slåsskampene skjer på skjulte steder, som for eksempel på en parkeringsplass, er det ofte personer til stede som ser slåsskampen. Disse personene er som oftest menn fra andre gjenger. Informant 2 fortalte: «*Vi slåss som oftest når vi er ute på byen. Mest på utsiden av utestedene, der det pleier å være mye folk. Eller så hendte det at vi møttes for å slåss. På parkeringsplasser og sånn*». Informant 1 sa: «*Jeg slåss ofte på skolen, men også andre steder. På fest var det jo alltid slåsskamper da, sånn er det bare, det slår aldri feil*». Utøvelse av vold i forbindelse med pengeinnkreving skjer imidlertid ofte på skjulte steder, som for eksempel hjemme hos den de skal kreve penger av. Når informantene driver med pengeinnkreving er de mer opptatte av ikke å bli tatt av politiet enn når de sloss, ettersom det er snakk om penger. Dessuten er de ikke opptatte av at andre ser dem når de utøver vold ved pengeinnkreving. De har allerede et rykte, og dette ryktet bruker de til å drive med pengeinnkreving. Som vi skal se på senere, kan informantene oppnå status gjennom å drive med pengeinnkreving ved gjennomføringen av pengeinnkrevingen.

Informantene til Næss (1999) fortalte også om slåsskamper som skjedde på offentlige steder, for at slåsskampene skulle bli lagt merke til og snakket om. Johansson (2001) forklarer dette, ved at for at volden skal være givende er man avhengig av et publikum tilstede, som gjør at man kan representere seg selv på en bestemt måte gjennom ord og handlinger. Flere av var nettopp opptatt av at andre skulle se at de slåss, blant annet fordi de var opptatte av å ha et rykte som en som slåss. Det er dermed tydelig at historier om tidligere slåsskamper og offentlige fremvisninger styrker mennenes rykte. Selvrepresentasjon, som Goffman (1992) viser til blir altså viktigere når andre personer ser en. Informantene mine fortalte om dette.

Informant 10 fortalte:

«Man blir jo ofte med i en gjeng for å få et rykte og sånn. Man pleier ikke å slåss på steder hvor det ikke er folk. Man gjør det på steder med mange folk, sånn at folk ser at gjengen slåss. Det er viktig å ha tilskuere. Man oppnår jo ikke noe rykte hvis ingen ser det».

Informant 9 forklarte:

«Slåsskamper fungerer som reklame for meg. Jeg slåss for at andre skal legge merke til meg. Har du hørt om jungeltelegrafene? Hvis jeg slåss, så forteller en person det til en annen, så forteller den personen det til en ny person igjen. På den måten får jeg et rykte. Folk vet at jeg har gjort det og det. For at jeg

skal kunne skaffe meg dette ryktet, så kan jeg ikke slåss hjemme i stua, da må jeg ut og slåss blant folk så folk ser det og kan snakke om det».

Informant 5 sa: «*Slåsskamper må skje foran andre folk. Hvis det ikke er noen som ser på er det ingen som tror på at du gjorde det du gjorde. Dessuten er det andre som må fortelle at man er farlig, man kan ikke gå rundt og si det selv*».

Voldsepisodene skjer oftest på offentlige steder med publikum til stede. Det kan derfor være interessant å se på statistikk fra politidistriktet de fleste av informantene mine er fra, hentet ut fra straffesaksregisteret til politiet, for å se om statistikken forteller om de samme tendensene som informantene. Tallene på antall voldsanmeldelser i dette politidistriktet fra 2012, fordelt på ulike politisoner viser at det mest sentrale byområdet var politisonen med flest antall anmeldelser. Tallene viser at det var flest voldsanmeldelser fra tidsrommet klokken 00.00-04.00 natt til søndag. I denne politisonen ligger det flere utesteder, barer, kino, restauranter, butikker og lignende. Dette er altså et sted hvor man kan slåss med et stort publikum.

Er det flest antall voldsanmeldelser i det mest sentrale byområdet fordi det utøves mer vold der eller er det fordi det er høyere oppdagelsesrisiko der? Kanskje politiet patruljerer mer der enn de andre stedene? Flere av informantene fortalte at man sjelden anmelder voldslovbrudd. Kanskje det er flere anmeldte voldslovbrudd der fordi politiet oppdager volden og selv anmelder? Når politiet anmelder kan det imidlertid oppstå mørketall, fordi politiet kanskje anmelder personer som har utøvd vold for ordensforstyrrelse, jf. straffeloven § 350? Straffeloven § 350 straffer den som ved slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd forstyrrer blant annet den alminnelige fred og orden eller omgivelsenes nattemo. Personer som slåss kan derfor straffes for straffeloven § 350 istedenfor å bli straffet for blant annet legemskrenkelser og legemsbeskadigelser som statistikken bygger på (Norges lover 2012).

Jeg spurte imidlertid informantene mine om hvem som helst kunne være tilskuere når de slåss. Flere av informantene forklarte at dette avhenger av hvor gammel man er. Når man går på barneskolen, ungdomsskolen og kanskje videregående skole vil man at alle gutter eller menn skal være tilskuere. Når man har sluttet på videregående skole har flere av disse mennene imidlertid fått seg en utdanning, jobb og kanskje en familie. Da vil man heller at menn i samme miljø som seg selv skal være tilskuere. Som vi så på tidligere, skriver Hanoa (2004) at en forutsetning for at vold kan være en måte å konstruere maskuliniteter på kan være at mennene må befinne seg i bestemte miljøer som ser på vold som maskulint. Informantene mine indikerer at hva som blir ansett som maskulint endrer seg med alder for noen, og at de

fleste gutter på barneskolen og ungdomsskolen anerkjenner og verdsetter vold som et middel til å konstruere maskulinitet.

4.1.3 Alkohol og illegale rusmidler

Flere av informantene har drukket alkohol når de har brukt vold. Som både informantene mine og statistikken indikerer, er bysentrum arenaer for slåssing fordi det er mange personer til stede der. Bysentrum er også arenaer for drikking av alkohol. Skjer slåsskamper ofte i bysentrum hovedsakelig som en følge av at personene som er involvert ønsker å oppnå et rykte eller skjer de som en følge av at personene er påvirket av alkohol eller andre illegale rusmidler?

Noen hadde drukket alkohol de fleste gangene de har slåss, mens andre mente det var tilfeldig om de hadde drukket alkohol eller ikke. Varang (2004) skriver at hennes informanter i noen tilfeller var påvirket av alkohol når de sloss, mens i andre tilfeller var de ikke det. Room og Rossow (2001) skriver at i cirka 70-80 prosent av voldstilfellene i de nordiske landene er enten utøver, offer eller begge parter alkoholpåvirket. Nesten to av tre pasienter med voldsskader som ble behandlet på Oslo legevakt i løpet av ett år var alkoholpåvirket (Melhus og Sørensen 1997). En liknende andel pasienter med voldsskader som ble behandlet på legevakten i Bergen var alkoholpåvirket (Steen og Hunskaar 1997). Tall fra Oslo politidistrikt fra 2009 viser at nær halvparten av både ofre og gjerningspersoner var påvirket av alkohol ved voldsutøvelsen. 45,1 prosent av gjerningspersonene var registrert som ruspåvirket, henholdsvis 33 prosent på alkohol og 12,1 prosent på narkotika (Grytdal & Meland, 2011). Room og Rossow (2001) påpeker at sannsynligheten for å bruke vold øker med økende alkoholinntak og med økende beruselse. Denne statistikken kan både indikere at personen utøvde vold fordi personen var påvirket av alkohol og at personen utøvde vold fordi personen var på byen og på byen ble det drukket alkohol.

Rossow og Romelsjö (2006) og Skog (1999) viser til at det ikke er slik at mesteparten av den alkoholrelaterte volden utøves av en liten gruppe aggressive og hyppig berusede personer. Tvert imot ser det ut til at mer enn halvparten av den alkoholrelaterte volden kan tilskrives det store flertallet av alkoholkonsumenter som ikke er i høyrisikogruppen, men som nå og da drikker seg beruset og som noen ganger utsetter seg selv eller andre for skader i fylla. Dette kan tolkes som at mine informanter bruker vold overlagt, for å oppnå et rykte, og ikke som et resultat av at de er påvirket av alkohol? I bysentrum kan de utøve vold med et høyt antall

tilskuere. Eller kanskje informantene mine bruker vold i bysentrum fordi det er lettere å provosere frem slåsskamper hvor motparten har drukket?

Som vi så på tidligere, fortalte flere av informantene mine at voldshendelser ofte skjer inne på eller utenfor utesteder. Dette nevner også en rekke andre studier (Melhus og Sørensen 1997, Steen og Hunskaar 1997, Grytdal og Meland 2007, Rossow 2010). Statistikken fra politidistriktet de fleste av informantene mine er fra viste oss at de fleste voldsepisodene skjedde natt til lørdag og natt til søndag. Dette viser også statistikk fra Statistisk sentralbyrå (2010). Dette kan på den ene siden indikere at når gruppen av alkoholkonsumenter som nå og da drikker seg beruset drikker alkohol, får alkoholen en effekt på dem som gjør at de utøver vold. Dette kan på den andre siden indikere at alkohol ikke har så stor effekt siden gruppen av alkoholkonsumenter som drikker seg beruset ofte utøver mindre vold enn dem som drikker nå og da. Gruppen av alkoholkonsumenter som drikker nå og da utøver kanskje vold fordi de ufrivillig blir involvert i slåsskamper når de har drukket alkohol?

Flere av informantene mine fortalte om noe de mente var en sammenheng mellom alkohol og utøvelse av vold. Noen av informantene fortalte at de får bedre selvtillit av å drikke alkohol, og at alkohol kan bidra til å konstruere maskulinitet mens man er beruset. Informant 10 fortalte: *«Jeg føler meg mye mer ovenpå når jeg har drikki. Jeg går med brystkassa mer fremme. Ikke at jeg ikke gjør det til vanlig altså, men jeg føler jeg blir ennå mer sånn når jeg har drikki. Jeg blir ekstra sterk og blir stor i kjeften»*. Informant 9 sa: *«Man føler seg som den mannen man vil være når man drikker alkohol»*. Informant 8 fortalte: *«En full mann har lyst til å banke opp alle de andre mennene og knulle damene. Man får et forhøyet selvbilde. Man tenker at man kan klare alt, man kan banke den og den fyren og få hu jenta»*.

Andre fortalte at de blir mer sinte av alkohol, og at de bryr seg mindre om konsekvenser når de har drukket. Informant 6 sa: *«Alkohol hjelper veldig på lunta. Så man slåss mye mer når man har drikki»*. Informant 7 forklarte: *«Jeg blir ofte så sint at jeg mister alle sperrer når jeg drikker. Jeg blir rett og slett helt idiot»*. Informant 3 fortalte: *Når man er edru har man ti lenger steg før man slåss, når man har drikki står man mye nærmere. Man driter mer i hva man gjør når man er full, man bryr seg ikke om konsekvenser»*. Varang (2004) skriver at hennes informanter opplevde at de ble mer sinte og tenkte mindre på konsekvenser når de hadde drukket alkohol. Dyrøy (2001) viser også til at hennes informanter ikke tenkte over konsekvenser. Hun viser til at mennene kanskje synes det er lettere å leve med en her-og-nå tankegang, ettersom de har problemer blant annet i familien og på skolen. Vi kan stille

spørsmål ved om alkoholen har den betydning at informantene drikker alkohol bevisst for å få bedre selvtillit, bli sintere og bry seg mindre om konsekvenser? Kanskje informantene bruker alkohol for lettere å skaffe seg et rykte?

Eksperimentelle studier har vist at forsøkspersoner er mer tilbøyelige til å reagere med aggresjon når de er alkoholpåvirket enn når de ikke er det, og at de i økende grad tenderer til å reagere aggressivt på provokasjoner med økende promille. Studier viser imidlertid til at man sjelden blir aggressiv av alkoholberuselse alene, men man er mer tilbøyelig til å reagere aggressivt dersom man blir provosert. Grunnen til at man blir provosert kan være fordi man faktisk blir mer provosert av å drikke alkohol, men det kan også være at man blir mer provosert fordi man drikker alkohol når man er på byen, og på byen er det mange tilskuere. Den farmakologiske effekten av alkohol ser imidlertid ut til å ha betydning for mer impulsive og mer aggressive handlinger, og for oppfatningen av hva som er en provokasjon. Alkoholinntak øker dessuten fokuset på nåtiden og tar fokuset bort fra fortid og fremtid. Dette kan medføre en økt risiko for aggresjon ettersom langtidskonsekvensene av handlingene ikke vurderes (Rossow 2010, Graham og Homel 2008).

Påvirkning av alkohol behøver ikke nødvendigvis være grunnen til at man utøver vold. Som vi har sett tidligere, finnes det flere andre forklaringer på hvorfor noen utøver vold. Voldshendelser hvor gjerningspersonen var påvirket av alkohol ville derfor muligens ha skjedd uansett om personen var påvirket av alkohol eller ikke. Selv om en rekke studier kan påvise en statistisk sammenheng mellom rus og voldsutøvelse er det viktig å fremheve at bare en brøkdel av alle beruselser fører til voldsutøvelse (Skjørten 1994).

Flere av mine informanter bruker illegale rusmidler som cannabis, kokain, amfetamin og heroin. Litteratur om sammenhenger mellom illegale rusmidler og vold er mindre omfattende og entydig enn litteratur om sammenhenger mellom alkohol og vold. Kokain og amfetamin er oftere enn andre illegale rusmidler involvert i voldsepisoder, mens heroin og cannabis i seg selv synes ikke å øke risikoen for voldsutøvelse (Rossow 2010). Flere av informantene mine fortalte at de hadde opplevd at de ble sinte av kokain og amfetamin. De fortalte imidlertid at de opplevde at de blir mer sinte av alkohol, og at de oftere slåss når de er påvirket av alkohol enn når de er påvirket av kokain eller amfetamin.

4.1.4 Fysisk styrke og maskulinitet

Man må ikke nødvendigvis utøve vold for å ha et rykte, fysisk styrke kan også ha betydning. Hvis man er sterk og samtidig ser sterk ut kan andre tenke at man er flink til å slåss. Selv om man ikke har slåss, tenker andre at man kan det, og dermed blir de redd for en. Det å være fysisk sterk er altså en måte å konstruere maskulinitet på. Informant 1 fortalte: «*Gutter er veldig opptatt av å teste krefter. Det handler om å være sterk og se mest mulig veltrent ut*». Informant 10 sa: «*Det er viktig å være stor. Da er det ingen som tørr å gjøre noe mot deg, fordi det ser ut som du kan slåss*». Dette nevner også Dyrøy (2001). Hun skriver at flere av hennes informanter var opptatte av fysisk styrke og at fysisk styrke har mye å si for å oppnå status blant andre menn.

Dette ryktet kan man få gjennom å trene kampsport. Når man trener kampsport viser man til andre at man er kapabel til å slåss. Informant 10 fortalte:

«Hvis jeg for eksempel har vært i slåsskamp på byen en lørdags kveld, og jeg har gitt en fyr skikkelig juling, da snakker folk sammen på skolen på mandag. Da sier dem: «Har du hørt hva som skjedde i helga eller?» Også forteller dem hva jeg har gjort. Da blir alle redde for meg, og ingen tørr å røre meg».

Informant 9 fortalte: «*De som har banka noen skikkelig, veit alle hvem er. Eller hvis du trener mye, så får folk høre at han der trener for eksempel kick-boxing, han hadde jeg ikke kødda med*».

Informant 7 fortalte:

«Alle hører om slåsskampen som skjedde i helga. Det er sånn gutta prater om. Alle hører om hvem som fikk bank og hvem som ga bank. Hvis du har knocka ned en kar uten å nøle, og du har gjort det skikkelig, så blir folk redde».

Flere av informantene mine driver med idretter som boksing, kickboxing, thaiboxing og MMA. Alle disse idrettene går under kategorien kampsport. I boksing lærer man slag. I kickboxing lærer man både slag og spark. I thaiboxing lærer man å bruke slag, spark, albuer og knær. I MMA, som er en forkortelse for mixed martial arts, lærer man slag, spark, bryting, leddlåsninger, kvelninger og å bruke albuer og knær. I motsetning til boksing, kickboxing og thaiboxing, som kun foregår stående, foregår MMA delvis liggende. Informantene fortalte at man ikke lærer å slåss i like stor grad når man driver med idretter som for eksempel judo og taekwondo.

Informant 9 fortalte:

«En av kompisene mine blir kalt for «bokser»-(navnet hans). Når han gikk på barneskolen blei han litt mobba. Man kan jo si at han ikke akkurat var den skarpeste kniven i skuffen. Jeg tror det var derfor. Fordi han ikke var så flink på skolen og sånn. I begynnelsen plagde det han veldig. Men etter hvert begynte han å ville ta igjen. Da begynte han på boksing, og blei etter hvert skikkelig go'. Vant masse kamper og sånn. Så etter hvert klarte han jo å ta igjen på de som mobba han. Han blei jævlig sprek. I

dag er han en skikkelig kødd. Er det noen som snakker bullshit om han, så knocker han dem ned. Han er helt psyko. Han har alltid på seg skinnhansker når han drar ut, klar til å knocke noen. Alle i miljøet er redd for han».

Informant 1 sa:

«Jeg har alltid vært liten av størrelse, lav og tynn. På barneskolen var jeg den minste gutten i klassen. Jeg var til og med lavere enn mange av jentene. Det var ikke så kult. Alle skulle kodd med meg. Det plaga meg veldig før, men ikke nå lenger. Jeg begynte å ta igjen etter hvert. Jeg begynte på boksing, så da lærte jeg å slå. Nå er alle redd for meg. Alle veit at jeg banker dem hvis de kodd med meg. «Du veit at han går på boksing? Du må ikke kodd med han. Han kan slå», sier alle nå. Så nå er det nesten ingen som gjør det lenger».

Informant 7 fortalte:

«Gutter er opptatt av å teste krefter. Det er om å gjøre å være best i idrett. Det er alltid sånn at den gutten i klassen som er best i idrett er den mest populære. Det er den gutten alle jentene syns er kjekkest og vil være sammen med. Og det er den gutten alle gutta vil være kompis med. Er du dårlig i idrett er du ganske «low» i klassen. I hvert fall hvis du er liten og tynn. For meg var det veldig viktig å være best i idrett. Jeg var ikke noe flink på skolen. Jeg dugde ikke til noe, liksom. Men siden jeg var god i idrett hadde jeg et bra selvbilde. Jeg var kretsmester i judo flere ganger når jeg var sånn femten år og det er jeg jævligh stolt av den dag i dag».

Det handler imidlertid ikke kun om å være sterk, men å tørre å slåss. Informant 2 fortalte:

«Det hjelper ikke å ha store muskler hvis du ikke tør å bruke dem. Det handler om å være mest mulig gæren». Informant 7 sa: *«Ved å være stor viser man at man er i stand til å gjøre ting. Men hvis man blir banka opp og alle ser det så teller det ikke så mye lenger».* Informant 5 fortalte:

«Jeg hadde ikke så veldig store muskler akkurat. Jeg var ganske liten. Folk var redd for meg fordi. Alle sa jeg var sinnsyk. Jeg var ikke redd for å dø. Det er bedre å kunne slåss enn å ha muskler. I gjengen vår har vi et slags ordtak: desto større du er, desto hardere faller du. Hvis du er stor og det kommer du ikke opp».

Sandberg og Pedersen (2006) viser til at en av deres informanter så liten og ufarlig ut. Denne informantene kunne allikevel opparbeide seg rykte og respekt ved å fremstå som «gæren». På denne måten kunne andre tenke at det ikke var noen garanti for at han ikke skulle utøve vold mot dem, og at de derfor måtte passe seg for ham. Kanskje de informantene som fremhever det å tørre å slåss, fremfor det å være sterk, fremhever dette fordi dette er deres sterke side? Kanskje dette er en annen måte å konstruere maskulinitet på?

Hva er grunnen til at informantene er så opptatte av å se veltrente ut? Hvorfor er de så forfengelige? Kan ikke forfengelighet forbindes med feminitet? Som vi skal se på senere, er informantene mine opptatte av å distansere seg fra kvinner og feminine gutter. Hvorfor er de da forfengelige? Kan dette forstås ut ifra teorier om seksualitet? Johnsen (2000) som har studert forholdet mellom innsatte i fengsler og styrketrening ved å intervju mannlig innsatte, hevder forfengeligheten uttrykker et ønske om nettopp å se bra ut for kvinner. Bak

dette ligger det trolig en tanke om at hvis menn ser bra ut, blir de populære hos kvinnene. Den mannen som får flest kvinner, er også mest maskulin. Johnsen (2000) tolker derfor forfengeligheten som et forsøk på å konstruere heteroseksuell maskulinitet. Vi skal se nærmere på informantenes forhold til seksualitet senere.

4.1.5 Voldens regler

Det har en innvirkning på ryktet hvordan man slåss, hvem man slåss mot og om man gjennomfører det man truer med. Det finnes altså regler for voldsutøvelsen. Ifølge Becker (1963) har alle miljøer regler. Miljøene definerer noen handlinger som riktige og andre handlinger som gale. En forutsetning for at man kan konstruere maskulinitet er derfor at man følger reglene og slåss på en riktig måte. Hvis en person som utøver vold utøver vold på en måte som bryter med reglene, oppnår altså ikke personen et rykte som tøff eller farlig. Goffman (1992) viser til at det finnes forventninger til hvordan en rolle utøves på «riktig» måte. Hvis man ikke utøver rollen på en «riktig» måte, oppnår man kanskje ikke at andre tilskriver en denne rollen, og dermed oppnår man ikke «godene» rollen medfører?

Becker (1963) kan bidra til en ytterligere forståelse av disse reglene. Han skriver at avvik ikke er en kvalitet som ligger i handlingen, men et spørsmål om definisjon. Noen miljøer definerer en ting som avvik, mens andre miljøer definerer andre ting som avvik. Ut i fra hva et miljø definerer som avvik, lager de kanskje regler. Det går imidlertid et skille mellom formelle og uformelle regler. Hvilke regler som blir formelle og hvilke regler som blir uformelle er et politisk og økonomisk spørsmål om makt. Formelle regler blir altså definert av de menneskene i samfunnet som har makt (Järvinen 1998). Kriminologen Christie (2004) skriver derfor at kriminalitet ikke er noe som finnes i seg selv, og at kriminelle handlinger ikke finnes. Han mener derimot at handlinger finnes, og at visse handlinger defineres som kriminelle. Kriminalitet er altså en egenskap man legger til handlinger. Reglene informantene mine forteller om kan derfor bli sett på som uformelle regler knyttet til handlinger de ser på som avvik, men som «allmennheten» ikke ser på som avvik.

Flere av informantene ga et inntrykk av at en slåsskamp kan sammenliknes med en konkurranse. Begge parter i slåsskampen utøver vold, den som vinner slåsskampen er den som slåss på den riktige måten. Som vi så på tidligere, må man ta igjen hvis en annen person krenker en, ellers mister man rykte, ære og respekt. Man kan ikke ta igjen på en hvilken som helst måte. Det finnes regler for hvordan man skal ta igjen. For det første må man ikke vise at

man er redd. For å vise at man ikke er redd må man være hard og brutal. Hvis man er hard og brutal kan motstanderen bli redd. Som vi så på tidligere, innebærer et rykte som farlig at andre er redd for en. Hvis man selv er hard og brutal, og motstanderen er redd, viser man hvem som er den sterke, dominante og maskuline personen, og hvem som er den svake, underlegne og ikke-maskuline personen (Lien 2002).

Informantene 8 fortalte noe som illustrerer dette:

«Si det står mange personer og ser på, også står du og krangler med en fyr. Så sier jeg: «Stikk, ellers brekker jeg armen på deg» Hvis han fyren ikke stikker da, så brekker jeg armen på han. Etter jeg har gjort det går jeg bare rolig og beherska fra stedet, mens han ligger der med brekt arm. Da står folk bare igjen og måper. Også sier de: «fy søren, han er gæren, han kan slåss. Da har du fått deg en plass, for å si det sånn».

Goffman (1992) nevner at hvilken rolle vi spiller, altså hvordan man velger å presentere seg selv, er avhengig av både hvem man spiller mot og hvilket publikum man har. Når en person spiller en rolle foran et publikum lar han sine handlinger bli preget av tegn som retter søkelyset mot og bekrefter forhold som ellers kunne tre i bakgrunnen. Dersom en persons handling skal få betydning for andre, må han handle på en slik måte at handlingen uttrykker det han ønsker å formidle. Goffman (1992) bruker begrepet «front stage» om en slik handling, og begrepet «back stage» om handlinger som blir holdt tilbake. I dette tilfellet vil handlinger som viser at man er hard og brutal kalles «front stage», mens handlinger som viser at man er redd kalles «back stage». Når man slåss hardt og brutalt uttrykker altså slåssingen at man er farlig (Bekeng 2012).

Isdal (2000) skriver at trusler om vold kan være et effektivt virkemiddel for å få det som man vil. Blant mine informanter er dette delvis sant. Trusler om vold gjennom ord gjør ikke nødvendigvis at man får det som man vil, men trusler gjennom tidligere voldsepisoder kan imidlertid gjøre at man får det som man vil. Informant 10 fortalte at en fyr ga han fingeren i det han skulle gå av bussen. Han gikk bort til han og tok tak i fingeren hans. Han klarte å brette den, men han klarte ikke å få den av. Han hadde sagt til han at hvis du gir meg fingeren, så drar jeg den av. Når han ikke klarte det var det et stort nederlag for han, siden han ikke klarte å gjennomføre det han trua med. Det hjelper ikke å true. Informanten forklarte at når han ikke klarte å gjennomføre det han trua med, oppnådde han ikke at den andre personen ble ordentlig redd for han.

To andre informanter fortalte også om dette.

Informant 3 fortalte:

«Man får et rykte på seg hvis man ikke tar imot dritt fra andre men viser hvem som er sjefen hvis folk snakker dritt. Man må aldri true med noe man ikke klarer å gjennomføre, eller som man ikke gjennomfører. Man må alltid handle når man sier noe. Ellers tar ingen deg seriøst. Man må alltid klare å vinne slåsskampene. Du får ikke rykte hvis du vinner fordi du er feig, eller hvis du vinner bare noen få ganger».

Informant 2 sa:

«Det er ikke noe tøft å true folk hvis du ikke klarer å gjennomføre det. Man må stå for det man sier for å få respekt. Du er bare dum hvis du truer egentlig. Da får jo den andre karen en forvarsel, da. Det er ikke meningen. Man må bare gå bort og knocke han ned, uten forvarsel».

Flere av informantene viste imidlertid til at handlingene må være kontrollerte og ikke overdrevet.

Informant 9 fortalte:

«Da jeg gikk på barneskolen og ungdomsskolen hadde jeg en gutt i klassen som slåss nesten hver dag. Selv om han slåss, kalte bare de andre guttene han for «ADHD» og lo av han. Han fikk ikke noe respekt blant de andre gutta i klassen. Grunnen til det var jo fordi han «klikka» hele tida. Det var jo derfor han slåss. Dessuten tapte han ofte slåsskampene, uten å ta igjen seinere, og da får du jo i hvert fall ikke noe respekt».

Informant 7 sa:

«Man må ha en grunn til å slåss. Man kan ikke bare klikke og slå folk uten grunn. Da får du ikke respekt. Man slåss fordi noen har spredd rykter, eller noen sier noe tull til deg. Dessuten må man klare å vinne. Hvis man prøver å slåss hele tida og bare taper så ler gutta av deg».

Informant 8 fortalte at når man bruker våpen oppnår man ikke nødvendigvis et bra rykte. Han mente at volden ikke er kontrollert når man bruker våpen, og at bruk av våpen kan bli sett på som overdrevent. Han forklarte: «*Folk som bruker våpen blir jo sett på som psycho. Da har de gått for langt. Du oppnår ikke respekt ved å drepe folk for eksempel. Nok er nok. Dessuten er man feig hvis man bruker våpen. Da har man ikke vunnet på riktig måte. Det er ikke fair*». Sandberg og Pedersen (2006) viser til at det eksisterer en enighet blant mennene i deres studie om at slåsskamper ikke skal gå for langt. De skriver at det var regler blant mennene som innebar at en ikke slo dem som lå nede, eller brukte våpen. Hvis man går for langt og volden er ukontrollert, oppnår man ikke ære og respekt.

Fangen (2001) påpeker også at slåsskamper ikke bør gå for langt hvis man vil oppnå et rykte som farlig. Hun skriver at det ikke alltid er de mest voldelige blant nynazistene som har høyest respekt i miljøet. Hun henviser til en mann som stadig utøvde vold i situasjoner der han var dømt til selv å bli banket opp. Han var kjent for sine ubesinnede handlinger. Oftest medførte mennenes oppførsel at han selv ble banket opp eller ble tatt av politiet og måtte tilbringe natten på glattcelle. Hun forteller at slike menn ofte blir kalt for «Empty» eller «Psycho». I navnene ligger at deres praksis ikke faller helt innenfor det legitime. De andre

syntes det var ren idioti å oppføre seg slik, og så ikke opp til en som stadig ble tatt av politiet eller motstandere (Fangen 2001, Lanto 2011).

For mine informanter gjaldt imidlertid ikke disse reglene i alle slåsskamper. Reglene gjelder i større grad når de slåss mot «kjente», enn når de slåss mot «ukjente». Flere av informantene fortalte om slåsskamper hvor våpen var involvert, i slåsskamper mot «ukjente». Kanskje reglene for voldsbruken ikke gjaldt i slåsskamper mot «ukjente», fordi de i større grad distanserer seg fra «ukjente», og dermed for skadene de påfører dem? Christie (1972) gjennomførte en undersøkelse av fangevoktere i norske konsentrasjonsleirer under krigen. Han var interessert i å finne ut om det var noen forskjell mellom fangevoktere som utøvde vold mot fangene, og de som ikke gjorde det. Forskjellen han fant var at de fangevokterne som hadde en nær relasjon til fangene, i mindre grad utøvde vold enn fangevokterne som hadde en fjern relasjon til fangene. Det kan imidlertid diskuteres om Christies (1972) undersøkelse kan overføres til en forståelse av reglene informantene mine viser til, ettersom Christies (1972) informanter var en del av en annen kontekst og hadde andre roller enn informantene mine. Allikevel kan dette si noe om hvilken betydning relasjoner har for voldsutøvelse.

Videre hevder Christie (1982) at «løse» og «fjerne» samfunn, som er typisk for store byer, kan føre til mer vold fordi mennesker lettere kommer på avstand, og slutter å se på hverandre som helheter. Når mennesker kommer på avstand har vi ingen kjennskap til hvordan de tolker situasjoner. Slik kan det oppstå fiendebilder av «den andre» (Bekeng 2012). Informantene ga nettopp et inntrykk av at de ikke helt visste hvor «gode» motstanderne var til å slåss når de var «ukjente», og at de ikke var enige om, eller hadde etablert felles regler. Informantene ville kanskje bruke våpen for å forsikre seg om at de ikke tapte slåsskampen, og dermed ble krenket? Flere av informantene fortalte nettopp at våpen ofte fungerte som en slags «nødløsning» eller trygghet hvis de ikke klarte å vinne ved å slåss med bare hendene. Informantene har oftere med seg våpen når de skal jobbe som pengeinnkrevere eller med salg av illegale rusmidler. Informantene anser det som viktigere å vinne en slåsskamp når for eksempel penger står på spill.

Informant 5 fortalte:

«Det er vanlig å ha våpen hjemme. Men man har det som regel ikke med seg ut. Det spørres jo hva du skal og hvem du skal møte. Men man slåss som regel med bare hendene. Hvis det ikke er noe business på spill da. Hvis du jobber som pengeinnkrever for eksempel kan det jo være greit å ha våpen. Da veit du at du får penga».

Informant 7 sa:

«Jeg har våpen når jeg skal rane eller drive med pengeinnkreving. Og noen ganger i forbindelse med salg av narkotika. Det er fordi det er mange i miljøet som har våpen. Når man raner er det jo fordi man er redd for å bli tatt. Man gjør jo alt for å slippe unna politiet».

Kanskje dette kan antyde at det ikke er like regler for voldsutøvelse når voldsutøvelsen er et middel for å kunne drive med salg av narkotika og pengeinnkreving?

4.2 Ære og krenkelser

Slåsskamper starter ofte med blikk, legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser, uttalelser eller handlinger som fornærmer ens person, ens kamerat, venninne, kjæreste eller noen i ens familie, ifølge informantene mine.

Informant 1 fortalte: «*Det starter som regel med at noen ser på meg, er frekke i kjeften eller slår eller dytter til meg*». Informant 2 sa: «*Det starter ofte med et blikk, som fører til banning, som fører til truing, som fører til slåssing*». Informant 4 fortalte: «*Slåsskamper starter ofte med at noen snakker dritt eller at noen prøver seg på dama til en annen*». Informant 9 forklarte: «*Det kan være små ting, som at en fyr rapper en femtilapp av deg, eller det kan være store ting, som at en fyr har liggi med dama di*». Informant 3 fortalte: «*Det er ofte sånn at når andre skal krenke en, så sier man noe stygt om han. Det kan være å si at han er homo for eksempel. Eller så sier man noe stygt om dama eller mora. Det kan være at de er horer*».

Som vi så på tidligere, fortalte informantene at de vil ha et rykte nettopp for å unngå at noen ser på dem, sier noe til dem eller utøver vold mot dem, med mindre de har fått tillatelse til det. Hvis noen gjør noe av dette uten tillatelse «kødder» de med dem. Hvis noen «kødder» med dem, må de ta igjen. Dette kan knyttes til hva informantene fortalte om å få et omvendt rykte. Hvis man skal unngå å få et omvendt rykte, må man ta igjen hvis noen «kødder» med dem.

4.2.1 Territorier og seksualitet

Informantene begrunnet hvorfor de var så opptatte av at folk «kødder» med ei venninne, kjæreste eller noen i ens familie med at dette var deres territorier. De fortalte at dette veldig ofte er en grunn til konflikt. Eksempler på slike konflikter kunne være at en annen mann «stjeler» jenta til en mann, at en annen mann sier noe stygt om en manns kjæreste, venninne, søster eller mor eller i verste fall at en annen mann utøver vold mot noen av disse.

Informant 3 fortalte om en hendelse hvor noen «kødda» med dama hans:

«En gang jeg var på byen med noen kompiser og dama mi, kom dama mi bort til meg og sa at en fyr hadde slått henne på rumpa. Jeg kan jo ikke finne meg i at en annen mann tar dama mi på rumpa. Så da gikk jeg bort og pirka han på skuldra. Når han snudde seg da så ga jeg han et slag midt i trynet».

Informant 7 fortalte om en lignende hendelse:

«Det var en gang en kar som prøvde seg på dama mi. Vi var på et utested. Jeg gikk ut for å ta en røyk mens dama mi var inne. Når jeg kom tilbake satt hu sammen med en kar. De satt og flørta. Da blei det slåsskamp mellom meg og han. Det er sånn at jeg kan ikke la noen andre ta det som er mitt. Da blir jeg sett på som svak. Da taper jeg».

Kanskje mennenes seksualitet kan bidra til en forståelse av deres syn på kvinner som deres territorium?

Informant 3 sa:

«For gutter er det om å gjøre å pule flest damer. De gutta som har pult flest har mest respekt blant de andre gutta. Damene liker også å vite at du har pult mange, da er det stas å pule deg. Det betyr jo at det er flere jenter som kriger om den samme gutten».

Informant 7 fortalte:

«Vi i gjengen hadde draget på damene. Damene så at vi sloss og at vi var kule blant de andre gutta. Derfor ville de ha oss. Vi hadde mye penger, så de fikk jo mye fint. Alle de andre gutta blei jo selvfølgelig misunnelig på oss. De så opp til oss som hadde mye damer. Det var ikke bare damer da, det var de fineste damene».

Informant 8 sa:

«Jeg har pult masse damer. Gutter er ikke som jenter, som legger følelser i sex. Vi kan knulle hvem som helst bare de er fine. Jentene forventer at vi skal ringe dagen etterpå, og være helt forelska. Men sånn er det ikke. Det er femi. Gutter legger ikke følelser i sex».

Informant 9 fortalte: *«Det å ha pult flest damer bidrar til respekt hos andre gutter og er en del av imaget, på samme måte som vold og kule klær. Man føler seg jo jævlig bra når alle damene vil ha deg».*

Det informantene mine forteller om har tydelige likhetstrekk. De er opptatte av å ha et aktivt seksualliv med flest mulig kvinner for å oppnå status blant andre menn. Kvinner er altså ifølge informantene mine et statussymbol. Kanskje dette er et resultat av en underliggende maskulin kamp mellom menn i samfunnet (Polk 1994)? Flere av informantene fortalte at menn bruker jenter og sex som en målestokk på hvor mandig man er. De er opptatte av å distansere seg fra kvinner ved å vise at de ikke legger følelser i sex, og distansere seg fra homofile ved å ha et aktivt seksualliv med kvinner. Kanskje dette er et resultat av en samfunnsskapt forventning om at menn skal dominere over kvinner (Websdale 1999)?

Polk (1994) har studert partnerdrap begått av menn. Han mener partnerdrap kan forstås i lys av deres syn på kvinnen som sin eiendom. Dette eiendomsforholdet kommer til uttrykk blant annet ved at mannen ofte har utsatt kvinnen for vold og trusler før drapet. Slike handlinger er et uttrykk for mannens oppfattelse av kvinnen som sin eiendom, og hans ønske om å kontrollere kvinnen. Mannens ønske om å kontrollere kvinnen er spesielt knyttet til kvinnens seksualliv. Drap kan tolkes som et resultat av at mannen ikke lenger opplever å ha den ønskede kontrollen (Adams 2007). Polk (1994) skriver at det er en sammenheng mellom sjalusi og mannens behov for kontroll over kvinnen, i den forstand at mannens opplevde sjalusi er knyttet til hans maskuline behov for å oppleve en seksuell eiendomsrett over sin partner eller tidligere partner. Mannens opplevde sjalusi leder i hovedsak til drap i situasjoner hvor han opplever at hans eiendomsrett overfor partner eller tidligere partner trues. For eksempel om han frykter at kvinnen har eller kommer til å ha sex med en annen mann (Fjelldalen 2011). Disse teoretikerne har studert partnerdrap, hvor mannen dreper kvinnen. Mine informanter forteller om voldshendelser hvor de har utøvd vold mot andre menn. Allikevel kan muligens teorier om partnerdrap gi forklaringer på hvorfor informantene mine utøvde vold mot andre menn, når de fikk en følelse av å miste kontroll over en kvinne. Hvorfor dreper noen menn kvinnen mens andre utøver vold mot en annen mann? Kanskje menn som dreper kvinnen er sterkere følelsesmessig knyttet til kvinnen enn de som utøver vold mot en annen mann? Mine informanter var som vi har sett på tidligere opptatte av å oppnå rykte, ære og respekt. Innenfor miljøet informantene mine er en del av eksisterer det regler for når man oppnår rykte, ære og respekt. Kanskje disse reglene gjør at man ikke oppnår rykte, ære og respekt ved å utøve vold mot en kvinne? Flere av informantene mine fortalte nettopp at de ikke utøvde vold mot kvinner, fordi man mister rykte, ære og respekt hvis man slår kvinner.

Informantene fortalte at det å bli kalt homofil av en annen mann, oppleves som en krenkelse. Det å bli kalt homofil er ikke krenkende fordi man tar seg nær av det og tenker at man kanskje ser homofil ut. Det er krenkende fordi den andre mannen sier det for bevisst å krenke en. Hvis man ikke svarer på en slik krenkelse, er det det samme som å løpe fra en slåsskamp, i følge informantene. Kanskje mennene er opptatt av å ha et seksualliv med kvinner for å unngå at andre menn kan krenke dem?

Å være homofil oppfatter flere av informantene er å ha likhetstrekk med det å være kvinne. Flere av dem har derfor negative holdninger til homofili. Jon (1995) skriver at homofobi, altså negative holdninger og handlinger rettet mot homofile, er vanlig blant menn som utøver vold,

men ikke obligatorisk. Informant 4 fortalte: «Homofile er ikke menn. Jeg tror det er noe galt i hodet dams». Informant 5 sa: «Jeg liker ikke homofile. I bibelen står det at det er synd å ha sex med en av samme kjønn». Informant 7 fortalte: «Homofile er merkelige. De er svakere enn jenter. De er skjøre». Informant 8 sa: «Det er noe med homofile som jeg ikke liker. De er ikke mandige, de er jentene».

Connell (1995) viser til at seksualitet er et av flere områder å vise maskulinitet på. Menn kan bekrefte sin egen maskulinitet ved å se ned på homofile. Enkelte av informantene fortalte at negative holdninger til homofili er en måte å snakke på. De hadde ikke nødvendigvis så mye imot homofile, men det var en del av kulturen å snakke om homofile på en negativ måte. De fortalte at «homo» er et blitt et ord man bruker for å krenke andre. Alle informantene fortalte imidlertid ikke om negative holdninger til homofili. Flere av informantene hadde ikke noe imot homofile.

Informantene fortalte at det stedet man kommer fra også ofte er ens territorium. Er stedet man kommer fra stort, deles stedet opp i flere territorier igjen. Mennenes oppgave er å vise at de eier sitt territorium.

De forklarer dette ved at hvis det kommer en gjeng fra et annet sted inn på deres territorium, ser man ofte an denne gjengen litt. Hvis gjengen truer ved for eksempel stygge blikk, eller ved å komme med negative kommentarer, blir det ofte slåsskamp. Man kan ikke la en annen gjeng ta over ens territorium. En annen gjeng tar over ens territorium hvis man lar denne gjengen «kødde» med en på dette territoriet. Lar man den andre gjengen gjøre dette mister man rykte.

Informant 7 fortalte:

«På lørdager pleier vi å henge i byen. Da sitter vi og følger med på alle gutter som går forbi. Hvis det hadde kommet en gjeng fra et annet sted, måtte vi fulgt ekstra mye med på dem. Da hadde vi sikkert sett på dem, og sett om dem så på oss eller om dem så ned i bakken. Hvis de så på oss, måtte vi tatt dem. Hvis de hadde sett ned, hadde de vist til oss at de ikke vil krenke oss».

Informant 8 fortalte:

«Når vi har fester og sånn kommer det alltid gutter fra andre steder. Da blir det slåsskamp. Vi kan ikke la de styre over oss. Vi må vise hvem som er sjefene. Hvis de hadde klart og gitt noen av oss juling, måtte vi reist til de dagen etter og banka dem opp».

Flere av informantene mine viste til at det er sentralt for gjenger å forsvare sitt territorium, og viste således til et «imagined community» (Anderson 1983). Gjengen blir krenket hvis fiender tar deres territorium. Informantene utøvde vold for å forsvare sitt territorium. Dette med territorier er derfor viktig for å forstå hvorfor det oppstår konfrontasjoner mellom gjenger.

Visse territorier blir ofte merket med symboler eller skrevne budskap, som for eksempel graffiti som opplyser at området tilhører en spesifikk gruppe. Markeringen kan også skje ved hjelp av språk, utseende, handlingsmønster og subtile regler (Johansson 2001). Varang (2004) og Næss (1999) viser til deres informanter som tagget rundt omkring i området de var fra for å merke sitt territorium. Næss (1999) tolker dette som at gjengen skulle forsterke ryktet sitt ved å bli mer synlige. Vold som springer ut av et forsvar for sitt territorium kan forstås som symbolsk, og handler om å få en opplevelse av å tilhøre et område og se det som sitt. Ifølge Giertsen (2006) springer denne typen vold ut av en opplevelse av å leve i et tomrom, mangelen på tilhørighet i et lokalt og levende miljø.

4.2.2 Blikk

Informantene fortalte om slåsskamper som startet med at noen så på dem på en bestemt måte, og at de dermed måtte ta igjen ved å utøve vold. Informant 10 fortalte: *«Det var en gang jeg og noen i gjengen var ute på byen. Da var det en ganske stor fyr som gikk forbi oss og kikket litt stygt på oss. Han hadde sånn «hvem tror dere at dere er-blikk». Da var vi nødt til å ta han».*

Informant 7 fortalte: *«Det var en fest på et lokale der jeg bor. Det var masse folk der. Også kom det en gjeng med gutter fra et annet sted i nærheten. Vi sto utafor når de kom. Vi så på dem og de så på oss. Ingen så ned. Vi merka at de ville slåss. Så da blei det slåsskamp».*

En av informantene til Buer (2000) forklarte følgende: *«En gang jeg satt på bussen, satt det en gutt foran meg. Han snudde seg og vi så liksom stygt på hverandre. Da han hadde gått av bussen, viste han meg fingeren».* Buer (2000) forteller at dette stygge blikket ble begynnelsen til en svær historie. Etter at det var gått en tid, møtte han gutten igjen i en svømmehall. Der hevnet han seg. Til slutt ble politiet involvert. Alt på grunn av to gutter som skulde på hverandre.

Flere av informantene mine forklarte nærmere dette med blikk. De forklarte at et bestemt blikk oppleves som at noen tror de er bedre enn dem eller en invitasjon til slåsskamp. Videre forklarte de at de kunne bruke sitt eget blikk til å undersøke om andre trodde de var bedre enn de eller ikke. Informant 8 fortalte:

«Et blikk er en mild måte å gi noen fingeren på. Det er samme greia. Man måler opp folk med blikket. Ser om de møter blikket ditt. Det er en invitasjon til å konkurrere. Det er mye før enn det å slåss. Det begynner med blikk. Man bruker blikket til å se an hvor folk ligger an. Du bruker blikket til å se hvem som konkurrerer med deg og hvem som er underlegne».

Informant 9 sa: «*Det med blikk er at man må se på en person til han ser ned. Hvis han ikke ser ned må man ta han. Man sjekker om han vil slåss på blikket hans, ikke sant*».

Informant 7 fortalte:

«Blikk bruker man ofte. Hvis man er et sted ser man rundt på de andre guttene. De fleste pleier å se ned. Men noen fortsetter å se på deg. Da må man banke dem. Det hender også at noen bare går forbi og gir et stygt blikk uten at vi har begynt å se på dem. Det går liksom begge veier. Enten begynner vi og se på noen for å se om de fortsetter å se eller om de ser ned. Eller så begynner de og ser hva vi gjør. Vi ser aldri ned».

Det er altså ofte lite som skal til for å starte en slåsskamp. Et blikk, et skjellsord eller en dytt kan være nok. Små detaljer kan utløse store konflikter. Sundnes (2004), Dyrøy (2001), Lien (2002) og Sandberg og Pedersen (2006), Næss (1999) viser også til dette i sine studier. De skriver at voldsepisoder gjerne er basert i uvesentligheter, og at det er bagateller som utløser store ras. Gjennom hvor lite som skal til for å starte en slåsskamp, vises det hvor opptatt mennene er av at ingen skal «kødde» med dem (Lanto 2011). Når informantene forteller om slike uvesentlige årsaker som grunn til slåsskamp kan vi stille spørsmål ved om dette åpner opp for å se slåsskamper som svar på situasjonen mennene er i?

Vi kan stille spørsmål ved om disse blikkene, uttalelsene eller handlingene er ment som krenkelser eller ikke. Det at mennene ofte er hypersensitive overfor krenkelser kan føre til at de tolker blikk, uttalelser eller handlinger på en annen måte enn de er ment. En forbipasserende mann kan kaste et blikk på en annen mann av forskjellige grunner. Det kan være at den forbipasserende mannen syntes den andre mannen hadde kule klær for eksempel. Det at den forbipasserende mannen kaster et blikk på den andre mannen fordi han har en fin jakke, kan bli tolket på en annen måte enn det var ment. Blikket kan bli tolket som et stygt blikk, som igjen kan tolkes som en invitasjon til slåsskamp (Bekeng 2012). Bekeng (2012) viser til at noen slåsskamper som starter med blikk trolig kunne vært unngått, hvis mennene ikke feiltolket blikk. En av informantene hennes ville helst ikke slåss, men måtte i noen tilfeller fordi noen så stygt på han. Han fortalte imidlertid at han kanskje kan ha tatt feil i noen situasjoner, og at blikk rettet mot han ikke nødvendigvis var ment som en krenkelse.

Geertz (1973) kan bidra til en forklaring på hvordan et blikk kan tolkes på en annen måte enn det er ment. Han bruker begrepene «tynn beskrivelse» og «tykk beskrivelse» om ulike beskrivelser av et og samme fenomen. Et av eksemplene han bruker for å illustrere dette er blunking. Blunking kan beskrives som det at en person lukker det ene øyet og åpner det fort igjen. Dette er en tynn beskrivelse, fordi den ikke tar hensyn til hva blunkingen symboliserer.

Blunkingen kan tolkes på flere måter; det kan være en ufrivillig sammentrekning, flørting eller et signal til en venn. For å forstå hva blunkingen symboliserer, må man gjenkjenne den sosiale koden blunket symboliserer og sette det inn i riktig sammenheng. Dette kan man kalle en tykk beskrivelse av handlingen. Mennene kan altså tolke blikk på ulike måter, fordi de har ulik forståelse for sosiale koder (Bekeng 2012).

4.2.3 Andres ære

Ifølge informantene er det også en æressak å stille opp for venner, eller brødre som flere av dem kaller vennene sine, når de trues eller ønsker hevn på grunn av en krenkelse. Dessuten oppnår man at andre stiller opp for en, hvis man stiller opp for andre.

Informant 2 fortalte:

«Vi i gjengen er brødre, det er det samme som bestekamerater. Det å hjelpe brødre er et prinsipp, det handler om ære. Det går ikke an ikke å hjelpe en bror, da er du ikke bror, og du har ikke ære».

Informant 8 sa:

«Venner hjelper hverandre. Hvis jeg og noen venner er ute på byen for eksempel, og en annen fyr begynner å slåss mot vennen min, så kan ikke jeg bare stå og se på. Da er jeg ikke venn. I dette miljøet er jeg avhengig av at noen passer ryggen min, hvis jeg ikke hjelper venner, er det ingen som passer på meg».

Informant 9 fortalte: *«Det å være i en gjeng betyr at alle hjelper hverandre. Man klarer seg ikke alene. Man er avhengig av å ha en gjeng rundt seg. Det er akkurat som i jungelen, det. Det nytter ikke å være aleine, da blir man tatt med en gang, man må gå i flokk»*. Informant 5 fortalte: *«Hvis jeg ikke hjelper vennene mine, så er det ingen som hjelper meg når jeg er i fare. Det var en gang en i gjengen sto og så på når det var bråk, da fikk han bank av alle de andre i gjengen etterpå, og ingen hjalp han»*.

En av informantene til Sandberg og Pedersen (2006) fortalte at hvis en mann utøvde vold mot en av vennene hans var hele gjengen eller vennegruppa på mannen for å slåss med han.

Informanten forklarte at venner beskytter hverandre. En av informantene til Dyrøy (2001) forteller også at venner hjelper hverandre. Hvis du får bank av en person, så kommer vennene dine og hjelper deg. Buer (2000) viser også til at det er en æressak å stille opp for venner. Hun uttrykker det slik: *«Å kjempe for sin ære, eller brødrenes ære, er det edleste man kan gjøre. Det spiller ingen rolle om det var brødrene som hadde gjort en feil, slik at de havnet i trøbbel. Han måtte likevel slåss for dem»*.

Flere av informantene fortalte om hendelser hvor det ble avgjørende for dem at vennene deres stilte opp for dem. Informant 5 fortalte:

«Jeg satt og kasta glass i gulvet inne på utestedet. En dørvakt kom bort til meg og sa at jeg ikke fikk lov til det og trua med å kaste meg ut. Da sa jeg: «Fløtt deg a!», så tok jeg tak i han. Men plutselig viste det seg at vakta var en kick-boxer og var med i en annen gjeng. Da var jeg plutselig i skikkelig trøbbel, så da ringte jeg gjengen min. Det endte opp med full slåsskamp mellom gjengen min og gjengen hans. Hadde jeg ikke stilt opp for gutta i gjengen min tidligere, så hadde ingen fra gjengen min kommet når jeg hadde ringt dem».

Informant 10 sa:

«En gang jeg var ute på byen med to kompiser var det seks stykker fra et annet sted som prøvde å banke meg. Flere av dem slo meg og sparka meg. Jeg var aleine akkurat når det skjedde, fordi det skjedde utafor et utested, mens kompisen mine var inne på utestedet. Jeg skulle bare ut og ta en røyk. Kompisen mine kom ut rett etter det hadde skjedd. Da sto fortsatt de som hadde gjort det der. Kompisen mine fløy på dem. Men så kom politiet. Da avslutta de slåsskampen så klart. Men helga etter dro kompisen mine til det stedet de folka var fra og banka dem utafor et annet utested».

Informant 9 fortalte:

«En kompis var på fest i byen et sted. Så var det noen av lederne i en annen gjeng fra det stedet som skulle ta han fordi han hadde vært frekk mot dem eller noe sånt. Jeg tror de var 3-4 stykker. Kompisen min klarte å slå fra seg litt da. En av dem brakk noen av ribbeina blant annet. Men han blei ganske banka fordreid. Uka etter kom det flere biler med folk fra den gjengen som skulle ta han etter han var ferdig på skolen. De sto utafor skolen og venta. Da måtte vi hjelpe til. Da ringte vi faren til en kompis av meg som kom til skolen. Han klarte å skremme de vekk. Hvis vi ikke hadde klart det med ord, hadde det blitt en jævlig stor slåsskamp».

Det gjelder altså ikke bare å beskytte sin egen ære, men likeledes å beskytte venner, eller brødres ære. Haaland og Lien (1998) viser til at det er en forestilling om å være sammenbundet med andre med særdeles sterke bånd som gjør at når ens egen ære trues og krenkes av noen, da trues likeledes de andres ære, for dette er personer som henger fast i en sterk lojalitetskjede. Gjenoppretting av ære er derfor ikke bare den krenkedes sak og ansvar. Det er like mye brødrenes. Kampen om ære er en gruppeaktivitet, ikke bare en kamp mellom de enkeltpersoner som er direkte innblandet i slåsskamper. Når venner skades, må uretten gjenoprettes (Larsen 1992). Informant 10 fortalte om dette. Han sa:

«Vi er en gjeng, vi er ikke en og en, det betyr at hvis noen banker en i gjengen, så mister hele gjengen ære og respekt, ikke bare den ene som blei banka. Når folk snakker om oss så bruker de navnet på gjengen, ikke navnet på den ene som blei banka, ikke sant. Så hvis en i gjengen blir banka, så må gjengen ta hevn, ellers er det den som banka oss som vinner».

Flere av informantene fortalte om konsekvensene av at en person ikke hjelper vennene sine. Hvis man ikke hjelper en venn kan man miste han som venn, dessuten får man ikke hjelp tilbake av andre. Informant 1 fortalte: «*Det vet jeg ikke, for jeg hjelper alltid vennene mine. Eller, jeg hadde vel fått bank eller noe*». Informant 2 sa: «*Da hadde ingen prata med meg mer. Da måtte jeg finni meg noen andre venner tror jeg*». Informant 7 fortalte: «*Da hadde ingen giddi å hjelpe meg hvis jeg kom i bråk. Da måtte jeg stått helt aleine*». Informant 8

fortalte imidlertid at det i noen tilfeller er greit ikke å være delaktig i en slåsskamp hvor en venn er involvert: *«Det er ikke sånn at vi alltid er åtte stykker som slåss. Vi er ofte en mot en også. Da står de andre bare og følger med. Hvis det blir feigt, så hjelper de til»*. Næss (1999, 2000) skriver at det å stille opp for hverandre i en slåsskamp er en norm alle mennene i hennes studie var kjent med. Videre skriver hun at alle mennene visste konsekvensene av å bryte denne normen. Konsekvensene er ifølge Næss (1999, 2000) at man blir sett på som feig, og at man ikke får hjelp av andre hvis man havner i en slåsskamp selv.

Er det ære eller det å få hjelp av vennene sine tilbake som er mest sentralt hos informantene mine? Hjelper informantene vennene sine for å opprettholde sin egen ære, som både informantene mine og Buer (2000) viser til? Skal i så fall denne æren forstås som «code of honor» eller «code of dignity» (Lien 2011)? Hjelper informantene vennene sine fordi de er gode kamerater? Dyrøy (2001) viser til at hennes informanter fortalte at ikke alle mennene er med i slåsskampene. De som slåss gjør det ikke for å forsvare gjengens ære og respekt, men de slåss som enkeltpersoner for å forsvare sitt eget rykte. Hennes informanter bor på et tettsted, så de kommer sjeldent i konflikter med andre gjenger. Som regel er det kun en til to personer som kommer opp i en slåsskamp, mens de andre hjelper til om de ser at kameratene trenger det. Ifølge Dyrøy (2001) stiller mennene opp for hverandre blant annet fordi de er gode kamerater. I forhold til begrepet sosial tvang, som Gunneriusen (2008) viser til, kan vi stille spørsmål ved om informantene hjelper vennene sine fordi de tvinges til det? I dette begrepet ligger det en forestilling om at mennesker sosialiseres inn i bestemte miljøer. Når vi sosialiseres inn i et miljø internaliserer vi normene og verdiene tilhørende dette miljøet. På denne måten tvinges vi, ubevisst, til å handle på bestemte måter. Hvis vi i motsetning skal forstå denne æren som «code of dignity», er den kanskje et resultat av regelen om at man skal hjelpe vennene sine, så ingen andre skal tenke at man er redd. Hvis andre tenker at man er redd mister man rykte og dermed ære.

Kanskje det å få hjelp av vennene sine tilbake kan knyttes til ære? Informantene hjelper kanskje vennene sine for å beskytte sin egen ære? Hvis man har venner til å beskytte seg, skal det mer til at noen krenker ens ære. Er informantene rasjonelle? Mauss (1925) teori om gavebytte tilsier at det vil være rasjonelt av informantene å hjelpe vennene sine. Teorien om gavebytte går ut på at det å få en gave fører til en forpliktelse overfor den man fikk gaven av, i form av at man må gi noe tilbake. Hvis man ikke gir noe tilbake umiddelbart, blir man satt i gjeld til den man fikk gaven av. Dette gjelden må innfris før eller siden. I denne sammenhengen kan man se på det å hjelpe en venn som en gave. Hvis man hjelper en venn,

blir denne vennen satt i gjeld til en. For å slette gjelden, må man hjelpe vennen sin tilbake (Aakvaag 2008) Teorien om gavebytte er nært knyttet til tillit. For at det skal være rasjonelt for informantene å hjelpe vennene sine bør de ha tillitt til dem. Tillit er en holdning hos en person til en annen person, som rommer en forventning om at den andre en gang i fremtiden vil utføre bestemte handlinger. Den situasjonen som denne forventningen oppstår i, karakteriseres av at den som gir tillit vil lide et følbart tap dersom hans forventninger om den andres atferd ikke blir innfridd. Tillitsgiveren har imidlertid ikke kontroll over den andres fremtidige atferd. Det er med andre ord en viss risiko for at tillitsgiverens forventninger ikke blir innfridd (Guldbrandsen 2001).

Ut ifra hva informantene forteller, kan det virke som om gjengen eller vennegruppa/kameratgruppa i noen tilfeller er en del av årsaken til at de utøver vold. Hallsworth og Young (2008) er imidlertid kritiske til en slik forståelse. De skriver at hvis man forklarer all vold utøvd av gjengmedlemmer som et gjengproblem overser man andre viktige forklaringer. Mye av volden som blir utøvd kan ikke nødvendigvis forklares som et gjengproblem, men må forklares med utgangspunkt i personen som er medlem av en gjeng. Hallsworth og Young (2008) viser til at det kan være vanskelig å skille mellom den volden som er gjengrelatert og den volden som er personlig.

Flere av mennene fortalte at de blir mer opprømte når det er flere involvert i slåsskamper, ettersom det er flere som følger med på dem når de slåss. Dessuten vet de at de har noen ved siden av seg som kan hjelpe dem hvis de trenger hjelp, derfor tørr de mer. Informant 7 fortalte: *«Du blir mere gira når det er mange der. Da er det mange som følger med på deg. Da kan du ikke drite deg ut. Det er annerledes hvis det er en konflikt mellom deg og en annen, og dere begynner å slåss litt»*. Informant 8 sa: *«Jeg tørr jo litt mer når jeg er med gjengen. Da veit jeg at de hjelper meg hvis det skulle gå gærent. Jeg blir mer gira»*. Informant 10 fortalte:

«De andre girer deg litt mer opp. De sier for eksempel: «Kom igjen, ta han. Vis hvem som er sjefen. Hæ? Klarer du ikke bedre enn det?» Og da blir det litt sånn at man hører på hva de andre sier. Etter det har skjedd tenker jeg kanskje «Oi, jeg slo han kanskje litt mye. Jeg hadde ikke trengt å slå så hardt som jeg gjorde, det hadde holdt med tre slag istedenfor fem slag». Også er det jo sånn at man tørr litt mer da. Man har kompisene sine som står og ser på. Jeg veit at de stiller opp for meg hvis det blir feigt».

Hele atmosfæren endres når det er flere involvert i en slåsskamp. Man jekker seg mer opp og blir til en annen person. Når man er ung i en gjeng, har lite vett og er beruset er det ikke mye som skal til. Bare en skulder, ifølge Buer (2000). Du vet at du har ti kamerater bak deg og blir supermann.

Katz (1988) bruker begrepet «sneaky thrills» for å forklare hvorfor lovbrudd blir begått. Han viser som nevnt til en lidenskap som gjør at personen hengir seg, passiverer sin subjektivitet og blir objekt for egne følelser, trigget av situasjonens og handlingens iboende bevegelse. En kan kjenne igjen dette i hva informantene forteller, når de forteller at de blir mer giret av at andre personer er tilstede, og at volden kanskje blir grovere enn den hadde behøvd å være. Eller som informant 5 uttrykte: *«I kampens hete kan alt skje»*.

4.3 Nøytraliseringsteknikker

Informantene fortalte om flere slåsskamper de selv hadde startet, allikevel insisterte flere av informantene på at det som regel var motparten som begynte slåsskampene. Informant 9 fortalte: *«Jeg har aldri starta noen slåsskamp. De gangene jeg har slåss har det vært fordi folk har kødda med venna mine, eller fordi de har yppa seg på meg. Kanskje de har sett på meg med et stygt blick eller kalt kameraten min noe stygt»*. Informant 3 sa: *«De fleste gangene jeg slåss er det andre som har starta. Hvis de kødder med meg, så må jeg ta igjen. Ellers får alle høre at jeg er en som ikke tørr å ta igjen. Hvis noen slår meg for eksempel da, så kan ikke jeg bare stikke av. Da må jeg slå tilbake, bare dobbelt så hardt»*. Informant 10 fortalte: *«Hvis en person ypper seg på meg veit de jo at de kommer til å bli slått ned. Når de veit det på forhånd, så kunne de jo latt være hvis de ikke ville blitt slått»*.

Det kan virke som informantene rettferdiggjør sine handlinger ved å vise til at det ikke er de som starter slåsskampene, at motparten fortjener å bli utøvd vold mot fordi han starter og at det er nødvendig for dem å utøve vold for å opprettholde blant annet rykte. Sykes og Matza (1957) viser til flere ulike nøytraliseringsteknikker, og hvordan disse kan bidra til en forståelse av mennenes rettferdiggjøring av voldsutøvelsen. Medlemskap i gjenger kan dermed lede til at den enkelte utøver flere lovbrudd, nettopp fordi miljøet de er en del av er samlet rundt noen normer og verdier som rettferdiggjør lovbrudd (Lien 2011).

En av nøytraliseringsteknikkene Sykes og Matza (1957) viser til går ut på at voldsutøveren fraskriver seg ansvaret. Dette kan for eksempel være når informantene mine sier at det ikke var de som startet slåsskampen, men motparten. Når motparten starter, er det motpartens ansvar at det ble en slåsskamp. Dyrøy (2001) skriver at hennes informanter rettferdiggjorde vold ved å si at motparten «ba om bråk». Arnbjerg (1988) gir et eksempel på dette ved å vise til at det i grupper som Hells Angels og Bullshit er det legitimt å bruke vold hvis man har blitt krenket. Dette skriver også Connell (1995): *“Violence is OK when it is justified, and it is*

always justified when the other man starts it” (Lanto 2011). En annen nøytraliseringsteknikk går ut på at voldsutøveren nekter for at motparten er et offer. Dette kan for eksempel være når informantene mine sier at motparten fortjener å bli utøvd vold mot fordi det var de som startet. Hvis motparten blir påført skader ser de på dette som en rettferdig gjengjeldelse eller hevn. Her innrømmer voldsutøveren at han har ansvar for handlingen og at noen tok skade av den, men han nøytraliserer dette ved å si at handlingen ikke er feil i lys av omstendighetene. En tredje nøytraliseringsteknikk går ut på at voldsutøveren referer til høyere verdier. Bak denne nøytraliseringsteknikken er tanken om at enkelte voldsutøvere ofrer kravene fra «allmennheten», for å leve opp til kravene fra miljøet voldsutøveren er en del av. Dette kan for eksempel være når informantene mine fortalte at de utøvde vold fordi de måtte hjelpe en kamerat (Sykes og Matza 1957).

Kanskje Isdal (2000) kan bidra til en ytterligere forståelse av hvordan man kan rettferdiggjøre voldsutøvelse? Han viser til en todeling av hvordan vi forstår vold. Han skiller mellom «god» vold og «ond» vold. Denne todelingen gir den som utøver vold en mulighet til å rettferdiggjøre volden. Utøveren kan vise til at volden som ble utøvd bør bli sett på som «god» vold. «God» vold er vold som «folk flest» ser på som rettferdig vold, dette kan for eksempel være vold utøvd av en underlegen person mot en overlegen person. Hvis en far utøver vold mot sin datter over lang tid, og hun en dag utøver vold mot han for å ta igjen, kan dette bli sett på som «god» vold. Vi fokuserer ofte på årsaker til at vold blir utøvd, noe som vil si at vi ser en hendelse som årsaken til en annen. Når vi ser på vold på denne måten blir A forstått som årsak til B, og dermed blir A ansvarlig for B. Uttalelsen «han lo av meg, derfor knuste jeg kjeven hans» kan være et typisk eksempel på dette, ifølge Isdal (2000).

Informantene mine kommer med lignende uttalelser, som for eksempel når informantene mine sier at motparten fortjener å bli utøvd vold mot fordi det var de som startet, som jeg viste til over.

Sykes og Matza (1957) knytter dette til delkulturer og hevder at delkulturer ofte definerer lovovertrедelser på denne måten. Lovbrudd og lovlydighet blir lært i samhandling med andre. Denne læringsprosessen innebærer blant annet at man tilegner seg spesielle holdninger til lovbrudd og at man lærer å rettferdiggjøre sine handlinger. På grunnlag av dette danner man seg en oppfatning av lovbrudd som akseptabelt eller uakseptabelt. Alle vil imidlertid i større eller mindre grad være tilknyttet ulike grupper, hvor dels lovstridige og dels lovlydige holdninger og verdier dominerer. Det avgjørende vil være hvilke påvirkninger som i sum er de dominerende. Dersom summen av de påvirkningene man utsettes for fra dem man

samhandler med gjør at lovbrudd defineres som mer attraktivt enn lovlydighet, blir lovbrudd resultatet (Hauge 2001).

Informantene er selvmotsigende når de forteller at motparten som regel starter slåsskampene. Hvordan kan vi forstå selvmotsigelsene? Snakker informantene om voldsbruken sin på denne måten fordi de har tilegnet seg spesielle holdninger til lovbrudd, som Sykes og Matza (1957) viser til? Eller tenker de innerst inne at det er galt å utøve vold mot uskyldige personer? Forsøker informantene å nøytralisere voldsbruken sin når de snakker med meg som forsker, fordi de vil fremstille seg selv på en bedre måte? Sier de det fordi de tror det er det jeg vil høre? Eller har informantene lite selvinnsikt? Kanskje de ikke legger merke til at de er selvmotsigende?

4.4 Illegitime midler for legitime mål

4.4.1 Statussymboler

For flere av informantene mine er det å tjene penger på vold et motiv for å utøve vold. Flere av informantene mine tjener penger på vold, opptil 100.000 per måned. De fortalte at de jobber eller har jobbet som pengeinnkrevere for andre menn som selger ulovlige rusmidler. Denne personen betaler en for at en skal utøve vold mot personer som ikke har betalt for rusmidlene. Informant 9 fortalte hvordan dette foregår:

«Når man jobber som pengeinnkrever er det sånn at man reiser rundt til folk som ikke har betalt selgeren. Hvis de ikke har penger til å betale blir de banka opp. Vi «raider» ofte huset deres. Kaster ut tinga deres, ødelegger ting, knuser vinduet for eksempel. Vi skremmer dem skikkelig. Tar verdisakene deres for å få penger hvis de ikke har. Etter en sånn opplevelse er det mange som ikke tørr å kjøpe uten å ha penger. Men det er også noen som du må bankе igjen og igjen. Man kan operere ganske enkelt. De tørr ikke å anmelde, for da veit de at de får bank igjen. De blir redde. Dessuten har de jo ofte noe å skjule selv, og da vil de ikke snakke med politiet».

Informantene fortalte at det er liten sannsynlighet for å bli anmeldt eller domfelt for denne typen vold. Ofre for vold anmelder sjelden, fordi de blir redde eller fordi de selv ikke vil komme i politiets søkelys. Flere av informantene selger også ulovlige rusmidler selv.

Informant 10 fortalte:

«Jeg selger nark, da. Er ikke noe stress egentlig. En gang i blant drar jeg inn til (en by) og henter. Når man sitter inne får man mange kontakter overalt vett. Så da henter jeg hos noen av dem da. De får det jo fra utlandet igjen som regel. Jeg tar det bare med i bilen. Blir ikke stoppa. Har solgt i 15 år jeg, uten å bli tatt for det. Har bare blitt tatt for oppbevaring. Blir jævlіg rik av det».

Utbyttet av å jobbe som pengeinnkrever eller å selge rusmidler, det å ha mye penger, kan bidra til å konstruere et godt mannlig selvilde. Det å ha mye penger er en del av ryktet noen

av informantene vil oppnå. Noen av informantene er derfor opptatte av dyre merkeklær, mobiltelefoner, biler og uteliv. Hvis man alltid går med merkeklær som for eksempel «Gant» eller «Ralph-Lauren», alltid har den nyeste mobiltelefonen, kjører rundt i Audi-er eller BMW-er, og sløser bort masse penger på byen snakker folk om en.

Sandberg og Pedersen (2006) skriver at slike iøynefallende forbruk kan brukes til å sende bestemte signaler til omgivelsene, og viser til at dette trolig var grunnen til at mennene i deres studie solgte hasj. Goffman (1992) skriver at sosiale koder som klær, bil og lignende har mye å si for hvordan vi fremstår, og at det smelter sammen med inntrykket man får av hvordan vi oppfører oss. Lien (2011) og Næss (1999) nevner at deres informanter, i likhet med mine informanter, fortalte om dyre merkeklær, utenlandsreiser, dyre biler, Tver, stereoer og så videre. Katz (1988) viser til en konsekvens av at mennene er så opptatte av blant annet merkeklær, mobiltelefoner, biler og uteliv. Når man er så opptatt av disse tingene som mennene er, bruker man særdeles mye penger. En konsekvens av dette er at de til slutt «må» rane, for å skaffe nye penger.

Dagens vestlige samfunn er et forbruksorientert samfunn hvor penger er høyt ansett. Dette kan muligens ha en innvirkning på mennenes holdninger til penger. Vi kan imidlertid stille spørsmål ved om ikke alle blir utsatt for dette presset, hva som er forskjellen og hvorfor noen går lenger for å skaffe penger enn andre. I motsetning til mennesker som er i jobb, har mennesker uten jobb begrensede muligheter til å oppnå statussymboler på en lovlig måte. Som en følge av at det er vanskelig for de uten jobb å oppnå statussymboler på en lovlig måte, orienterer de seg mot ulovlige virksomheter (Hanoa 2004, Giertsen 2006). Det er altså et misforhold mellom attraktive mål og muligheter ulike personer har til å oppnå disse målene. De tar derfor i bruk ulovlige metoder for å skaffe seg det, i dette tilfellet pengeinnkreving og salg av illegale rusmidler (Merton 1968, Giertsen 2004). Lovbrudd, som for eksempel pengeinnkreving og salg av illegale rusmidler, kan bli et svar på menns begrensede muligheter til å oppnå suksess (Finstad, Høigård 2007). Merton (1968) viser til at dette er fordi målene er sterkere understreket enn normene for hvordan man kan oppnå målene. Lovbrudd blir en måte å nå lovlige mål på, men med ulovlige midler. Selv om disse teoriene er satt frem på 1900 og 1960 tallet har de likevel likhetstrekk med dagens menn med større økonomiske forventninger til livet enn de er i stand til å oppnå på en lovlig måte (Hanoa 2004, Lanto 2011).

Begår mennene lovbrudd for å oppnå penger fordi de ikke har så mye å tape på forsøket (Hanoa 2004)? Det er ikke nødvendigvis tilfeldig hvilke mennesker som reagerer med vold når de blir sinte, og hvem som ikke gjør det. Noen mennesker har mer å tape enn andre ved å gjøre lovbrudd, disse menneskene er derfor mindre tilbøyelige til å reagere med vold når de blir sinte enn andre mennesker. Dette kan for eksempel være de som klarer seg bra på skolen, har en bra jobb og et stempel som lovlydig. De som gjør lovbrudd har ofte allerede et stempel som lovbrøttere, og har kanskje ikke like mye å tape. Har de som begår lovbrudd mindre å tape? Blir de ikke krenket av at «allmennheten» stempler dem som lovbrøttere? Det er kanskje en idé ikke å vise til omverdenen hvordan man oppnår penger, og dermed statussymboler, hvis de er oppnådd ved pengeinnkreving eller salg av illegale rusmidler. Statussymbolene mister kanskje sin verdi hvis de er oppnådd på ulovlig måte (Becker 1963)?

Giertsens (2004) informanter, som er dømt for ran, har også et motiv om å oppnå penger, i likhet med mine informanter. Informantene til Giertsen (2004) forteller at de drømmer om et liv hvor de kan bruke penger på hva de vil. De har et ønske om å leve fritt for økonomiske bekymringer og de restriksjoner som følger med det. Dette viste ikke mine informanter til i like stor grad. De var mer opptatte av at andre skulle tenke at de hadde mange penger. Noen av informantene mine likte imidlertid å kunne sløse med penger. Kanskje dette gjør at informantene opplever en følelse av makt? Hvis man lever et liv fullt med økonomiske bekymringer og restriksjoner vil man kanskje ha en følelse av at noe styrer over en?

Flere av informantene knytter det å ha et rykte på seg for å ha mye penger til et godt mannlig selvbilde. Det blir sett på som maskulint å ha mye penger, det å ha mye penger kan i tillegg gi selvtillit. Flere forfattere viser til at det å ha et rykte på seg for å ha mye penger kan bidra til å forsterke selvbildet. Utbyttet av lovbruddene, det å ha mye penger, tydelig bidrar til en følelse av å være noe i andres øyne (Jon 1995). Lovbrudd kan gi marginaliserte ungdommer en følelse av betydning som de aldri har opplevd tidligere, endelig er de noe (Bjørge og Carlsson 1999). I «*Forbryteralbum*» knytter Arnbjerg (1998) dette særlig til et maskulint selvbilde. Han skriver at penger kan brukes til å spille stor mann med. Dette viste også informantene mine til. Når man har mye penger, tenker andre at man er kar, da er man en konge. Kanskje dette har sammenheng med tradisjonelle forestillinger om at en mann skal kunne forsørge familien sin? Eller at det å ha mye penger kan symbolisere makt? Makt kan blant annet symbolisere dominans, som igjen kan forbindes med maskulinitet.

Noen av informantene er ikke opptatte av å vise at de har mye penger ved å gå i merkeklær, ha dyre mobiltelefoner, biler og uteliv. De bruker heller pengene til «skumle» klær, tatoveringer og «farlige» hunder. Dette mener de kan bidra til å forsterke ryktet som farlig. Med «skumle» klær mener de mørke klær, gjerne litt «baggy». De har synlige tatoveringer, som for eksempel på armen eller i ansiktet og at de hadde hunder som for eksempel Rottweiler eller Pitbull. Det kan virke som informantene refererer til to ulike stiler. Begge disse stilene kan imidlertid brukes til å sende bestemte signaler til omgivelsene, som Sandberg og Pedersen (2006) nevner. Det kan videre virke som om noen av informantene forteller om statussymboler som er felles med «allmennhetens» syn på statussymboler, mens andre forteller om statussymboler som skiller seg fra «allmennhetens» statussymboler. Kanskje informantene som er opptatte av «allmennhetens» statussymboler forsøker å konstruere en maskulinitet som «allmennheten» oppfatter som maskulin? Merton (1968) kan i så fall bidra til en forståelse av dette. Han nevner at lovbrudd blant annet kan bli sett på som et forsøk på å oppnå mål som godtas av «allmennheten» med midler som ikke godtas av «allmennheten» eller et forsøk på å oppnå mål som ikke godtas av «allmennheten» med midler som ikke godtas av «allmennheten». Han viser til at det første alternativet ofte forbindes med vinningslovbrudd. Man forsøker å oppnå rikdom ved for eksempel å stjele. Rikdom er noe som godtas av «allmennheten», men stjeling godtas ikke av «allmennheten». Andre alternativ kan for eksempel være det å utøve vold for å oppnå et rykte som farlig. Verken vold eller et rykte som farlig godtas av «allmennheten» (Hauge 2001). Kanskje informantene som er opptatte av statussymboler som skiller seg fra «allmennhetens» statussymboler har et større behov for å gjøre et opprør mot «allmennhetens» mål? Ifølge (Merton 1968) danner disse personene ofte egne mål og midler som strider mot «allmennhetens» mål og midler (Hauge 2001). Kanskje informantene dermed tilhører ulike miljøer, og at det er ulike symboler for maskulinitet i de ulike miljøene? Disse miljøene synes i så fall å ha en del fellestrekk, hvor vold er en måte å konstruere maskulinitet på i begge miljøene.

4.4.2 Statuslovbrudd

Gjennom selve innkrevingen av pengene kan man få et rykte på seg som farlig. Pengeinnkreving er dermed et statuslovbrudd. Det at pengeinnkreving er et statuslovbrudd vil si at det er et lovbrudd som gir status innad i miljøet. Ifølge informantene mine gir ulike typer lovbrudd ulik status i miljøet. Lovbrudd som tyveri og innbrudd for «småpenger», gir ikke status ifølge informantene mine. Informant 3 forklarte: *«Tyverier og innbrudd for småpenger*

blir begått av slitne brukere, som er ute etter penger til neste brukerdose. De blir ofte pirka på skuldra av politiet, mens de står på huet i noe gammelt skrot». I dette ligger det at et statuslovbrudd må vitne om spesielle ferdigheter. Pengeinnkreving derimot, er ifølge informantene mine et statuslovbrudd. Dette henger ifølge informantene mine sammen med at ikke hvem som helst kan begå dette lovbruddet. Man behøver et rykte på seg for å være farlig, slik at andre skal bli redd for en og gjør som en sier. Dermed får man en følelse av makt og av å være uovervinnelig. Informantene fortalte også at man får en følelse av å være mann.

Informant 8 fortalte:

«Første gang jeg hadde vært på oppdrag som pengeinnkrever var jeg så sykt happy. Jeg var så kry. Jeg hadde en følelse av makt, av å ha prestert noe skikkelig stort liksom. Jeg følte meg som en mann, rett og slett. Jeg så på andre menn og tenkte for meg selv: dere er ikke noe sammenliknet med meg. Jeg er «The man»».

Sandberg og Pedersen (2006) viser til at mennene i deres studie også opplevde en følelse av makt når de begikk ran. Når de begikk ran og dro frem en kniv, fikk de en følelse av å kontrollere andres handlinger. Ranerne visste at de var tapere i samfunnet, med ved å dra frem en kniv snudde de situasjonen på hodet.

Ifølge informantene mine kunne de også vise seg frem på samme måte ved å drive med salg av illegale rusmidler. Dette har også sammenheng med at ikke hvem som helst kan drive med det. Informantene forklarte hvorfor ikke hvem som helst kan drive med salg av illegale rusmidler.

Ifølge informantene mine kan de som bruker illegale rusmidler selv lettere bli tatt av politiet. Hvis politiet tar en person for bruk av illegale rusmidler, har de mulighet etter straffeprosessloven til å foreta en ransaking av en person eller hus. Straffeprosessloven § 195 sier at når noen med skjellig grunn mistenkes for en handling som etter loven kan medføre fengsel, kan man ransake en person, dersom det er grunn til å anta at det kan føre til for eksempel oppdagelse av bevis. Hvis politiet ser at en person er påvirket av illegale rusmidler, gir dette politiet en skjellig grunn til mistanke om en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff, fordi bruk av illegale rusmidler kan medføre frihetsstraff etter legemiddeloven § 24, jf. legemiddeloven § 31. Når en person er påvirket av illegale rusmidler, gir det politiet grunn til å anta at personen har illegale rusmidler på seg. Hvis politiet finner illegale rusmidler på en person, er dette å anses som bevis. Straffeprosessloven § 192 sier at man under slike omstendigheter som nevnt over, kan foreta ransaking av personens hus, hvis man har grunn til å tro at personen som er påvirket av illegale rusmidler kan ha illegale rusmidler

hjemme (Norges lover 2012). På denne måten kan kanskje politiet finne større partier med illegale rusmidler som kan knyttes til en person.

Personer som ikke har et rykte på seg for å være farlige lettere kan bli lurt for penger av andre. Flere av informantene fortalte at for eksempel unge menn ikke alltid har respekt, og at de også kan bli lurt. Sandberg og Pedersen (2006) skriver at mennene i deres studie, som solgte hasj langs Akerselva i Oslo hadde opplevd å bli lurt av kunder. Når man har respekt er det mindre sannsynlig at andre personer tyster på en til politiet, dessuten er det mer sannsynlig at andre personer som selger for en gjør som de blir bedt om.

Informantene forklarte hvorfor en som har rykte på seg som farlig lettere kan selge illegale rusmidler enn en som ikke har det. De forklarte at hvis personene som nevnt ovenfor gjør uønskede handlinger kan en person med respekt utøve vold mot personene selv, eller få andre til å utøve vold mot dem, altså kontakte pengeinnkrevere. Informantene forklarte hvorfor ikke hvem som helst kunne kontakte pengeinnkrevere. Pengeinnkrevere jobber ikke for hvem som helst, de jobber oftest for personer de stoler på, slik at de vet at de ikke kommer til å bli tystet på til politiet.

Når man baserer seg på ulovlige virksomheter blir det ikke mulig å påkalle politi og domstoler ved konflikter, man må gjøre opp selv, seg imellom. I slike sammenhenger peker bruk av vold seg ut som en brukbar mulighet og ryktet om å være sterk blir viktig som en form for sosial kapital (Giertsen 2006). I dette ligger det en forståelse av at man ifølge informantene mine behøver gatekapital, som Sandberg og Pedersen (2006) viser til for å kunne drive med salg av illegale rusmidler. Med begrepet gatekapital mener Sandberg og Pedersen (2006) «*kunnskap, kompetanse, ferdigheter, egenskaper og objekter som tilkjennegis verdi i gatekulturen*» (s. 83). For mine informanter har man altså gatekapital hvis man blant annet har et rykte på seg for å være farlig. Informant 10 fortalte at man også har gatekapital hvis man har opparbeidet seg mange kontakter:

«Du trenger ikke være stor for å selge. Da tenker jeg på stor i form av mye muskler og at du er skummel. Det gjelder å ha kontakter. Er du en fyr som lett kommer i kontakt med folk og som folk liker, kan du lett selge narkotika. Du må være flink til å prate. Love folk ditt og datt. Du må virke som en troverdig fyr».

Informantene fortalte hvordan omsetning av illegale rusmidler foregår. I dette ligger det en forståelse av hvorfor ikke «hvem som helst» kan omsette store partier med illegale rusmidler og hvordan vold kan brukes som et middel til å drive med salg av illegale rusmidler.

Informant 8 forklarte hvordan omsetning av illegale rusmidler går gjennom flere ledd:

«Salg av narkotika er ofte sånn at det går gjennom flere ledd. Det er ikke bare selger og kjøper. For det første må selgeren få det fra et sted. Da er det gjerne folk som importerer det fra utlandet og leverer til selgerne. Selgerne vil jo ofte ikke bli tatt. Så derfor får de mellommenn til å selge for dem. Det fungerer sånn at man for eksempel gir 10 gram til en fyr som skal selge for deg. Så sier du at han kan få så og så mye av stoffet sjøl, også må han selge så og så mye og du skal ha så og så mye igjen for det. Ofte er det sånn at han ikke klarer å gi tilbake så mye penger som du skulle ha. Da står han i gjeld til deg. Man gir jo ofte litt urimelige frister til å gi tilbake penger. Så da klarer de det ikke. Da kan du for eksempel gi han litt flere gram med stoff og si et nytt beløp. Men så klarer han kanskje ikke det heller. Da får man jo en konflikt. Og da må man banke han. Derfor er det sånn at du må være litt stor for å selge da. Ellers bare bøffer folk deg. Da lurar de deg. Du må kjenne folk og kunne stå opp for deg sjøl. Du trenger ikke banke han selv da. Det kan du få andre til å gjøre for deg. Det kan jo være dumt å banke han selv, for da kommer du i søkelyset. Skal du være stor på salg kan du ikke bruke sjøl, og banke folk sjøl. Du må være en fyr med kontakter, som gjør ting for deg».

Informant 7 sa noe lignende:

«Narkotika går gjennom flere ledd. Hvis jeg for eksempel skal selge i Norge. Da har jeg gjerne en kontakt, eller en hovedmann, som skaffer narkotika. Han kjenner som regel mellommenn som frakter narkotika fra et annet land til Norge. Han mellommannen som frakter det får det som regel fra en produsent i et annet land. Hovedmannen min er den som snakker med produsenten, mellommannen som frakter det eller begge to. Jeg er aldri i kontakt med produsenten eller mellommannen som frakter. Jeg får bare en telefon fra kontakten min om at mellommannen som frakter er der og der. Også møter jeg han der. For å være en sånn kontakt eller en hovedmann som skaffer narkotika bør du være en spesiell type. Narkotika har jo stor verdi. Så han må stole på de som frakter, at han ikke blir lurt. For å få folk til å gjøre som du skal må du være stor. Du må ha rykte og respekt. Du må være i stand til å skade den personen som ikke gjør som du sier. Skjønner? Så en liten ubetydelig mann kan ikke drive med store penger».

Informanten forteller videre hvordan denne hovedmannen opererer når han har importert illegale rusmidler:

«Hovedmannen skaffer ikke bare narkotika til meg, men også til andre selgere. Han deler for eksempel ut til noen karer. Og de karene kan dele ut til selgere eller brukere igjen. Sånn holder de på. De får masse penger, og blir veldig sjelden tatt. Når det er så mange ledd så er det vanskelig for politiet å finne hovedmannen».

Lien (2011) gir en lignende beskrivelse av hvordan hun mener omsetningen av illegale rusmidler fungerer. Hun viser til en av hennes informanter som fortalte:

«Hovedpersonen, gjenglederen, får inn eksempelvis ti kilo heroin- så har han eksempelvis fem samarbeidspartnere som får to kilo hver. Hver av disse igjen kan ha flere distributører under seg, «connections», som fordeler 250 gram hver til brukere/selgere. Et parti på ti kilo vil være fordelt på tre til fire dager, så må det hentes inn mer stoff» (s. 75).

Her får vi altså en forståelse av hvordan vold kan være et middel for å kunne drive med salg av illegale rusmidler. Gjennom å få et rykte som farlig kan man få respekt i miljøet, noe som altså gjør at en kan drive med salg av illegale rusmidler og pengeinnkreving. Ifølge Howell og Decker (1999) er det også en sammenheng mellom bruk av vold og omsetning av illegale rusmidler i USA. Lien (2011) viser også til dette. Hun skriver at det å være kapabel til å true og utøve vold skaper muligheter for karriere innen omsetning av illegale rusmidler:

«Det er en viss grad av tillit i systemet, og det leveres varer på kreditt hvor summene innkreves senere. Det betyr at byttet kan være utsatt, noe som også er risikabelt. Penger oppbevares ett sted og varene et

annet. Dette skal koordineres, og det innebærer utsettelse i tid mellom levering og betaling. Dermed har også tillit en plass og verdi i systemet. Det oppstår imidlertid hendelser som gjør at transaksjonene brytes. Noen forsyner seg gratis av stoffet. Det gjøres svarte ran av stoff og penger. Noen er treige med å betale, slik at det stresser systemet. Derfor sier også enkelte informanter at til tross for en viss tillit kan man ikke stole på folk i systemet. Da kommer volden inn som en erstatning for tillit (s.121)».

Som vi så på tidligere, fortalte informantene mine at når man driver med salg av illegale rusmidler bør man enten være kapabel til å utøve vold selv eller ha kontakter som er det. Dette varierer imidlertid ofte etter hvor man befinner seg i systemet. Menn som driver med salg av større partier bør kanskje i mindre grad utøve vold selv, enn menn som driver med salg av mindre partier. Informantene fortalte at de som driver med større partier bør være mer forsiktig, for å unngå å komme i politiets søkelys. Lien (2011) viser til at hennes informanter fortalte at det var hyppigere bruk av pengeinnkrevere når man driver med salg av større partier, eller man er lengre opp i systemet. Når man driver med salg av mindre partier, eller man er lavere i systemet, er det mer vanlig å utøve volden selv. Som vi så på tidligere, var informantene mine opptatte av å være fysisk sterke og være flinke til å slåss. Ifølge Lien (2011) kan dette knyttes til at de må utøve vold selv når de driver med salg av illegale rusmidler, fordi det er for dyrt for dem å betale andre for å utøve vold for dem.

Informant 7 fortalte:

«For å selge narkotika må du være smart. Det er både bolere, altså svære muskelmenn, og mindre menn som selger. Jeg syns de bolerne er litt «wannabe». De mennene jeg veit om som tjener mest, slåss ikke så mye. De slåss noen ganger. Men det er når de må. De slåss ikke fordi de klikker på byen fordi en har fornærma dem. De slåss når de ikke får penga sine, gjerne etter at de har forsøkt mildere ting».

Informant 8 sa:

«Har du sett sånne gutter i dress på byen, som kjører feite biler? De er ikke så store? De slåss heller ikke på byen hele tida. Det er de som er høyere opp i systemet. Det er de som skaffer stoff fra utlandet, og bare gjemmer seg bak folk. De store gutta du ser på byen, som slåss annen hver helg, de er litt lenger nedover i systemet. Det er sånne som blir utnytta».

En av informantene til Lien (2011) forteller noe lignende. Lien (2011) tolker informantens utsagn som et uttrykk for at for å gjøre karriere i systemet kan en ikke være en hissigpropp med ustyrlig sinne. Vold må brukes systematisk og strategisk. Volden på de øverste linjene er planlagt og tilrettelagt. Den er ikke spontan slik som den kan være på de lavere nivåene. Det kan altså virke som at det også finnes regler for voldsutøvelsen knyttet til salg av illegale rusmidler. Kan disse «reglene» knyttes til «reglene» for voldsutøvelsen vi så på tidligere?

Som vi så på tidligere, fortalte informantene mine at volden må være kontrollert for at man skal få et rykte som farlig, og dermed respekt og så videre. Jeg spurte derfor informantene mine om det er en forskjell på disse ukontrollerte handlingene som de viste til, og disse

uttalelsene om salg av illegale rusmidler. Informantene fortalte at de ukontrollerte handlingene de viste til i forbindelse med «reglene» for voldsutøvelsen ofte begås av menn som «klikker» uten grunn. Det de viste til i forbindelse med salg av illegale rusmidler er at selv om man blir krenket av andre, burde man kanskje ikke alltid reagere med vold hvis man vil drive med salg av illegale rusmidler. Spesielt hvis man er ute på byen blant folk, burde man ikke reagere med vold nødvendigvis. Da bør man heller ta igjen senere, på et mer skjult sted.

Det kan virke som «reglene» informantene forteller om ikke er de samme for voldsutøvelse generelt og voldsutøvelse i forbindelse med salg av illegale rusmidler. Vil man ha en karriere i begge «miljøene», bør man imidlertid følge «reglene» i begge «miljøene», i følge informantene mine. Indikerer dette at voldsutøvelsen er mer rasjonell knyttet til salg av illegale rusmidler, eller penger, enn voldsbruk knyttet til for eksempel sinne? En rasjonell lovbrøyer vurderer fordelene ved å begå et lovbrudd opp mot ulempene. Hvis fordelene er større enn ulempene, velger lovbrøyeren å begå lovbruddet. Når en som driver med salg av illegale rusmidler lar være å bruke vold ute på byen blant folk fordi dette kan gjøre at han lettere kan bli tatt av politiet, kan man vel si at han vurderer fordeler og ulemper ved lovbruddet og velger å la være å begå lovbruddet ut i fra dette (Hauge 2001)? Er det slik at personer som anvender vold vurderer om de skal begå en handling eller ikke? Aakvaag (2008) viser til at det mot teorien om rasjonelle valg lar seg hevde at flertallet av menneskers handlinger ikke er et resultat av rasjonelle valg, men heller er basert på en førrefleksiv handlingskompetanse som gjør at mennesket «bare vet» hvordan en må handle for å ivareta sine interesser i en situasjon, uten å måtte tenke seg om.

Flere av informantene forklarte hvordan de har opparbeidet seg en plass innen salg av illegale rusmidler, ved å følge «reglene» i begge «miljøene».

Informant 3 forklarte:

«Det begynner allerede på barneskolen og ungdomsskolen. Da begynner man å slåss og man driver med nasking, tyveri, kjøp og bruk av narkotika. Når man er så ung så begynner man å bygge seg opp et rykte. Det kan ta en stund. Man må slåss en del ganger for at folk skal respektere deg. De på ens egen alder, de pinglete guttene, de respekterer deg med en gang. Men det er jo ikke nødvendigvis dem vi vil ha respekt av. Kanskje i begynnelsen. Men etter hvert så vil man ha respekt av de store gutta. Derfor er det sånn at mann slåss mye når man er ung, på byen og sånn. Der blir man lagt merke til. Etter hvert utvikler det seg så man ikke trenger å slåss så mye. Når man har kommet innenfor systemet. Da har man ryktet sitt å jobbe med. Du kan tenke deg at du har tatt en utdanning, så står du der med vitnemålet i hånda klar til å begynne å jobbe. Så nå som jeg har fått ryktet mitt kan jeg drive med salg av narkotika eller andre ting, og få masse penger».

Informant 9 la til: *«Når man har fått det ryktet man ville, og driver med salg av narkotika, slåss man ikke noe særlig lenger. Da får man andre til å gjøre det for seg, fordi man bør være litt usynlig selv».*

Lien (2011) kan bidra til en forståelse av hvorfor flere av informantene følger «reglene» i begge «miljøene». Hun nevner at distribusjonssystemet for illegale rusmidler har en dominerende og strukturerende rolle å spille for dem som driver med ulike typer lovbrudd. Samtlige av hennes informanter kunne plassere seg innenfor systemet. Lien (2011) nevner også at dette systemet fungerer etter egne regler, og er avgrenset fra omverdenen. Hun viser dessuten til at distribusjonssystemet er hierarkisk oppbygget, og at det representerer en karrierevei for enkeltpersoner og grupper. Hun skriver at for enkeltpersoner som har beveget seg inn i systemet, kan det være en prosess bestående av flere stadier. Informantene til Lien (2011) som hadde startet med ran, tyveri og vold, slik som mine informanter, hadde etter hvert sklidd inn i systemet for omsetning av illegale rusmidler på høyt eller lavt nivå, og begynt som brukere og/eller selgere av illegale rusmidler på høyt eller lavt nivå.

Er det slik at man «jobber» systematisk for å oppnå et rykte? Er det slik at man begynner å tenke på å kunne drive med salg av illegale rusmidler allerede når man er ung? Flere av informantene fortalte at det ikke er slik at de «jobbet» systematisk for å oppnå et rykte for å kunne bli en del av distribusjonssystemet. De utøvde vold fordi de ble krenket eller fordi de ble sinte under oppveksten, men at man etter hvert merket at man dermed fikk seg et rykte man kunne bruke til noe. Videre fortalte de at når man, satt på spissen, merket dette, ville man bruke ryktet på en «riktig» måte, for blant annet å tjene penger. Noen «jobbet» imidlertid systematisk for å oppnå et rykte for å kunne drive med salg av illegale rusmidler. Informant 9 fortalte:

«Jeg flyttet fra et sted til et annet på slutten av ungdomsskolen. Jeg blei mobba på den ungdomsskolen jeg gikk på før. Jeg dreiv ikke med noe kriminelt da. Jeg var ganske stille. Når jeg kom til det nye stedet tok jeg kontakt med kriminelle. Jeg begynte å jobbe for dem. Da fikk jeg et rykte på meg med en gang. Folk så opp til meg. Jeg har jobba meg oppover i systemet. Først må du være løpegutt og gjøre alt mulig for dem. Men etter hvert blir man en som forteller andre hva de skal gjøre. Jeg befinner meg litt sånn midt i nå kan du si. Men jeg skal nå toppen».

4.5 Spenning

Jeg spurte informantene om spenning har vært en faktor for utøvelse av vold. Alle informantene bortsett fra én svarte bekreftende på dette. Informantene har ofte et ønske om å oppleve noe spennende når de kjeder seg, og derfor kan de planlegge slåsskamper. Informant

10 fortalte: «Når gjengen møtes pleier det å være sånn at en av oss sier for eksempel: «Ah, jeg kjeder meg. Vi stikker og tar noen a'». Da sier noen andre: «Ja, faen, vi stikker til byen». Også drar vi dit og leiter etter noen vi kan ta». Informant 7 sa: «Hvis det er kjedelig på byen en kveld, så sier kanskje en av oss: «ser du han der? Han liker jeg ikke». Så sier kanskje en annen: «Vi tar'n a'», også er det full slåsskamp». Informant 9 fortalte imidlertid at det ikke var sånn at han og gjengen hans planlagte å slåss for å søke spenning. Han fortalte at de sloss når de havnet i situasjonen som medførte at det ble nødvendig å slåss.

Informantene fortalte at de ofte pleier å kjede seg. Informant 7 fortalte:

«Jeg har aldri en dritt å finne på. Jeg går jo ikke på skole lenger, og jeg jobber heller ikke. Jeg henger mye med gutta da, men det er grenser for hvor kult det er også. Så da føler jeg at jeg må finne på noe, eller ikke bare jeg da, men vi i gjengen».

Informant 3 sa:

«Livet er ganske kjipt sånn egentlig, når man tenker over det. Det er ikke så mye å finne på. Å dra på kino, bowling og sånn er brukt opp for lenge siden. Da må man finne på noe nytt, ikke sant. Det er greit nok at man kan hoppe i fallskjerm, strikk og sånn. Men når man har gjort det er det liksom ikke så fett lenger. Jeg skjønner ikke åssen folka holder ut. De folka som drar på skole og jobb hver dag. De gjør det samme hver eneste dag. Nei, det er ikke noe for meg. Jeg må ha litt spenning».

Dyrøy (2001) viser til at hennes informanter også hadde et ønske om at det skulle skje noe spennende. Hun skriver at informantene hennes kunne begå lovbrudd for å få spenning inn i en kjedelig hverdag, og hevder at et ønske om underholdning er en av grunnene til at lovbrudd blir begått. Sandberg og Pedersen (2006) viser til at slåsskampene blant mennene langs Akerselva ofte var motivert av et ønske om spenning eller av kjedsomhet. Informantene til Bjørgo og Carlsson (1999), Fangen (2001), Næss (1999, 2000), Jon (1994), Brottveit (1993), Høigård (2007) fortalte også at de hadde et ønske om at det skulle skje noe spennende.

Informantene synes det er spennende å slåss. Informant 7 fortalte: «Jeg synes det er dritspennende å slåss. Endelig skjer det noe. Man føler at man lever, liksom. Man får helt sykt «adrenalin-kick», i hvert fall hvis vi må stikke av fordi politiet kommer». Informant 8 fortalte: «Jeg kjenner det i hele kroppen. Det kribler og varmer. Jeg ser bedre og jeg hører bedre. Jeg føler meg som en konge, jeg blir ikke redd». Informant 9 sa: «Jeg trenger spenning. Jeg hadde dødd av depresjon hvis jeg ikke hadde hatt noe spenning i livet. Jeg klarer ikke leve som vanlige mennesker». Informant 10 fortalte: «Det som er spennende er jo det at det skjer noe annet. Du får «adrenalin-kick» til tusen. Det er jo spennende fordi man ikke veit om man får juling eller ikke. Alt skjer så fort liksom. Det er action på høyt nivå».

Åkerstrøm (1995) hevder at lovbrøtere ofte er «action seekers», og påpeker at 40 prosent av hennes informanter bekreftet at de likte spenningen som de opplevde ved å stjele. Katz (1988) begrep om «sneaky thrills», som vi så på tidligere, kan også bidra til en forklaring her. Hanao (2000) viser til nettopp Katz begrep om «sneaky thrills» for å forklare spenningen menn som begår grove ran opplever. Hun viser til en følelse av oppstemthet som mennene opplever når de begår ran. Hanao (2000) viser videre til Tungeland, Smith-Solbakken og Clausen. De ser unge rusmisbrukere som «sensation seeking». De ser de unge rusmisbrukernes tilværelse fylt med spenning som motivasjon for livsstilen deres (Lund 2009).

Som både informantene mine forteller og blant annet Åkerstrøm (1995), Katz (2000) og Hanao (2000) påpeker, opplever kanskje mennene spenning og «adrenalin-kick» når de begår lovbrudd. På den andre siden kan man kanskje se uttalelsene som en måte å beskytte seg selv på? En av informantene til Østli (2009) fortalte at han syntes «A4-livet» virket som et kjedelig liv. Han fortalte at han og kameratene hans pleide å se medfølelse på «A-4 folkene» de møtte på vei hjem fra en natt med mye moro. Mens «A4-menneskene» var på vei til jobb, hvor de måtte slave for andre, var de selv på vei hjem for å sove og gjøre det som passet dem. De pleide å tenke på «A4-menneskene» som triste slitere. «For noen liv de har», pleide de å tenke. «Så lite moro, så lite frihet». De tenkte også på mennene. De jobbet på kontor og slo fingrene på en datamaskin. «Hva slags menn er det?» De var ikke menn, de var rotter, kontorrotter. «Og hva slags liv var det?» De måtte jo vente helt til sommerferien før de kunne gjøre noe gøy. Hvorfor kunne de ikke gjøre det nå? En av mine informanter viste også til at han ikke hadde noe ønske om å leve et «A4-liv», fordi det virket kjedelig. Kanskje disse informantene viser til at de ikke har noe ønske om å leve et «A4-liv» fordi de ønsker å distansere seg fra det, for å unngå å bli ytterligere krenket? Kanskje det er en slags «forsvarsmekanisme» å skryte av hvor spennende livet de lever er, i forhold til «A4-livet»?

Gjennom disse spennende handlingene, oppnår ikke bare mennene at de unngår å kjede seg, de kan i tillegg vise at de er menn gjennom disse handlingene. Informant 8 fortalte:

«Alt som er forbudt å gjøre er spennende. Det er spennende å jakte etter neste offer, det er spennende å kaste seg inn i en slåsskamp hvor du må kjempe alt du har for å vinne, det er spennende å ha purken etter seg og klare å stikke av, det er spennende å henge med kompisene når du bare går og venter på det neste som skal skje. Det å tørre å gjøre forbudte ting gjør deg til en mann».

Spennende handlinger er ofte forbudte. Å gjøre forbudte ting er mandig, tøft og farlig. Når mennene vinner slåsskamper mot andre menn og løper fra politiet, oppnår de ikke bare en spennende opplevelse, men også et rykte, ære, respekt og en følelse av å være mann.

Åkerstrøm (1995) skriver at informantene hennes opplevde en følelse av mestring når de

begikk lovbrudd. Det å klare å holde hodet kaldt i en stressende situasjon, var tydelig verdsatt blant informantene. Dyrøy (2001) skriver imidlertid at en handling ikke behøver å være definert som et lovbrudd for å være spennende. Hun viser til Varang (2004) som har funnet at graden av spenning, og det å bryte normer er viktigere enn hvor alvorlig handlingen er.

Kanskje mennenes ønske om å oppleve noe spennende kan knyttes til oppveksten deres? Relasjonen mennene har til spenning kan knyttes til uroen de har i kroppen som forteller de at noe må skje for at de skal klare å roe seg ned igjen. Barn som er blitt utsatt for mye konflikter og stress over lang tid, blir stresset innvendig. Når de etter hvert stadig roter seg opp i nye konflikter og kriser, forsterker dette uroen. (Bengtson, Steingsvåg, Terland 2004). Som vi så på tidligere, hadde informantene dårlige oppvekstbetingelser med blant annet vold, høyt konfliktnivå, seksuelle overgrep og rusmidler. De beskrev seg selv med ord som «vilter», «hyperaktiv» og «rastløs». Den kroppslige uroen vi ser hos mange, kan være et resultat av de oppvekstbetingelser og senere erfaringer med konflikter og kriser de har. Stress, konflikter, angst og traumer kan føre til endringer i barnas hjerne. Dette er endringer som medfører at de blir mer aktivert og innstilt med hensyn til å overleve i øyeblikket, og mindre i stand til å utsette impulser, planlegge, huske og tenke før de handler (Bengtson, Steingsvåg, Terland 2004).

4.6 Rasjonell eller irrasjonell vold?

Jeg spurte informantene mine om slåsskampene var planlagte. Jeg var interessert i å finne ut om voldsutøvelsen var et resultat av vurderinger og valg eller om den var et resultat av sinne og frustrasjon. For flere av informantene mine er volden planlagt i noen tilfeller, og i andre ikke. Voldsepisodene er planlagte spesielt når voldsutøvelsen dreier seg om penger, eller søken etter spenning. Behøver voldsbruken å være rasjonell, selv om den er planlagt? I følge Lillevik og Øien (2012) blir ofte planlagt voldsbruk, eller proaktiv aggresjon, brukt som et middel for å oppnå et mål. Som vi så tidligere, fortalte informantene mine om nettopp hvordan de bruker rykte for å oppnå ære, respekt og dermed et godt selvbilde, at de bruker spenning for å unngå kjedsomhet, og at de begår lovbrudd for blant annet å skaffe penger til statussymboler. Aakvaag (2008) viser imidlertid til innvendinger mot teorier om rasjonalitet og skriver at selv om voldsbruken blir brukt som et middel for å oppnå et mål, behøver ikke voldsutøveren ha vurdert mål og middel opp mot hverandre, det kan hende personen «bare vet» at volden vil føre til et mål, uten å måtte tenke seg om (Aakvaag 2008).

Informantene mine er ofte sinte når de utøvde vold, særlig når slåsskampene ikke var planlagte. Informantene har et voldsomt temperament, og det skal lite til før de blir sinte. Jeg spurte informantene hva de føler kroppslig og hva de tenker når de blir sinte. Flere av informantene fortalte at de føler seg sterke, at de handler på impuls og at de ikke tenker over konsekvenser.

Informant 9 fortalte:

«Det kommer en slags kraft inn i kroppen min, som gjør at jeg føler meg sterk. Jeg tenker ikke over konsekvenser, jeg er bare inne i min egen lille boble der og da. Jeg tenker ikke fremover. Jeg tenker ikke over hva jeg gjør. Det er akkurat som det er noen andre som tar over kroppen min. En fyr som ikke er redd for noen ting»

Informant 6 sa:

«Det bare bobler over inni hodet mitt. Kroppen blir helt elektrisk. Jeg bare løper på andre uten å tenke. Jeg handler på impuls. Jeg teller ikke til tre, det smeller på to».

Informant 1 fortalte:

«Jeg føler meg overmenneskelig sterk når jeg slåss. Sinnet mitt gjør at jeg kommer helt ut av kontroll. Det kan hende jeg angrer etterpå, og tenker at det kanskje ikke var helt nødvendig å grisebanke fyren så mye som jeg gjorde».

Kriminologen Katz (1988) har studert drap og bruker begrepet «sneaky thrills» for å forklare hvorfor lovbrudd blir begått. Han fokuserer på hvilken mening handlingen har for personen som begår den. Han mener lovbrudd er motivert ut i fra en iboende lyst i personen. Han viser til en lidenskap som gjør at personen hengir seg, passiviserer sin subjektivitet og blir objekt for sine egne følelser, trigget av situasjonens og handlingens betydning. Vil dette si at alle mennesker som opplever å bli sinte eller redde nok kan utøve vold? Er det slik at de som utøver vold gjør det kun fordi de har en følelse inni seg, som for eksempel sinne? Tenker de ikke over konsekvenser av å utøve vold før de gjør det?

Hvor mye sinne skal til for at en person blir objekt for sine følelser, som Katz (1988) viser til? Er det slik at de menneskene som bruker vold blir mer sinte enn de som ikke utøver vold? Kanskje personer som har mye sinne og frustrasjon i seg blir sintere når de kommer i en situasjon som er skikket til å fremkalle sinne, enn personer som ikke har mye sinne og frustrasjon i seg? Isdal (2000) viser til at nettopp fysisk avspenning og følelsesmessig utladning er reaksjoner på utøvelse av vold. Kanskje informantene mine har et større behov for å utøve vold, nettopp for å få ut det sinnet og den frustrasjonen de «bærer» på?

Det er ikke nødvendigvis tilfeldig hvilke mennesker som reagerer med vold når dem blir sinte, og hvem som ikke gjør det, dette avhenger av sosial posisjon. De fleste mennesker kan få impulser om å gjøre lovbrudd, men holdes igjen av noe. Noen mennesker har mer å tape enn andre ved å gjøre lovbrudd. Dette kan for eksempel være de som klarer seg bra på skolen, har en bra jobb og et stempel som lovlidig. De som gjør lovbrudd har ofte allerede et stempel som lovbrøtere, og har kanskje ikke like mye å tape (Becker 1963). Dette gjelder imidlertid ikke nødvendigvis ethvert lovbrudd. Det å kjøre over fartsgrensen er et lovbrudd, men de som begår dette lovbruddet, får kanskje ikke et stempel på seg som lovbrøter. Hvis man i motsetning begår et overlagt voldslovbrudd, vil man kanskje i større grad kunne få et stempel på seg som lovbrøter. Når menn blir sinte og frustrerte, utøver vold og får et stempel på seg som lovbrøtere, kan dette i forlengelsen utgjøre et nytt potensiale for vold (Johansson 2001). Ettersom informantene har utøvd vold fra de var barn, fikk de kanskje et stempel på seg som lovbrøtere allerede i tidlig alder. Kanskje de har fortsatt å utøve vold etter hvert som de ble eldre, fordi de ikke har så mye å tape?

Lillevik og Øien (2012) viser også til denne type vold, nemlig reaktiv aggresjon. Denne volden er mindre planlagt enn proaktiv aggresjon, og kan forstås ved at en person blir frustrert og reagerer med sinne og kanskje vold. Ifølge Lillevik og Øien (2012) er trolig planlagt voldsbruk mer rasjonell enn voldsbruk som ikke er planlagt. Begår informantene mine to typer vold? Eller utfyller disse typene vold hverandre i én handling? Isdal (2000) viser nemlig ikke til et skille mellom to typer vold, han viser imidlertid til at all vold har to sentrale komponenter, en emosjonell del og en fornuftsdel. Den emosjonelle delen er den viktige motiverende kraft for voldshandlingen, som for eksempel krenkethet, sinne og behovet for å komme i kontroll. Fornuftsdelene går på styring og valg, som at handling kan inneholde planlegging, valg, vurdering av situasjoner og vurdering av konsekvenser. En person som utøver vold er altså i følge Isdal (2000) drevet av sine følelser, men fortsatt et strategisk tenkende vesen.

Er det riktig som informantene sier at de noen ganger handler på impuls og ikke tenker over konsekvenser når de slåss? Er de ikke alltid rasjonelle? Alle informantene var fullstendig klar over voldens regler. Voldens regler kan tolkes slik at proaktiv vold gir rykte, ære og respekt, mens reaktiv vold ikke gir det. Har informantene mine lært seg hvordan de kan bruke vold for å oppnå et mål, fordi de har fått positive reaksjoner fra omgivelsene når de har brukt vold på riktig måte? I så fall kan det hende informantene sier at de handler på impuls og ikke tenker over konsekvenser, fordi de «bare vet» hvordan de skal slåss for å oppnå et mål? Alle

informantene hadde felles hensikter med voldsbruken. Kan informantenes uttalelser om at de handler på impuls og ikke tenker over konsekvenser tolkes som at de forkaster mål og midler hvis de blir sinte nok, og ikke tenker rasjonelt? Hvis dette er tilfelle, hvordan kan det da ha seg at informantene opplever å ha rykte, ære og respekt, når man ikke oppnår det hvis man er irrasjonell? Jeg tolker derfor informantene som hovedsakelig rasjonelle voldsutøvere.

5.0 Hva kan gjøres for å forebygge utøvelse av vold?

5.1 Vold på offentlige steder

Som vi har sett på tidligere, skjer slåsskamper ofte på offentlige steder, særlig utenfor utesteder. Dette viser også tall fra statistikken til politidistriktet de fleste av informantene mine tilhører. Hvordan kan man forebygge voldslovbrudd på offentlige steder?

Det finnes flere ulike forebyggingsmodeller. En av disse modellene kalles for situasjonell forebygging. Denne modellen handler om å forebygge lovbrudd gjennom å endre de fysiske omgivelsene rundt et lovbrudd, slik at muligheten for å begå lovbrudd i en konkret situasjon begrenses. Situasjonell forebygging bygger på antagelsen om at lovbrudd skapes av mulighetene som ligger i de fysiske omgivelser og hvordan lovbrøyttere oppfatter omgivelsene. Grunntanken er at det er vanskeligere å endre personene og deres handlinger enn å endre situasjonen der lovbrudd oppstår (Lie 2011).

Situasjonell forebygging bygger på antagelsen om at mennesker er rasjonelle, og særlig at vi vurderer om vi skal begå lovbrudd ut fra hvordan en situasjon er utformet (Lie 2011, Hauge 2001) Situasjonell forebygging bygger også på den såkalte rutineaktivitetsteorien. Denne teorien går ut på at mennesker vil begå lovbrudd når forholdene ligger til rette for det. For å forebygge lovbrudd må man derfor blant annet gjøre lovbrudd mer risikable, ved for eksempel å øke oppdagelsesrisikoen. En måte å øke oppdagelsesrisikoen kan være å styrke kontrollen, ved for eksempel å ha mer synlig politi (Lie 2011).

Vil det ha noen innvirkning på voldsbruk om man har mer synlig politi? Jeg spurte informantene mine om hvilke tanker de hadde om mer synlig politi utenfor utesteder. Noen av informantene mine svarte at de tror dette ville ha innvirkning på voldsutøvelsen deres, mens andre svarte at de ikke tror det ville ha noen innvirkning. Informantene som svarte at de tror dette ville ha innvirkning er ikke interessert i å bli tatt av politiet. På den ene siden er de ikke

interessert i å bli tatt av politiet, fordi det å bli tatt av politiet kan medføre at de ble straffet for voldsutøvelsen. På den andre siden er de ikke interessert i å bli tatt av politiet, fordi det å bli tatt av politiet foran andre mennesker kan oppleves som krenkende. Det å bli tatt av politiet kan kanskje oppleves krenkende fordi andre ser at noen andre er fysisk overlegne og har makt over dem? Når man blir tatt av politiet oppnår man kanskje ikke samme status for lovbruddet, som man ellers ville oppnådd? Informantene fortalte dessuten at det å bli satt i arrest var krenkende. Når de ble satt i arrest opplevde de ofte at de måtte kle av seg klærne foran politibetjenter, for at politibetjentene skulle ha mulighet til å se gjennom klærne deres. Kanskje det vil virke individualpreventivt å bli tatt av politiet for disse informantene?

Informantene som svarte at de ikke tror dette ville ha innvirkning bryr seg ikke om politiet er tilstede eller ikke. De er mer opptatte av å svare på en krenkelse, enn om politiet ser om de bruker vold eller ikke. Hvis det er tilfelle at informantene ikke bryr seg om politiet er til stede eller ikke, kan kanskje dette være fordi det å bli tatt av politiet kan bidra til å forsterke ryktet som farlig? Det kan også være fordi de er for sinte til å bry seg? Informantene fortalte at de ikke tenker over konsekvenser før etterpå, nettopp fordi de ofte er sinte når de utøver vold.

Lie (2011) viser også til rasjonalitet og skriver at det ligger et valg bak de fleste lovbrudd, i den betydning at lovbryteren kan velge å begå lovbruddet eller ikke. Hun skriver imidlertid at dette valget er mer sammensatt enn bare en respons på hvordan lovbryteren oppfatter risikoen for å bli tatt eller straffet. På bakgrunn av dette kan vi stille spørsmål om voldsbruken kan forebygges ved situasjonelle tiltak, hvis voldsbruken kun er et resultat av sinne, eller reaktiv aggresjon? Eller om disse lovbruddene i så fall bare kan forebygges ved å endre trekk ved personen? Reaktiv aggresjon er ikke rasjonell, derfor vil heller ikke voldsutøveren bli påvirket av situasjonelle tiltak som oppdagelsesrisiko. Et eksempel på et situasjonelt tiltak som imidlertid kunne virket forebyggende, er bedring av køsystemer eller lignende, som kanskje ellers kunne ha provosert voldsutøveren (Lillevik og Øien 2012)

Hvis voldsutøvelsen skjer på offentlige steder på grunn av påvirkning av alkohol, kan vi også stille spørsmål ved om forebyggende tiltak som kortere skjenketider og strengere skjenking kanskje kan være viktigere? Vil kortere skjenketider og strengere skjenking redusere volden? Kortere skjenketider blir av flere studier ansett for å være det beste tiltaket for å redusere voldsbruk, ifølge Rossow og Norström (2011). Studier av dette blir imidlertid kritisert for å belyse betydning av større skjenketidsendringer, med mange timers endring i skjenketiden, og ikke mindre endringer i skjenketid. Det er kanskje mindre endringer i skjenketiden som vil

være mest aktuelle? I Norge forvalter kommunene regler rundt skjenketider. Endringer av disse reglene blir diskutert blant annet i media. Diskusjonen går imidlertid ut på om man skal innskrenke skjenketidene med en halv til en time (Rossow og Norström 2011)?

Det har blitt forsket på sammenhengen mellom mindre endringer i skjenketid og voldsutøvelse, og om en minskning i skjenketider har samme effekt som en økning. En studie er blant annet basert på tall fra Politidirektoratet over anmeldte voldslovbrudd. Denne studien viser at en utvidelse av skjenketiden medførte en økning i voldslovbrudd på natten i helgene, og at en times innskrenkning av skjenketiden medførte en reduksjon i voldslovbrudd på natten i helgene. Hvis man endret skjenketiden med en time førte dette til 19 voldstilfeller per 100.000 innbyggere per år. Dette tilsvarte 16 prosent av voldslovbruddene på natten i helgene (Rossow og Norström 2011).

Vi kan også stille spørsmål ved om voldsutøvelsen vil flytte seg til andre tider og steder hvis vi kun endrer trekk ved situasjonen og ikke personlige trekk ved lovbryteren? Lie (2011) nevner at mange mener at dette kan skje, særlig ut fra rasjonell aktør-teorien. Kanskje man bare vil tilpasse seg for eksempel kortere skjenketider, ved å begynne å drikke før på kvelden? Eller kanskje man vil finne andre steder å utøve vold? Studier av situasjonell forebygging viser imidlertid til at forflytning ikke nødvendigvis må skje, og hvis det skjer er det ofte i begrenset omfang i forhold til originalproblemet (Lie 2011).

5.2 Oppvekst, skolegang, idrett

Som vi har sett på tidligere, har informantene blant annet dårlig selvbilde, avmakt, sinne og frustrasjon på grunn av blant annet oppvekst og skolegang. De fortalte om mangel på kjærlighet og anerkjennelse fra foreldre, som utsatte dem for omsorgssvikt i form av vold og konflikter. Videre fortalte de om dårlige skolefaglige resultater, med mye kjeft fra lærere og deltagelse i spesialundervisning.

En annen forebyggingsmodell man kan arbeide etter er personorientert forebygging. Personorientert forebygging tar sikte på å påvirke de bakenforliggende årsaker til at en person begår lovbrudd (Lie 2011).

Flere av informantene mine fortalte at barnevernet hadde vært innblandet i oppveksten deres. Barnevernet kan for eksempel samarbeide med foreldre om barn som for eksempel har mye sinne og frustrasjon i seg. Hvis en elev på en skole ofte er sint og frustrert, vil de kanskje

melde fra til barnevernet. Barnevernet vil da ta kontakt med familien. I slike tilfeller vil kanskje barnevernet kunne avdekke om barn blir utsatt for omsorgssvikt, som flere av mine informanter ble? Hvis barnevernet avdekker dette tidlig, vil kanskje ikke barnet oppleve like sterke konsekvenser av omsorgssvikten, som mine informanter opplevde? Hadde ikke mine informanter blitt utsatt for omsorgssvikt, hadde de kanskje ikke vært like sinte og frustrerte? Og i så tilfelle, ville de kanskje mestret skolen bedre, fått et bedre selvbilde og ikke behøvd å begå lovbrudd?

Jeg spurte informantene mine om det er noe skolen kunne gjort annerledes for at de skulle hatt en bedre opplevelse av den. Flere av informantene mine skulle ønske skolen kunne vært litt bedre tilpasset elever som mestrer praktiske fag bedre enn teoretiske fag. Informantene syntes skolen er mer tilpasset elever som mestrer teoretiske fag. Kanskje informantene hadde syntes skolen var mer interessant hvis det var flere praktiske fag på skolen? Informantene opplevde at det var krenkende å måtte delta på spesialundervisning og få kjeft av lærere. Dette bidro til at de fikk et dårlig selvbilde. Kanskje informantene hadde fått et bedre selvbilde av å bli behandlet mer likt som de andre elevene? På den andre siden er det forståelig at lærerne bør kjeft på dem hvis de ikke oppfører seg bra og at de bør delta på spesialundervisning hvis de ikke mestrer fagene i lik grad som andre elever. Når informantene begynte å oppleve at de fikk et bedre selvbilde av å utøve vold, forsterket kanskje lærerne dette ved å kjeft på dem foran andre elever? Det å tørre å stå i mot læreren kan kanskje sees på som «tøft» blant de andre elevene, og dermed kan de få et rykte på seg som farlige? Kanskje det hadde virket mer forebyggende om lærerne snakket med elevene ute på gangen eller lignende, fremfor å snakke til elevene foran hele klassen, som flere av informantene mine fortalte at lærerne gjorde? Dette kunne imidlertid også vært problematisk, ettersom de andre elevene ville sett at læreren tok eleven med ut på gangen.

Kanskje det å drive med idrett kan virke forebyggende på utøvelse av vold? Som vi har sett på tidligere, likte en av informantene å bruke kroppen sin fysisk, fordi han på denne måten fikk utløp for frustrasjon og energi. Det å drive med idrett kunne bidra til å forsterke et rykte som farlig. Idrett kan imidlertid også bidra til et bedre selvbilde, det trenger ikke bare være knyttet til det å forsterke et rykte som farlig. Vi kan imidlertid stille spørsmål ved om det å være flink i idrett i seg selv er nok til å konstruere et godt selvbilde? Og om det å være flink i idrett alene kan forebygge utøvelse av vold? Hvilken idrett man holder på med kan kanskje ha betydning? Hvis man driver med kampsport kan man kanskje lettere bli utfordret av andre menn, som selv ønsker å opparbeide seg et rykte? Det kan også være at man gjennom å drive med

kampsport konstruerer et maskulint selvilde, og at man ikke behøver å slåss mot andre? I flere kampsportmiljøer kan man bli utestengt hvis man bruker det man lærer til å utøve vold mot andre på fritiden. Kanskje dette kan virke forebyggende? Kanskje man lar være å utøve vold fordi man ikke vil miste plassen sin i et kampsportmiljø?

Som vi så på tidligere, kjeder ofte flere av informantene seg, og de kan begå lovbrudd for at det skal skje noe spennende. Det å delta på idrett kan kanskje gjøre at informantene fyller hverdagene sine med noe, og at de ikke opplever å kjede seg i like stor grad? Hanoa (2004) skriver at vi alle ønsker å fylle livet med noe som gir mening. Mange unngår kjedsomhet ved for eksempel å jobbe, og holder kanskje følelsen av meningsløshet på avstand. Den som ikke klarer å kjede seg vil stadig være på søken etter noe å fylle tiden med. Hanoa (2004) skriver at mennene hun intervjuet har valgt lovbrudd for å unngå kjedsomhet.

5.3 Rykte, venner og penger

Jeg spurte informantene mine om hvordan man kan forebygge at menn utøver vold mot andre menn. Flere av informantene synes det er vanskelig å komme seg ut av miljøet de befinner seg i. Hvis man har vært i miljøet en stund, har man utøvd vold mot flere andre menn. Som vi så tidligere mister man ryktet hvis man slutter å utøve vold. Dermed kommer de man har utøvd vold mot tidligere tilbake for å ta igjen. Informantene opplevde derfor at de befant seg i en «ond sirkel».

Flere av informantene fortalte at man er avhengig av å skaffe seg nye venner, hvis man skal kunne la være å utøve vold. Vennene til informantene forventer at de skal stille opp i slåsskamper. På den ene siden ønsket ikke informantene å kvitte seg med sine gamle venner. Dette er venner de har hatt i flere år, og som de hadde knyttet sterke bånd til. Dessuten vil de ikke være venneløse. Hvis de ikke stiller opp for vennene sine, mister de dem. På den andre siden fortalte informantene at det ikke er lett å skaffe seg nye venner.

Informantene tjener penger på å jobbe som pengeinnkrevere og drive med salg av illegale rusmidler. På den ene siden syntes de det er vanskelig å forestille seg at de skal gå inn i et lavtlønnet yrke. På den andre siden er det enda vanskeligere å forestille seg at de skal ta en utdanning, for å få et bedre lønnet yrke. Ettersom de har skaffet lettjente penger i flere år, uten å arbeide, frister arbeid lite. Informant 3 fortalte: «Jeg kan ta en telefon, og tjene flere tusen

kroner. Da er det lite sannsynlig at jeg gidder å sitte i en butikk eller noe sånn dag ut og dag inn for noen hundrelapper om dagen. Nei, det gidder jeg ikke ass».

Lien (2011) skriver at man dessuten som tidligere lovbrøyer vil kunne møte på utfordringer i arbeidslivet. Hvis man ikke opplever å bli inkludert i arbeidslivet, vil det være fristende å falle tilbake på ulovlige måter å tjene penger på, som pengeinnkreving og salg av illegale rusmidler. Videre vil personer som ikke oppnår anerkjennelse, og et godt selvbilde gjennom for eksempel arbeid, søke seg til andre miljøer hvor man kan oppnå et godt selvbilde gjennom for eksempel utøvelse av vold. Det å bli inkludert i arbeidslivet kan kanskje derfor være avgjørende for om man kommer seg ut av miljøet man er i (Sandberg 2008). Hvis man har et stempel på seg som voldsutøver, noe alle informantene mine har, og har stigmatisert dette stempelet, vil det dessuten kanskje være vanskelig å endre selvbildet sitt?

6.0 Avslutning

Informantene har en rekke erfaringer med voldsbruk, hovedsakelig sammen med andre menn. De har flere motiver for å utøve vold. Volden har flere meninger og funksjoner. Volden blir brukt som et middel for å oppnå et mål og når informantene når målet har volden en funksjon.

De hadde dårlige oppvekstvilkår, preget av konflikter og vold og hadde et dårlig forhold til skolen, preget av kjeft fra lærere og dårlige karakterer. Få av dem har fullført videregående skole, og kun en er i arbeid. Fortellingene til informanten som er i arbeid skiller seg fra fortellingene til de andre informantene. Oppveksten og skolen ga spesielt informantene som ikke er i arbeid lav selvfølelse, en følelse av avmakt og følelser som sinne og frustrasjon. Det at de hadde dårlig oppførsel i oppveksten, var trolig et resultat av disse følelsene. Det å få utløp for avmakt, sinne og frustrasjon er dermed et motiv for å utøve vold. Avmakt eller tillærte atferds- og tankemønstre kan kanskje også være årsaker til at informantene bruker vold.

Det å oppnå et rykte som farlig er et annet motiv for å utøve vold. På denne måten kan man oppnå ære og respekt. Ære kan kanskje knyttes til selvbilde og handler om ens integritet, verdighet og stolthet. Respekt kan kanskje knyttes til makt og handler om hvordan andre personer oppfører seg mot en, om de krenker ens ære eller ikke. Et rykte som farlig er viktig å forsvare. Informantene fortalte om slåsskamper som skjedde fordi de måtte forsvare ryktet

sitt. Slåsskamper starter ofte med blikk, legemsfornærmelser, legemsbeskadigelser, uttalelser eller handlinger som fornærmer ens person, ens kamerat, venninne, kjæreste eller noen i ens familie. Hvis man ikke forsvarer ryktet sitt og tar igjen ved en slik hendelse, kan man miste både ære og respekt. Man kan også miste ære hvis man ikke hjelper vennene sine, eller brødre som flere av dem kaller vennene sine. Informantene har ikke samme muligheter som andre til å oppnå et godt selvbilde. De mestret ikke skolen og de har ingen spesiell type jobb.

Slåsskamper blir derfor deres måte å oppnå et godt selvbilde på. Når de slåss oppnår de at andre ser på de som mandige, fordi de er en del av et miljø som anser vold som maskulint. Det er nettopp et godt mannlig selvbilde informantene ønsker å oppnå.

Slåsskampene skjer oftest på offentlige steder, som for eksempel ute på byen, ved togstasjoner, på skolen eller utenfor festlokaler. Dette er for at slåsskampene skal bli lagt merke til og snakket om, for at man skal kunne få et rykte. Statistikk over antall voldsanmeldelser fra politidistriktet de fleste av informantene mine tilhører viser samme tendenser som informantene forteller om. Statistikken viser at de fleste voldshendelser skjer på offentlige steder mellom klokken 00.00 og 04.00 natt til søndag. Det kan diskuteres om slåsskampene skjer på offentlige steder som en følge av et stort publikum eller som en følge av at man ofte drikker alkohol på disse stedene. Flere av informantene har drukket alkohol når de har utøvd vold. De opplevde å få bedre selvtillit, bli mer sinte og bry seg mindre om konsekvenser når de hadde drukket. Flere studier viser til en sammenheng mellom rus og voldsutøvelse. Påvirkning av alkohol behøver imidlertid ikke nødvendigvis være grunnen til at man utøver vold.

For å oppnå et rykte som farlig må man ikke nødvendigvis ha utøvet vold. Fysisk styrke kan også ha betydning for ryktet. For å få et rykte som farlig kan man derfor trene seg fysisk sterk og trene kampsport. En god del av informantene driver med idretter som vektløfting, boksing, kickboxing, thaiboxing og MMA. De informerte imidlertid om at det ikke kun handler om å være sterk eller kunne slåss, men å tørre å slåss.

Flere av informantene er med i eller har vært med i en gjeng eller en vennegruppe/kameratgruppe. Noen av dem har navn og like klær for lettere å få et rykte, mens andre ikke ønsker å ha rykte på seg for å være i en gjeng. De ønsker hovedsakelig å være del av en gjeng for lettere å opprettholde ryktet. Når man er med i en gjeng får man hjelp av andre hvis man havner i en slåsskamp. Innenfor miljøet de befant seg i, er det ikke bare uformelle regler for hvordan man skal forholde seg til andre i gjengen eller vennegruppa/kameratgruppa,

det er også uformelle regler for voldsutøvelsen. Det har en innvirkning på ryktet hvordan man slåss, hvem man slåss mot og om man gjennomfører det man truer med. Flere av informantene viste imidlertid til at handlingene må være kontrollerte og ikke overdrevet. Noen mente derfor at man ikke oppnår et bra rykte av å bruke våpen eller slå noen som ligger nede. Disse reglene gjaldt ikke like mye mot «ukjente» fiender og når man drev med pengeinnkreving eller salg av illegale rusmidler.

Informantene insisterte på at det som regel var motparten som startet slåsskampene, selv om de fortalte om flere slåsskamper de selv hadde startet. Det kan derfor virke som informantene rettferdiggjør sine handlinger ved å vise til at det ikke var de som startet slåsskampen, at motparten fortjener å bli utøvd vold mot fordi han har startet og at det var nødvendig for de å utøve vold for å opprettholde blant annet rykte.

Det å tjene penger på vold er et motiv for å utøve vold. Gjennom penger kan informantene oppnå statussymboler som kan forsterke enten et rykte som farlig, eller som en som har mye penger. Noen av mennene er opptatte av «skumle» klær, tatoveringer og «farlige» hunder. Andre er opptatte av merkeklær og dyre biler. Jeg oppfattet derfor at informantene har ulike motiver bak penger som et motiv for å utøve vold. Flere av informantene selger illegale rusmidler og driver med pengeinnkreving for å skaffe penger. Volden gjør dette mulig for informantene. Disse lovbruddene har imidlertid en funksjon i seg selv, i form av at de kan gi status. Gjennom selve innkrevingen av pengene eller ved salg av illegale rusmidler kan man få et rykte på seg som farlig, ettersom pengeinnkreving og salg av illegale rusmidler er statuslovbrudd. Det at de er et statuslovbrudd vil si at det er lovbrudd som gir status innad i miljøet. Dette henger ifølge informantene mine sammen med at ikke hvem som helst kan begå disse lovbruddene.

Spenning er også et motiv for å anvende vold blant flere av mennene. De opplever ofte å kjede seg. Volden har den funksjon at den gir de adrenalin-kick og en spennende opplevelse. Informantene har et ønske om å oppleve noe spennende når de kjeder seg, og derfor kan de planlegge slåsskamper. Spennende handlinger er ofte forbudte. Å gjøre forbudte ting er mandig, tøft og farlig. Når mennene vinner slåsskamper mot andre menn og løper fra politiet, oppnår de dessuten ikke bare en spennende opplevelse, men også et rykte, ære, respekt og en følelse av å være mann.

Overordnet kan vi se at informantene mine viser til at voldsbruken har to sider, en rasjonell og en irrasjonell, eller en proaktiv og en reaktiv. På den ene siden bruker informantene vold for å

oppnå et bedre selvbilde. Denne voldsbruken er rasjonell, den blir brukt som et middel til å oppnå et mål og er et resultat av vurderinger. På den andre siden bruker informantene vold for å få utløp for følelser som sinne og frustrasjon. Denne voldsbruken er irrasjonell, og er ikke et resultat av vurderinger. Informantene mine er i hovedsak rasjonelle når de utøver vold, dermed oppnår de rykte, ære og respekt. Hadde informantene mine vært irrasjonelle når de utøvde vold, hadde de ikke oppnådd dette. Det eksisterer regler for voldsutøvelsen, som sier at rasjonell vold gir rykte, ære og respekt, mens irrasjonell vold ikke gir dette.

I siste del av oppgaven min diskuterte jeg hvordan man kan forebygge voldslovbrudd, med utgangspunkt i informantenes fortellinger. Slåsskamper skjer ofte på offentlige steder, særlig utenfor utesteder. Et forebyggende tiltak kan være å øke oppdagelsesrisikoen, ved for eksempel å ha mer synlig politi ved utestedene. Det kan imidlertid diskuteres om det vil ha noen innvirkning på voldsutøvelsen å ha mer synlig politi. Noen av informantene mine fortalte at de tror dette ville ha innvirkning på voldsutøvelsen deres å ha mer synlig politi, mens andre svarte at de ikke trodde det ville ha noen innvirkning.

Informantene fortalte om dårlig selvbilde, avmakt, sinne og frustrasjon av blant annet oppvekst og skolegang. Barnevernet vil kunne fungere som forebyggende tiltak for barn og unge som er utsatt for omsorgssvikt, ved for eksempel å følge opp familien. De hadde et lavt selvbilde og en følelse av avmakt på skolen fordi de ikke mestret skolen, måtte delta på spesialundervisning og fikk mye kjeft av lærere. Flere av informantene mine skulle ønske skolen kunne vært bedre tilpasset elever som mestrer praktiske fag bedre enn teoretiske fag. Videre syntes de det var krenkende å måtte delta på spesialundervisning og få kjeft av lærere. Hvis informantene hadde blitt behandlet mer likt som de andre elevene, hadde de kanskje ikke hatt et like svekket selvbilde og en følelse av avmakt. Idrett kan kanskje også virke forebyggende på utøvelse av vold. Gjennom idrett kan man få et godt selvbilde, dessuten kan man kanskje unngå å kjede seg.

Jeg spurte informantene om hvordan man kan forebygge at menn bruker vold mot andre menn. De fortalte at det er vanskelig å komme seg ut av miljøet de befinner seg i. De begrunner dette med at hvis de slutter å utøve vold, vil andre bruke vold mot dem.

Informantene fortalte at de var avhengige av nye venner for å kunne la være å anvende vold, ettersom vennene de nå hadde forventet at de skulle stille opp i slåsskamper.

De ønsker ikke å miste vennene sine, blant annet fordi de ikke oppfatter det som lett å få nye venner. Informantene tjener penger på å utøve vold. Det å ha et lavtlønnet yrke frister lite.

Det å bli inkludert i arbeidslivet kan kanskje være avgjørende for om man kommer seg ut av miljøet man er i. Hvis man ikke opplever å bli inkludert i arbeidslivet, vil det være fristende å falle tilbake på ulovlige måter å tjene penger på, som pengeinnkreving og salg av illegale rusmidler. Videre vil personer som ikke oppnår anerkjennelse, og et godt selvbilde gjennom for eksempel arbeid, søke seg til andre miljøer hvor man kan oppnå et godt selvbilde gjennom for eksempel utøvelse av vold.

Antall ord: 36118

7.0 Litteraturliste

- Aakvag, G. (2008): *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Adams, D. (2007): *Why do They Kill? Men Who Murder Their Intimate partners*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Anderson, B. (1983): *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso.
- Arnbjerg, J. (1988): «Kriminalitet - dit navn er mand». I: *Forbryteralbum: alternative fengselsbilder ved danske og norske fengselsprester*. Eva Skærbæk og Erik J. Stabrun (red.). Oslo: Pax forlag.
- Barstein, G. (2013): *To til sykehus etter slåsskamp*. URL: <http://www.dagbladet.no/2013/08/08/nyheter/innenriks/vold/oslo/knivstikking/28589858/> (Lesedato: 08.08.13).
- Bauman, Z. (2006): *Flytende modernitet*. Oslo: Vidarforlagets AS. Oslo. 2. utgave.
- Becker, H. (1963): *Outsiders: studies in sociology of deviance*. London: Free press of Glencoe.
- Beck, U. (1992): *Risk Society. Towards a New Modernity*. London. SAGE.
- Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004): *Ungdom bak volden: forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblemer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bekeng, S. (2012): *Veier til vold. Et kvalitativt studie av vold blant unge menn med i et flerkulturelt miljø*. Universitetet i Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi.
- Bjørger, T. og Carlsson, Y. (1999): *Vold, rasisme og ungdomsgjenger- forebygging og bekjempelse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Bourdieu, P. (2002): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. De Norske Bokklubbene.
- Bourgois, P. (1996): «In Search of Respect. Violence, Respect and Sexuality among Puerto Rican Crack Dealers in East Harlem» i: *British Journal of Criminology* 36 (3).
- Brottveit, G. (1993): *Et ungdomsmiljø i offentlighetens søkelys: Noen bilder og myter i kontrast*. Oslo: Universitetet i Oslo.

- Buer, L. (2000): *Hvis vi dør, så dør vi sammen*. Oslo: Cappelen.
- Bødal, K., & Fridhov, I. M. (1995): *Det gjelder drap*. Oslo: kriminalomsorgens utdanningssenter.
- Carlsen, K (2013): *Flere slåsskamper i natt*. URL:
http://www.rb.no/lokale_nyheter/article6568173.ece
 (Lesedato: 08.08.13)
- Christie, N. (2004): *En passende mengde kriminalitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christie, N. (1972): *Fangevoktere i konsentrasjonsleire. En sosiologisk undersøkelse av norske fangevoktere I "serberleirene" i Nord-Norge i 1942-43*. Oslo: PAX Forlag AS.
- Cohen, A. (1961): "A general theory of subcultures" i *Delinquent boys. The culture of the gang*. Free Press.
- Collier, R. (1998): *Masculinities, Crime and Criminology: men, heterosexuality and the criminalized other*. London: SAGE publications.
- Connell, R. (1995): *Masculinities*. Cambridge: Polity press.
- Damsgaard, H. og Kokkervold, E. (2011): *Ungdom på ville veier: skoleerfaringer og kriminalitet*. Oslo: Akademika.
- Dyrøy, N. (2001): *Den uskyldige bygda?* URL:
<http://www.krad.no/images/stories/kunnskap/publikasjoner/Dyroey.pdf> (Lesedato: 18.3.2013)
- Engeseth, C. (2013): *Slåsskamp i sentrum*. URL:
<http://www.moss-avis.no/nyheter/slasskamp-i-sentrum-1.8000066> (Lesedato: 08.08.13).
- Ericsson, K. (2000): "Maskulinitet, kriminalitet og kontroll." i *Materialisten*, nr. 4.
- Evenshaug, O. og Hallen, D. (1991): *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Fangen, K. (2001): *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Finstad, L. og Høigård, C. (red.) (1997): *Kriminologi*. Oslo: Pax forlag.
- Fjellidalen, S. (2011): *Kvinnen som eiendom*. Oslo: Universitetet i Oslo.

- Frønes I. og Strømme (2010): *Risiko og marginalisering. Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Giertsen, H. (2006): *Meningsløs vold har mening*. Matieralisten. (2/3).
- Giertsen, H. (2004): ”Spennig, penger, tid voldshendelser i samfunnssammenheng” I: *Liv og Lovbrudd*. Kjersti Varang, Kristin Hanoa og Hedda Giertsen, 2004. Oslo: Universitetsforlaget.
- Goffman, E. (1992): *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatikk*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Graham, K., & Homel, R. (2008): *Raising the bar. Preventing aggression in and around bars, pubs and clubs*. Willian Publishing: Portland, Oregon.
- Grytdal, V., & Meland, P. (2007): *Vold i Oslo 2006 - en analyse av voldsanmeldelser 2. halvår 2006*. Oslo: Oslo politidistrikt.
- Gulbrandsen, T. (2000): *Om tillit*. I: Sosiologi i dag. Nr. 3, 2000.
- Guneriussen, W (2008): *“Individualisme eller holisme”* i: Introduksjon til samfunnsvitenskapene. En antologi. Balsvik, E. og Solli, S. (2008) (Red).
- Hallsworth, S. og T. Young (2008): “Gang talk and gang talkers: A critique” i *Crime, Media, Culture*. SAGE Publications.
- Halvorsen, K. (2008): *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag. 5. utgave.
- Hauge, R. (2001): *Kriminalitetens årsaker: Utsnitt av kriminologiens historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Howell, J.C., and Decker, S.H. (1999): *The Youth Gangs, Drugs, and Violence Connection*. Bulletin. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Høining, M (2013): *Tre menn pågrepet etter slåssing*. URL:
<http://www.moss-avis.no/nyheter/slasskamp-i-sentrum-1.8000066>
 (Lesedato: 08.08.13).
- Isdal, P. (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.

Järvinen, M. (1998): "Att konstruera och dekonstruera sociala problem. I : *Kvinder på randen*. Kongstad, Kyvsgaard og Storgaard (red.). Aarhus: Aarhus universitetsforlag.

Johannesen, A., P. A. Tufte og L. Christoffersen (2010): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4. utgave. Oslo: Abstrakt forlag.

Johnsen, B. (2000): «Kan kropp være kriminelle? Vekttrening, kropp og maskulinitet i fengsel». I: *Sosiologi i dag* 30 (4).

Johansson, B. (2001): *Att slåss för erkännande: en studie i gatuvåldets dynamik*. Örebro: Örebro universitet.

Jon, N. (2005): *En skikkelig gutt: arbeidet med å forme en passende maskulinitet: Foldin verneskole 1953-1970*. Oslo: Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

Katz, J. (1988): *Seductions of Crime. Moral and Sensual Attractions in Doing Evil*. New York: BasicBooks.

Klyve, A. (2009): *Sinte unge menn i kunnskapssamfunnet*. Folio Forlag.

Kolnar, K. (2006): «Kap. 7: Volden» i (Red) Lorentzen, J. og Ekenstam, C. (2006) *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840-1940*. Gidlunds forlag.

Kriminalstatistikk (2004): Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå. (Norges offisielle statistikk).

Kvello, Ø. (2007): *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: universitetsforlaget.

Lanto, M (2011): *Maskuliniteter og sosial posisjon*. Bacheloroppgave i kriminologi. Universitetet i Oslo: Insitutt for kriminologi og rettssosiologi.(Upub).

Larsen, G. (1992): *Brødre: æreskamp og hjemløshet blant innvandringens ungdom*. Oslo: Pax forlag.

Lemert, E. (1951): *Social pathology*. New York: McGraw – Hill Book Company, inc.

Lie, E. Myhre (2011): *I forkant*. Oslo: Gyldendal.

Lien, I-L og Haaland, T. (1998): *Vold og gjengatferd. En pilotstudie av et ungdomsmiljø*. Oslo: NiBR/Ungdom Mot Vold, Samarbeidsrapport.

- Lien, I-L. (2011): *I bakvendtland: kriminelle liv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lien, I-L (2002): *Ære, vold og kulturell endring i Oslo indre by*. Nytt Norsk Tidsskrift, Vol. 19, Nr. 1.
- Lillevik O. G & Øien, L. (2012): Praksistilnærming i forebygging av vold. *I: Engvold, H. O, & Johansen. K (Red.). Klinisk kommunikasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindberg og Hansen (2013): *Alvorlig skadet etter slåsskamp*. URL:
<http://www.bt.no/nyheter/lokalt/Alvorlig-skadet-i-slaskkamp-2871439.html#.UgPrNcI4VMs>
 (Lesedato: 08.08.13)
- Mead, G. (1934): *Mind, self and society*. Chicago press.
- Melhus, K., & Sørensen, K. (1997): *Vold 1994 - Oslo Legevakt*. Tidsskrift for den Norske Legeforening, 117.
- Merton, Robert (1968): *Social theory and social structure*. New-York, London: Free Press.
- Messerschmidt, J. W. (1993): *Masculinities and Crime : Critique and Reconceptualization of Theory*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007): (red.): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. NOVA Rapport 20/07. Oslo: NOVA.
- Newburn, T. og Stanko, E.A (1994): *Just boys doing business? Men, masculinities and crime*. London: Routledge.
- Nisbett, R. og D. Cohen (1996): *The Culture of Honour. The psychology of violence in the South*. Westview. Boulder.
- Næss, E. (1999): *Vold er ære, kriminalitet er penger. K-gjengen om seg selv*. Oslo: Det kriminalitetsforebyggende råd.
- Næss, E. (2000): *Raske penger og rykter om bråk. Norske gutter forteller*. URL:
http://www.krad.no/images/stories/kunnskap/publikasjoner/Raskepenger_naess.pdf.
 (Lesedato: 19.3.2013)

Politidirektoratet (2011): "Politiets bekjempelse av kriminelle gjenger i perioden 2011 til 2015" *POD Publikasjon 2011/02* URL:

https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1140.pdf (Lesedato: 14.05.2013)

Polk, K. (1994): *When MEN Kill. Scenarios of Masculine Violence*. Cambridge: University Press

Prieur, A.(1999): "Respekt og samhold". I: *Oppvekst i barnets århundre: historier om tvetydighet*. An-Magritt Jensen (red.). Oslo: Gyldendal.

Room, R., & Rossow, I. (2001): *Share of violence attributable to drinking*. Journal of Substance Use, 6.

Rossow, I. og Norström, T. (2011): *Mindre vold med kortere skjenketid*. Tidsskrift for Norsk psykologforening. URL: http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=160923&a=4 (Lesedato: 20.04.13).

Rossow, I., & Romelsjö, A. (2006): *The extent of the 'prevention paradox' in alcohol problems as a function of population drinking patterns*. Addiction, 101.

Rossow (2010): *Rusmiddelbruk og vold*. URL: <http://www.sirus.no/Rusmiddelbruk+og+vold.d25-SMRbQ2r.ips> (Lesedato 20.05.13)

Sandberg, S. (2008): «Get Rich or Die Tryin' Hiphop og minoritetsgutter på gata» i: *Tidsskrift for samfunnsforskning* 8.

Sandberg, S. og Willy P. (2006): *Gatekapital*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skjørten, K. (1994): «Problemer ved brug af legalstrategi mot vold og seksuelle overgrep i familien». I *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 81. årgang nr. 3.

Skog, O.-J (1999): *The prevention paradox revisited*. Addiction, 94(5).

Solbrække, K. og Aarseth, H. (2006): "Samfunnsvitenskapens forståelser av kjønn". I: Jørgen Lorentzen og Wencke Mühleisen (red.): *Kjønnsforskning. En grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sollund, R. (1999): *Kan vold forklares? En undersøkelse av voldsdømte menn med flyktningebakgrunn*. Spartacus forlag. Oslo.

Sollund, R. (2008): *Testet neutrality: emotional challenges in qualitative interviews on homicide and rape*. Nova.

- SSB (2013): *Tabell 2. Lovbrudd anmeldt etter type lovbrudd. Absolutte tall*. URL: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudda/aar/2013-05-03?fane=tabell#content> (Lesedato 14.08.13).
- SSB (2012): *Tabell 6. Lovbrudd etterforsket etter antall siktede personer og type lovbrudd. Absolutte tall*». URL: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudde/aar/2013-07-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=124793> (Lesedato: 14.08.13).
- SSB (2012b): *Tabell 8. Siktelser mot personer, etter kjønn, alder og type lovbrudd. Absolutte tall*. URL: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/lovbrudde/aar/2013-07-02?fane=tabell&sort=nummer&tabell=124795>. (Lesedato 14.08.13).
- Steen, K., & Hunskaar, S. (1997): *Vold i Bergen*. Tidsskrift for den Norske Legeforening, 117.
- Sundnes, A. (2004): "Sparrer kontra fighter. Mannlighetsidealer i ungdoms fornærmelsespraksis". I: *Tidsskrift for ungdomsforskning*, nr. 2, 2004.
- Svensson (1998): *Barn i risikozonen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Sykes, G. og D. Matza (1957): «Techniques of neutralization: a theory of delinquency» i *American Sociology Review*, nr. 22.
- Thagaard, T. (2009): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget. Bergen. 3. Utgave.
- Universitetet i Oslo, Det Juridiske fakultets lovsamlingsfond (2012): *Norges lover*. Fagbokforlaget.
- Universitetet i Oslo (2010): *Fusk*. URL: <http://www.uio.no/studier/admin/eksamen/fusk/index.html> (Lesedato: 15.08.13).
- Weber, M. (2000): *Makt og demokrati*. Gyldendal. 3. utgave.
- Varang, K. (2004): «Gutter på kant med loven og seg selv» I: *Liv og lovbrudd*. Varang, Hanaa og Giertsen. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wikan, U. (2008): *Om ære*. Pax Forlag AS. Oslo.
- Websdale, N. (1999): *Understanding Domestic Homicide*. Boston: Northeastern University Press
- Østli, K. (2009): *Politi og røver*. Oslo: cappelen damm.

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltagelse i intervju i forbindelse med masteroppgave

Mitt navn er Maria Lanto, jeg er ei 23 år gammel jente som er masterstudent ved Universitetet i Oslo, avdeling for kriminologi og rettssosiologi.

Jeg holder nå på med min avsluttende masteroppgave, som omhandler menns utøvelse av vold. Jeg er interessert i å finne ut mer om bakgrunnen for at noen menn har anvendt vold og hvordan de selv ser på sin voldsutøvelse.

Metode for datainnsamling til oppgaven er kvalitativ metode i form av personlig intervju. I den forbindelse ønsker jeg å intervju mannlige innsatte.

Jeg vil utforme en intervjuguide i forkant av intervjuene, men det vil i tillegg være rom for at innsatte kan fortelle fritt om sine erfaringer om utøvelse av vold. Intervjuene vil muligens bli tatt opp på lydopptaker og det vil bli tatt notater underveis. Intervjuet vil vare cirka en time.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på samtykkeerklæringen.

Har du spørsmål kan du kontakte meg på e-post: maria_hl89@hotmail.com. Du kan i tillegg kontakte min veileder Ragnhild Sollund på e-post: ragnhild.sollund@jus.uio.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av menns utøvelse av vold og ønsker å stille til intervju.

Signatur

Vedlegg 2: Intervjuguide

Innledning/kontaktetablering:

Informasjon om prosjektet

Informasjon om formaliteter: lyd-opptak, rett til å trekke seg, anonymitet, samtykkeerklæring.

Behov.

Spørsmål:

Hvor gammel er du?

Hvor vokste du opp?

Hvordan vokste du opp?

Hvem vokste du opp sammen med?

Hva drev/driver foreldrene dine med?

Hadde du noen rollemodeller når du vokste opp?

Hvordan vil du beskrive deg selv på barneskolen?

Hvordan trivdes du på barneskolen?

Hvordan vil du beskrive deg selv på ungdomsskolen?

Hvordan trivdes du på ungdomsskolen?

Har du noen gang vært i konflikt med lærere? I så fall; hva slags? Hvorfor? Når?

Har du gått på videregående skole?

Hvordan vil du beskrive deg selv på videregående, i så fall?

Hvordan trivdes du på videregående?

Har du drevet med noen fritidsaktiviteter under oppveksten?

Hvilke?

Hvordan vil du beskrive deg selv i ungdomsgruppa?

Hvordan var ungdomsmiljøet der du vokste opp?

Hvordan er miljøet i dag?

Hvordan tenker du at miljøet/kulturen påvirker deg?

Hvordan var ditt forhold til alkohol/narkotiske stoffer? Når var første gang?

Hvilke lovbrudd har du begått?

Hvilke lovbrudd begynte du med?

Når var første gang du hadde kontakt med politiet?

Hva skjedde?

Hvordan opplevde du det?

Har du noen erfaringer med vold? I så fall; Har du selv brukt vold mot noen? Når var første gang du utøvde vold? Hva slags situasjon? Alkohol/narkotika? Hvem var det mot? Hvor? Hvorfor? Affekt? Bevisst? Hvordan føltes det? Hvem var til stede? Hvem var du med? Var noen andre personer delaktige? I så fall; Hvorfor? Hvem? Hvordan forhold har du til personen(e)? Hvordan innvirkning har/hadde personen(e) på deg? Er du/var du mye sammen med disse personene? Hvilke aktiviteter drev/driver dere med? Har/hadde dere noen motstandere? Slåss dere mye?

Har du blitt utøvd vold mot? Hva slags situasjon? Alkohol/narkotika? Fra hvem? Hvorfor? Hvem var til stede? Hvem var du med? Hvordan innvirkning har det på deg hvis du blir offer for voldsbruk? Føler du at du må ta igjen?

Hvordan føltes det å utøve vold?/Hvordan føltes det å være offer for vold?

Har du noe forhold til begrepet ære?

Har du noe forhold til begrepet respekt?

Har du noe forhold til begrepet rykte? Er volden en måte å oppnå et «godt» rykte på?

Har spenning vært en faktor for utøvelse av vold?

Hva slags selvbilde har du hatt gjennom oppveksten/har du nå?

Har du noen tanker rundt egen maskulinitet?

Tror du at volden for deg har vært en måte å vise at du er mann på?

Har du noen tanker om hvorfor menn oftere utøver vold enn kvinner?

Hva slags forhold har du til homofile?

Var eller er du opptatt av kroppen (muskelstyrken) din?

Hva slags forhold har du til arbeid?

Er arbeid for deg en måte å oppnå status på?

Var du eller er du opptatt av «kule» klær, mobiltelefon, penger og så videre?

Avslutning.